

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

MACHIAVELLI’NİN SİYASET FELSEFESİNDE DANTE’NİN YERİ

Rabia Aleyna EREN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK ILTAR

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

MACHIAVELLI’NİN SİYASET FELSEFESİNDE DANTE’NİN YERİ

Rabia Aleyna EREN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK İLTAR

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Rabia Aleyna EREN'in bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak oy birliği ☐ oy çokluğu ☐ ile kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye (Danışmanı) :

Üye :

Tez Başlığı: MACHIAVELLI'NİN SİYASET FELSEFESİNDE DANTE'NİN YERİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :

Mezuniyet Tarihi:

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Machiavelli’nin Siyaset Felsefesinde Dante’nin Yeri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Rabia Aleyna EREN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DANTE ALIGHIERİ’NİN SİYASET FELSEFESİ VE *MONARŞİ ÜZERİNE*

1.1. Floransa Cumhuriyetinin Siyasal ve Toplumsal Durumu: Guelfo ve Ghibellino Çatışması	3
1.1.1. Dante Alighieri: Yaşamı ve Floransa Siyasetindeki Yeri	8
1.2.1 Monarşi (De Monarchia)	13
1.2.2. Bütünün Yönetimi Olarak Monarşi: Aristoteles Etkisi	14

İKİNCİ BÖLÜM

NICCOLÒ DI BERNARDO DEI MACHIAVELLI’NİN SİYASET FELSEFESİ

2.1. Floransa’nın Politik ve Toplumsal Durumu	33
2.1.1. Niccolò di Bernardo dei Machiavelli’nin Yaşamı	36
2.2. Siyaset Felsefesi.....	39
2.2.1. Modern Siyaset Bilimi Kurucusu Olarak Machiavelli: Değer Yargısından Uzak Siyasal Bilim Anlayışı	39
2.2.2. İdeolojik Oluşumlar Hakkındaki Fikirleri	45
2.2.3. Siyasetçilerin Başarı ve Başarısızlıklarının Kaynakları: Erdem (Virtu) ve Talih’in (Fortuna) Siyaset Başarısındaki Rolü	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

3.1. Niccolò di Bernardo dei Machiavelli’nin Siyaset Felsefesi’nin Oluşumunda Dante’nin Yeri	50
SONUÇ	57
KAYNAKÇA.....	60
ÖZGEÇMİŞ	64

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	Adı geçen eser
Akt.	Aktaran
Bk.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Dü.	Düzenleyen
Ed.	Editör
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
ö.	Ölüm
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
yy.	Yüzyıl
yay.	Yayınları

ÖNSÖZ

Niccolò di Bernardo dei Machiavelli, 1469 yılında Floransa’da doğmuş, dönemin İtalyası’ndaki önemli siyasal olay ve liderlere birebir tanıklık etmiştir ve modern siyaset biliminin kurucularından biri olarak kabul edilmektedir. Çağdaşları ve ileri dönem düşünürleri tarafından çok fazla tartışma konusu haline gelen Machiavelli, geçmişten günümüze pek çok ideolojik oluşum ile anılmaktadır. Siyaset bilimi örtüsü altında çok farklı düşünce yapılarından doğan yönetim biçimleri ortaya çıkmıştır. Machiavelli’ye göre, şimdiye kadar karşılaştığı liderler, siyaset bilimi örtüsünü farklı nedenlerden dolayı ayaklar altına almışlardır. Kimisi aşırı cesurluğu ve kibri, kimisi de talihsizliği ve tutarsızlığı sebebi ile başarısız olmuştur. Tüm bunların bilincinde, Ulusal birliğin (dönemin İtalyası’nda siyasi bütünlüğün) sağlanması açısından ortaya attığı düşünceler akılla temellendirilmiş ve tamamen sistematikleştirilmiştir. Dante Alighieri ise siyaset felsefesinin temellerini Antik Yunan’a dönerek ve Hristiyanlık öğretileri ile temellendirmiş ve evrensel bir imparator resmi çizmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümleri Machiavelli’nin yaşamış olduğu dönemin özelliklerini Machiavelli’ye olan etkileri bakımından değerlendirilecek, daha sonra Machiavelli’nin hayatı aktarılıp, siyaset felsefesi, eserleri göz önünde bulundurularak incelenecektir. Tezin ikinci bölümünde ise Dante’nin yaşamı ve siyaset felsefesi hakkındaki görüşlerini ortaya koyduğu *Monarşi Üzerine (De Monarchia)* adlı eseri üzerinden incelemede bulunulacaktır. Son bölümde ise Machiavelli ve Dante’nin hangi yönlerde benzeştikleri ve Dante’nin Machiavelli’ye olan etkileri, iki düşünürün eserleri ve ikincil kaynaklardan yardım alınarak değerlendirilecektir.

Çalışmanın nihayete ermesinde emeği geçen, gerek moral ve motivasyon bakımından bu çalışmanın ilerleyişine katkıda bulunan, gerekse yol ve yöntem gösteren başta danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK ILTAR’a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca jüri üyeliğimde bulunan ve tez yazım sürecinde sorularımı sabır ve hoşgörü ile yanıtlayan Doç. Dr. Şahin ÖZÇINAR’a, yine çalışmanın kaynak bakımından zenginleşmesini sağlayan ve çalışmamın ilerleyişinde desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Fatih DURGUN’a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın tamamlanma aşamasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli arkadaşım Hasan Emir UYSAL’a ve tarihsel kaynaklara ulaşabilmemi sağlayarak çalışmama büyük katkısı olan sevgili kardeşim Lamia İlayda EREN’e de çok teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada öncelikle, siyaset tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Machiavelli'nin politik teorilerinin incelemesi yapılarak onun erdem (virtue) ve talih (fortune) kavramlarını özgün bir şekilde kullanarak modern siyaset biliminin kurucusu olmasının nedenleri açıklanacak ve hükümdarların başarı ve başarısızlıklarının nedenlerini ortaya koyduğu görüşleri, ilgili eserleri üzerinden incelenecektir. Karşılaştırmalı tarih analizleri sonucunda kendi politika teorilerini ortaya koyan Machiavelli'nin, yaşamış olduğu dönemin düşünsel politika kuramlarını reddederek pozitivist bir yaklaşımla politika alanında yeni bir çağın başlamasını sağlaması ve günümüz iktidarları açısından hala önemini koruması sebebiyle Machiavelli'nin politik kuramı bu çalışmanın başlıca konusunu oluşturacaktır. Machiavelli'nin politika alanında pozitivist yaklaşımları ve hükümdarın nitelikleri konusunda ortaya koyduğu düşünceleri, modern siyaset biliminin kurucusu olarak konumlandırılacağı ilk bölümde ele alınacaktır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ise Machiavelli'nin oluşturduğu siyaset felsefesinin çağının siyasetinde aktif rol almış olan filozof ve şair Dante'nin ne ölçüde etkisinde kaldığı saptanacak ve bu etkinin boyutu değerlendirilecektir. Dante 13. ve 14. yüzyılların dışlanmış ismi olarak Machiavelli'ye sekülerliğin yolunu açmış ve akılla temellendirilen teoloji ve felsefeyi siyasi görüşlerinin alt yapısı haline getirmiştir. Bu bağlamda özellikle Dante'nin siyasi görüşlerini kaleme aldığı ve bu görüşleri nedeniyle Papa tarafından sansüre uğrayıp yasaklanan eseri *De Monarchia*'nın (Monarşi Üzerine) Machiavelli'nin siyaset düşüncesi üzerindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Machiavelli, Erdem, Talih, Siyaset Felsefesi, Modern Siyaset Bilimi, Dante, Monarşi

ABSTRACT

In this study, firstly, by examining the political theories of Machiavelli, who has an important place in the history of politics, the reasons for his being the founder of modern political science will be tried to be explained through the concepts of *virtue* and *fortune*, and his views that reveal the reasons for the success and failure of the rulers will be examined through his related works. Machiavelli's political theory will be the main topic of this study, since Machiavelli, who put forward his own political theories as a result of comparative historical analysis, rejected the political theories of his age, and provided the start of a new era in the field of politics with a positivist approach and still maintains its importance for today's political theory. Machiavelli's positivist approaches in the field of politics and her thoughts on the qualities of the ruler will be discussed in the first chapter, where he will be positioned as the founder of modern political science.

In the following parts of the study, it will be examined to what extent the philosopher and poet Dante, who took an active role in the politics of his age influenced the political philosophy formed by Machiavelli, and the extent of this effect will be evaluated. Dante, as the excluded name of his period, paved the way for secularism secular political approach of Machiavelli and made the theology and philosophy with the aid of reason the basis of his political views. In this context, the influence of Dante's work *De Monarchia* (On Monarchy), in which he wrote his political views and was censored and banned by the Pope due to these views, will be examined.

Key Words: Machiavelli, Virtue, Fortune, Political Philosophy, Modern Political Science, Dante, Monarchy

GİRİŞ

Şair kişiliği ile bilinen fakat aynı zamanda siyaset felsefesi alanında da önemli düşünceler ortaya koymuş olan Dante Alighieri (1265-1321), İtalya'nın Floransa kentinde doğmuştur. Karmaşık bir dönemde dünyaya gelmiş olan Dante, yaşadığı dönemin olay ve olgularını eserlerine yansıtarak hem edebi hem de siyasi anlamda önem taşıyan bir isim haline gelmiştir. Asıl adı “Durante” olan Dante'nin soylu bir aileden geldiği düşünülmektedir. Bu soyluluğun, Dante'nin büyük büyükbabası Cacciaguidat'ın İmparator III. Conrad tarafından şövalye ilan edilmesi ile doğrudan bir ilişkisi vardır. Fakat zengin soylular arasında olmayan Dante, soyluluğu zenginlik ile gelen ve din soyluluğu olarak ayırarak, kendisini din temelli bir soylu olarak görmektedir (Korkmaz, 2001:00 58).

Dante'nin dünyaya geldiği bu dönemde, Kutsal Roma İmparatoru ve Papalık zıt kutupları oluşturmaktadır. Bu iki taraf arasındaki güç mücadelesi çoğunlukla Almanya ve İtalya geneline yansıtılmakla birlikte bölgesel siyasette de etken bir rol oynamaktadır. Böylelikle Papalık ve Kutsal Roma İmparatoru arasındaki çıkar çatışmaları şiddetli bölgesel çatışmalara dönüşmüştür (Ruud, 2008: 3). Dante'nin ailesi, dönemin önemli karşıt iki partisinden biri olan *Guelfo* partisi yanlısıdır. Feodal aristokrasi temelli bu parti, Floransa kentindeki zannat ile uğraşan ve aynı zamanda dini otoriteye sahip soylu kabul edilen kimseler tarafından desteklenmektedir (Barbi's, 1966: 96).

Dante, Floransa yönetimi altında, *Guelfolar* yanlısı biri olarak 1295 yılında doktorlar ve eczacılar loncasına girerek siyasette aktif olarak rol oynamaya başlamıştır. *Guelfolar* ve *Ghibellinoların* şiddetli çatışmalarına tanıklık etmiştir. *Guelfo* ve *Ghibellino* çatışmalarının şiddeti, zamanla *Guelfo* partisinin ikiye bölünmesine neden olmuştur. *Siyah Guelfo* ve *Beyaz Guelfo* olarak ikiye bölünen parti, bir yandan aristokratların bazı ayrıcalıklarının engellenmesine ve kısıtlanmasına neden olacak olan *Siyah Guelfoları*, diğer yandan ılımlı ve birleştirici nitelikte olan *Beyaz Guelfoları* doğurmuştur (Emmerson ve Emmerson, 2006: 161-162).

Bu çatışmaların hüküm sürdüğü sırada *Beyaz Guelfolar* tarafından kamu görevlisi olarak görevlendirilen Dante, *Siyah Guelfolar* tarafından kamu görevinde yolsuzluk ve rüşvet verdiği iddialarıyla suçlanarak tutuklanmıştır. Daha sonra serbest bırakılan Dante, şehri terk etmesinin ardından ölüm cezasına çarptırılarak sürgüne gönderilmiş ve mülküne de el konulmuştur. Bu sebeple yaşamının geri kalanını Floransa kentinin dışında devam ettirerek gençlik yıllarına göre daha ılımlı bir hale gelmiştir (Ruud, 2008: 11).

Niccolo Machiavelli ise mutlak monarşinin en önemli savunucuları arasında yer almaktadır. Bilimsel siyaset kuramcısı olarak değer yargısından uzak bir siyaset anlayışı ortaya koymaktadır. Dönemin siyasal düşünce yapısına aykırı olan bu görüşü ona “modern” sıfatı yüklenmesini sağlamıştır. Bu bağlamda Dante’nin monarşi savunuculuğunun Machiavelli’yi oldukça etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır. Machiavelli’yi siyaset felsefesi alanında önceleyen ve düşüncelerinin sistematikleşmesine etki etmiş olan Dante, Machiavelli’nin yaşamış olduğu toplumda ve Machiavelli’nin karşılaşmış olduğu bozulmuş politikalarla daha önceden karşılaşmıştır. Dante’nin Machiavelli’ye miras bıraktığı şey yalnızca siyaset felsefesi değil aynı zamanda içinde bulunduğu siyasal ya da toplumsal olay ve olguları analitik bir biçimde gözlemleyerek yorumlamasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DANTE ALIGHIERI’NİN SİYASET FELSEFESİ VE *MONARŞİ ÜZERİNE*

1.1. Floransa Cumhuriyetinin Siyasal ve Toplumsal Durumu: *Guelfo* ve *Ghibellino* Çatışması

Kuzey İtalya ve İtalya’nın bazı bölgeleri, 1100’lü yıllarda Kutsal Roma İmparatorluğu ve din adamlarının çatışma alanı olmuştur. Papalık ve imparatorluk otoritelerinin birbirlerine zararı olmaksızın kurdukları ikili ilişkiler devam ederken, imparatorluğun zayıflamasıyla Papa’nın otoriter yapısı ön plana çıkmıştır. Bu durumda Papa, İmparatorluğun Kuzey İtalya’daki yasal yetkilerine ve işlerine karışmaya başlamıştır. Papa’nın imparatorun erk alanına müdahalesi ise ikili ilişkinin bozulmasına neden olmuş ve bu da çıkar çatışmalarını kaçınılmaz kılmıştır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 27). Papa II. Nicolaus, 15 Nisan 1059 yılında yönetimi tek elde bulundurmayı amaçladığı bir ferman çıkararak Papa seçiminin artık Kardinaller Kurulu tarafından yapılacağını belirtmiştir (Davies, 2011: 365). Papa II. Nicolaus’un yayınlamış olduğu bu fermana göre Papa’nın ölmesi durumunda yerine geçecek olan kişi oluşturulan kardinaller tarafından seçilecektir. Aynı zamanda bu karara halkın ya da din adamlarının karşı çıkmamaları gerektiği istenmiştir. II. Nicholaus’un iktidar mücadelelerini en aza indirmek üzere ortaya atmış olduğu bu çözüm yolu, II. Nicholaus’tan sonra Kardinaller Heyeti tarafından seçilen II. Alexander’ın Papalığa gelmiştir. Böylece kardinaller güç kazanmış ve “Kilisenin Senatosu” adı ile anılmışlardır (Akt. Durgun, 2018: 180-181). Yerel site devlet yöneticilerinin desteği ile Papa, 200 yıl boyunca yönetimdeki otoriterliğini korumuştur. Fakat bu otorite, zamanla yerel site devlet yöneticileri tarafından zedelenmiştir. Papa ve imparator arasındaki çatışma sonucunda diğer kent yöneticileri de kendi aralarında güç mücadelesi içerisine girerek siyasal ve din birlikteliğinin bozulması dışında iç karmaşalara da yol açmışlardır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 27).

İç karmaşıklıkların çıktığı bu dönemde siteler şeklindeki kent yönetimlerinin başında genellikle aristokrat aileler yer almıştır. Papa ve imparator arasındaki anlaşmazlıklar sonucu bağımsızlıklarını kazanan bu küçük site devlet yöneticileri, meclisler kurarak cumhuriyet rejimi ile yönetimde kalmayı amaçlamışlardır. Genellikle soylu ve aristokrat olan bu yönetimlerin asıl amacı, kurmuş oldukları meclislere itimat etmeseler bile devletin bütün kamu alanında çalışan kişilerin kendi yanlıları olmasını istemeleridir. Böylelikle tek bir elden yönetim hedeflenmektedir. Fakat zamanla İtalyan site devletleri kendi aralarında çoğalarak ayrılmalara devam etmişlerdir. Öyle ki bu ayrılmalar oldukça şiddetlenmiş, iç savaşların yaşanmasına neden olmuştur. Floransa’nın da dahil olduğu bir kaç site devleti içerisinde artık

Guelfo ve Ghibellino adında iki karşıt görüşün liderliğini yaptığı topluluklar ortaya çıkmaya başlamıştır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 27). Bu iki görüş arasındaki savaşımlardan dolayı otorite sürekli değişmiş ve kaybeden yanlıların pek çokları ya sürgün edilmiş ya da sürgün edilmek suretiyle sınır dışı edilmişlerdir (Ruud, 2008: 3).

İtalya'nın merkezinde bulunan Toskana'da kurulmuş olan Floransa Kenti, küçük bir kent olup Roma surları içerisinde bulunmaktadır. 12. yy'a kadar Floransalılar geçimini küçük çaplı tarım ile kazanmaktaydılar. 12. yy'dan sonra Floransa'da tarım ve sanayi alanlarında büyümeler meydana gelmiştir. Bu bağlamda küçük çaplı bir sanayi devrimi yaşamış olan Floransa, büyük ve önemli bir endüstri kenti halini almıştır. Bu sayede ekonomik anlamda kalkınan Floransa, geçirmiş olduğu bu küçük çaplı sanayi Devrimi'nin de etkisiyle ipek ve yün üretimine de başlayarak Avrupa'nın önemli bir ticaret merkezi haline gelmiştir (Korkmaz, 2001: 47-48; Çev. Karasu: 1988: 70). Bu önemli gelişmelerin yanında 1283 yılında Toskana'dan çok fazla işçi göçü almıştır. Bu meslek sahipleri arasında hukukçu, noter ve hekimlerin ön planda olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Floransa, yüksek refah seviyesine sahip bir kent sayılabilecek konuma ulaşmıştır. Bu dönemde kalkınmanın pek çok alanda yaygınlaşması, Floransa'yı diğer kentlerin gözünde de cazip kılmaktadır (Lansing, 2010: 17). Öyle ki Floransa kentine ait bir sikke olan Floransa altın florini zamanla hem Floransa hem de İtalya'nın dışındaki ülkelerde de kullanılan bir para birimi haline gelmiştir. Tüm bu ekonomik ve siyasal gelişimlerin arkasında; kendilerine *popolo* adını veren burjuva sınıfı yer almaktadır. 13. yy'da Floransa'ya hakim olan bu sınıf, *contado* soyluları olarak bilinen, bankacılık ve tüccarlık ile ilgilenen Donati, Uberti, Cerhi ve Alberti ailelerini hedef almıştır. Bu ailelere karşı örgütlenen burjuva sınıfı, loncalar kurarak devlet işlerinde belirli düzenleme ve atamalar yapmışlardır. Daha öncesinde imparator tarafından atanmış ve halihazırda görev yapmakta olan valiyi belediyelerinde himayeleri altına almaları, *contado* soylularına karşı bir otorite göstergesi olarak örnek verilmektedir. Bu durum iki farklı otoritenin uzunca devam edecek olan çatışmalarına zemin hazırlamıştır (Davies, 2011: 426).

Floransa'nın ticari gelişimi, yöneticilerin güç ve hırslarının daha yoğun olması ile sonuçlanmıştır. Böylelikle toplumda para kazanmaya dayalı ilişkiler kurulması sebebi ile insan ilişkileri de çıkara dayalı ilişkilerle çürümeye başlamıştır. Dante, bu kentleşme sürecinin yakın takipçisi olarak toplumdaki bu bozulmalardan dolayı yeni düzeni eleştirmiştir (Öncel, 1986: 36-38).

12.yy'da feodalitenin ortadan kalkmasıyla birklikte komün¹ döneminin başladığı Floransa'da tüccar ve soylu kesimi kendi aralarında da bölünmelere uğramıştır. Floransa kentinin akıbetini bu bölünmelerin meydana getirmiş olduğu çatışmalar sonucu belirlemiştir. 1282'de getirilen bir yasa ile soylular ve tüccarlar arasındaki anlaşmazlık çözüme kavuşturulmak istense bile soylular haksızlık ve yoluzluk aracılığıyla yönetimde güç elde etmeyi başarmışlardır (Öztürk, 2018).

Bu dönemde Floransa'yı, gerek siyasi partilerin yaratmış olduğu karmaşalar, gerekse farklı sınıfa ait ailelerin çatışmalarının yaşandığı bir şehir olarak tanımlamak mümkündür. Ailevi kan davaları ve siyasi buhranlar sonucu şehir yönetimi, çıkacak olan herhangi bir karmaşaya engel olmak adına ve çıkarları doğrultusunda sürgün cezaları vererek hakimiyetini korumaya almaya çalışmıştır. Böylelikle sürgün bu dönemde oldukça yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum karmaşık bir dönem olan 13. yy Floransa'sında çıkan ayaklanma ve hükümet karşıtı olan kitlenin oldukça etkili olduğunu göstermektedir (Marsh, 2014: 97). 12. yy Floransa'sının siyaseti, sınıfsal ayrılıklara dayanmaktadır. Bu ayrılık, topluma yerleşmiş geleneksel alt sınıf ile üst sınıfın çatışmasıdır. Bu iki ayrım dışında oluşan küçük ve bölgesel topluluklar da siyasette bozulmalara, birlik düşüncesinin ortadan kaybolmasına neden olmaktadır. Dante'nin yaşadığı döneme hakim en önemli iki görüş; *Guelfo* ve *Ghibellino* partilerinin etrafında şekillenen ve onların görüşlerine bağlı olarak ortaya çıkan hizipleşmedir. Dante'nin siyasete atıldığı Floransa'da ağır basan parti ise *Guelfo* partisidir. 1209'ların ortalarında Dante, *Guelfo* yanlısı hükümet tarafından danışma kurulu üyesi olarak atanarak burada büyük bir loncaya üye olmuştur. Dante, 1300'lerin başında ise sulh yargıci olarak iki aylık bir görev üstlenmiş ve soylu bir aileden gelmemesine rağmen liderlik yapmış olan tek kişi olarak bilinmektedir (Najemy, 2007: 236).

Dante'nin savunucusu olduğu *Guelfo* partisi bu dönemde yönetimde imparatorun olmamasından kaynaklı, aynı zamanda Papa ile oluşan sorunlardan dolayı (Davies, 2011: 426). *Beyaz ve Siyah Guelfolar* olarak kendi aralarında ikiye bölünmüştür. Bu bölünme sonucu yönetimde ve halkın kendi içerisindeki karmaşalarını daha da şiddetlendirmiştir.

¹ Komün, burjuvaların oluşturduğu ve aile yapısına benzer topluluklara verilen isimdir. Komünler, bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını ortak biçimde gidererek, örgütsel yapıda işlev gösterirler (Çelik ve Aykanat, 2007: 101-104). "Komünlerin ortaya çıkışı Ortaçağ'a kadar uzanmaktadır. Ama günümüz komünleri ile Ortaçağ komünleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Ortaçağ komünleri yasama, yürütme ve yargı erkine sahip bağımsız birimlerdi. Günümüzde ise, komünlerin büyük ve küçüklüğüne göre, görevleri arasında farklılık olabilmektedir. Küçük komünlerin görevleri arasında ikincil derecedeki yolların yapımı ve bakımı, çöp toplama, ilkokulların yapımı ve bakımı bulunmaktadır (Çelik ve Aykanat, 2007: 101-104)."

Örneğin Ortaçağ Floransa'sında zengin bir aile olan Donati ailesinin *Siyah Guelfolar*'ın tarafını tutması, Aynı statüdeki diğer aile olan Cerchi ailesinin ise Beyaz Guelfolar tarafında olması bu bölünmenin kitlesel şiddete dönüşmesine neden olmuştur. Bu ayrılığın işaret edileceği açık ve seçik bir neden olmamakla birlikte ekonomik, toplumsal ya da sınıfsal bir neden olabileceği düşünülmektedir (Najemy, 2007: 236-237). Floransa'nın, 11 Haziran 1289 yılındaki Compaldino Savaşı'ndan sonra özerkliğini kazanması ile birlikte *Siyah Guelfolar* ve *Beyaz Guelfolar* birbirlerine karşı sonsuz düşmanlık duymuşlardır (Davies, 2011: 426).

Guelfo ve *Ghibellino* partilerini daha derinden incelemek gerekirse bu iki partinin doğuş sebebi, Papa IX. Gregorius'un Kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich'i (ö. 1250) himayesi altına almak istemesiyle başlamıştır. Bağımsızlık arzusu ile yönetimde tek başına güç halini almak isteyen Papa, imparatoru Haçlı Seferlerine katılmaması sebebi ile aforoz etmiştir (Çıvgın & Yardımcı, 2011: 82). Bu dönemde Kutsal Roma İmparatorluğu'nun şaibeli ve kritik siyasal durumu, diğer ülkelerin de dikkatini çektiğinden, hem diğer ülkelerin prensleri hem de Floransa halkı içerisinde belirli taraf tutma ve örgütlenmelerin başlangıcı oluşmuşmaya başlamıştır. Bu bağlamda *Guelfolar* Papalık yanlısı ve Papa'nın desteklediği bir parti olarak karşımıza çıkarken, *Ghibellino* partisi ise imparator destekçisi bir parti olarak karşımıza çıkmaktadır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 28). *Ghibellinolar* imparator destekçisi olmalarına rağmen daha tutumlu bir yapıya sahiptirler. Bunun tam tersi olarak *Guelfolar* ise *Ghibellinolar*'a göre daha ılımlı ve özgürlüklerine düşkün bir yapıya sahiptir (Browning, 1893: 13).

Guelf ve Ghibellino çatışmaları, iç isyanlarla büyüyen ve otorite yoksunluğundan doğan bir çatışmadır. İlk *Guelfo* ve *Ghibellino* çatışmalarının meydana geldiği 1216 yılında Boundelmonti ve Amidei ailelerinin çatışmaları sonucu ortaya çıktığı bilinmektedir. Floransa'nın soylu ailelerinin de bu çatışmayla birlikte bölünmelere uğramasıyla bu taraflı çatışmalar hiddetle büyüyerek çoğalacaktır (Çiftçi, 2019: 29; Villani, 1991: 214-215).

II. Friedrich'in ölümünden sonra İtalyan toprakları 1250- 1309 yılları arasında imparatorusuz kalmıştır. Seçilmiş herhangi bir yöneticinin olmaması durumu, ülkede çeşitli yerel otoritelerin meydana gelmesine sebep olmuştur. Bunun anlamı, küçük örgütlenmelerin çoğalacağı ve başıboş ülkenin kendisini toparlamasının hayli zaman alacağının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle de olmuştur ve İtalya'da herhangi bir otoritenin varlığından söz edilemezken, belirli örgütlenmeler ve komünlerin oluşmasıyla bu altmış yıllık imparatorusuzluk süreci oldukça çatışmalı ve kanlı geçmiştir (Browning, 1893: 13).

Guelfo ve *Ghibellino* çatışmaları imparator ve Papa yanlılığı olarak görülse de bu çatışmaların tekrar etmesi daha sonra burjuva ve aristokrat ailelerin çıkarlarına yönelik olduğunu göstermektedir. Artık taraf tutmak ya da herhangi bir otoriteye destek olmak amacıyla değil, kişisel ya da aile çıkarlarına yönelik çatışmalar, bu dönemin pek çok korunmaya ihtiyaç duyan ailesinin olduğunu da bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Floransa'nın soylu ve aristokrat aileleri, kendilerini savaş sırasında koruma altına alabilmek için kuleler inşa etmişlerdir (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 28). Bu kanlı savaşlar bir çok ailenin zarar görmesine ve Floransa'nın artık sarılamayacak yaralar almış olmasına neden olmuştur.

Papa tarafından önce desteklenip daha sonra aforoz edilmiş olan II. Friedrich'in ölümünden sonra siyasal yönetimde değişim yolunda belirli adımlar atılmıştır. İmparatorluğu kontrol altına almaya çalışan Papa, bu amaca ulaşmaya çalışırken anayasal bir hükümetten çok, ekonomik olarak bireysel kalkınmaya dayalı ve özgürlüklerin yok sayıldığı bir hükümet tasarısı ile hareket etmektedir (Browning, 1893: 14).

Guelfo partisi Papa'nın din ve devlet işlerini bir arada yürütmesi sebebiyle *Ghibellino* partisine göre daha zayıf bir hal almaya başlamıştır. Anayasal yaptırımları ve cezaları günah kavramı ile ilişkilendiren Papa, cezalandırma faaliyetlerini de dinsel yollarla geleneksel biçimlerde yapma yolunda gitmiştir. Bu sebeple *Guelfo* partisine mensup insanlar bu partinin artık eskisi gibi olmadığını farkına varmışlardır. Floransa halkı genel olarak *Guelfo* yanlısı olsa da parti çekişmelerinin ve Papa'nın akla yatkın olmayan kararlarından dolayı *Guelfo* partisi kendi arasında ikiye bölünmüştür. II. Friedrich, *Guelfolar*'ı kentten sınır dışı ederek yerine *Ghibellino* partisini getirmiştir. Zamanında kovulan *Guelfo* yanlıları, Friedrich'in ölümünden sonra yeniden kente getirilmişlerdir (Browning, 1893: 14-16).

Geri dönen *Guelfo* yanlıları, sürgünde geçirmiş oldukları zamanın intikamına yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. *Guelfo* partisinin daha da büyümesi ve egemen güç olarak hüküm sürebilmesi için atılan ilk adım, bütün kasabaları *Guelfo* partisi için örgütlenmesidir. Çünkü *Guelfolar*ın sürüldüğü sırada yalnızca Lucca şehri bu partinin yanında durmuştur. Diğer kasabalar; Pistoia, Siena, Pisa ve Volterra şehirleri *Ghibellino* partisine bağlı kasabalar olarak bilinmektedir. *Guelfolar*, kendilerinden olmayan şehirleri öncelikle cezalandırma yoluna gitmişlerdir. Pistoia kasabasının teslim olmasının ardından, Pisa şehrinde yaşayan *Ghibellino* destekçisi insanlar sürgüne gönderilmiş, Siena toprakları ise *Guelfolar* tarafından işgale uğramıştır. Bu bağlamda 1254 yılı Floransa halkı için zafer yılı olarak adlandırılmıştır. Başarı elde eden Floransalılar, *Guelfo* karşıtı olan tüm kasabalara karşı büyük başarı göstermişlerdir (Browning, 1893: 16).

Bu şiddetli çatışmalardan da görüldüğü gibi iki parti savunucularının da amaçları kendilerinden olmayanları tamamen ortadan kaldırmaya yönelik hareket etmektir. Yıllar süren bu kanlı savaşta her iki tarafın bitmeyen kinleri, işkenceler yapmaya kadar ileri gitmiştir. Yalnızca askerlerin değil, aynı zamanda savaşa tüccarlar ve zannatkarların da katılmasıyla birlikte bu yıkım iki katına çıkmaktadır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 29). Özellikle halk kesiminden insanların savaşlarda cephe almaları, bu savaşların diplomasi ve stratejiden ne kadar uzak olduğunun çok büyük bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Guelfolar'ın zaferleri fazla uzun sürmemiş ve her iki taraf da kendilerini yeni bir savaşın içinde bulmuşlardır. Kendi aralarındaki bölünmelerden dolayı da yorgun düşmüş olan *Guelfo* partisi yanlıları, bu savaşlar karşısında büyük bir umutsuzluğa kapılmışlardır. *Ghibellino* partisine karşı yenilgiye uğrayan *Guelfo* yanlıları, şehri terk etme kararı alarak başka şehirlerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu sebeple savaş öncesi *Guelfolar* tarafından sürgün edilmiş olan *Ghibellinolar* tekrardan Floransa kentine geri dönmüş ve Sicilya kralı Manfred'e bağlılık yemini etmişlerdir. Yeniden güç elde etmiş olan *Ghibellinolar*, İtalya'nın Toskana bölgesinde yer alan Empoli kasabasında bir heyet kurarak yönetimde kalıcı olmayı hedeflemişlerdir. Heyet, *Guelfo* partisine karşı olan nefretinden dolayı zamanında *Guelfo* partisinin yönetimde olmuş olması düşüncesine bile katlanamamış, Floransa kentini yakıp yıkma teklifinde bulunmuşlardır. Fakat bu teklif reddedilmiştir (Browning, 1893: 18).

1.1.1. Dante Alighieri: Yaşamı ve Floransa Siyasetindeki Yeri

Dante, Floransa kentinin küçük çaplı bir ticaret kentinden büyük bir sanayi ve tarım kentine dönüştüğü sırada ve II. Friedrich'in ölmesi üzerine boş kalan bir imparatorluğun içine doğmuştur (Boccaccio, 1900: 39). Dante, Ortaçağ Avrupası'nın, "karanlık" olarak bilinen Kilise merkezli ve toplumun bozulmaya uğradığı fakat modern toplumsal ve düşünsel altyapıya elverişli bu dönemde, tam da modern düşüncenin yolunu açan bir şair, filozof ve siyaset insanı olarak karşımıza çıkacaktır (Durgun, 2021: 12). 1265 yılının Mayıs ayında, Anjoulu Charles'ın Benevento'da Kral Manfred'e karşı zafer kazanmış olduğu bir dönemde, yani *Ghibellinolar*'ın yenilgiye uğrayarak Floransa'da yeniden *Guelfolar*'ın hüküm sürdüğü yıl dünyaya gelmiştir (Toynbee, 2005: 40-47). Bu savaş sırasında Dante henüz bir yaşındadır. Sonrasında 30 yılı yakın bir süre zarfında barış sağlayabilen Floransa, 1290'lı yılların sonunda *Guelfolar*'ın kendi aralarında bölünmesiyle yeniden karşılıklı iç savaflara başlamıştır. Bu sebeple Dante'nin Floransa'nın en kanlı döneminde gençlik ve olgunluk yıllarını geçirdiği ve bu olayların, yaşamında oldukça etkili olduğu görülmektedir (Ruud, 2008: 4).

Dante'nin ailesinin Roma'nın soylularından olduğu sanılırken, daha çok "asil" ünvanı ile anılmaktadır. Ancak sonraları bu ünvanlar da önemini yitirmiştir. Bu ünvanların Dante'nin büyük büyük babasından dolayı kullanılmış olması muhtemeldir (Barbi's, 1966: 3). Dante, ailesinden yalnızca büyükbabası hakkında gururla bahsetmesinden dolayı burada öncelikle büyük büyükbaba Cacciaguida'dan (ö. 1148) söz etmekte yarar vardır. Eski asil ve Romalı bir aileden olduğu bilinen Cacciaguida'nın Haçlı Seferleri'ne katılması ve Roma İmparatoru III. Conrad'a (ö. 1152) eşlik etmesi, ardından ölmeden önce imparator tarafından şövalye ilan edilmesi, Dante'nin ona saygı ve hayranlık duymasının ardındaki temel nedendir (Ruud, 2008: 4).

Cacciaguida, Alighieri ailesinden bir kadınla evlenerek ondan bir oğul dünyaya getirmiştir. Kadınların, babalarının isimlerinin çocuklarına verildiği kültürün oldukça yaygın olduğu bu dönemde, Cacciaguida'nın oğluna da Alighiero adı verilmiştir. I. Alighiero, Florentine Bellicione Berti'nin kızı ile evlenerek, kültürün gerektirdiği gibi Bellicione adında bir oğul dünyaya getirmiştir. Floransa siyasetinin içerisinde olan Alighieri'nin bir oğlu olmuş ve oğluna da "Alighiero di Bellicione D' Alighiero" adını vermiştir. Kaynaklarda II. Alighieri olarak geçen bu kişi Dante'nin babasıdır (Ruud, 2008: 4-5).

II. Alighieri'nin belirli bir işi olmamakla birlikte çoğunlukla geçimini şehir dışındaki mülklerini kiraya vererek ve borç para vererek kazanmıştır. Bir hukukçu olması, fakat aynı zamanda tefeci konumunda olmasından dolayı Dante babasına karşı soğuk ve sevgisizdir. II. Alighieri, Ghibelline yanlısı bir ailenin kızı olan Bella ile evlenmiş ve bu evlilikten Dante dünyaya gelmiştir. Bella'nın babasının adı "Durante" iken vaftiz sırasında Dante olarak değiştirilmiştir (Ruud, 2008: 5).

Dante'nin ailesi orta sınıf bir ailedir. Bu sebeple yaşamları da orta sınıfa uygun şekillenmiştir. Dante eğitim sürecinde de oldukça sakin kalarak etrafındaki olayları gözlemlemiş ve kentin bazı aristokratları ile dostluklar kurmuştur. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Dante, ergenlik dönemini Santa Croce Manastırı'nda geçirmiştir. Manastırın Fransisken okulunda felsefe ile tanışarak, burada felsefe eğitimine yoğunlaşmıştır. Burada Brunetto Latini'den (1220- 1294) dersler aldığı bilinen Dante, Latince hitabet, retorik ve mektup yazma gibi eğitimler de almıştır (Barbi's, 1966: 4).

Dante yaşamı boyunca yalnızca siyasal olaylardan etkilenmemiştir. Onun yaşamını ve eserlerini ortaya koymasının bir diğer sebebi Beatrice'dir. 1274 yılının mayıs ayında II. Alighieri ve Dante bir davet üzerine komşularına gitmişler ve Dante orada komşularının kızı olan Beatrice'yi görerek aşık olmuştur. Beş kardeş arasından en büyükleri olan Beatrice,

Alighierilerin yaşamış oldukları yerin sınırında oturan varlıklı biridir. Dante, Beatrice'ye karşı oldukça büyük bir aşk beslerken 1280'li yılların başında babasını kaybetmiştir. Babası öldükten sonra Dante, ailesine bakmak zorunda kalmış ve 11 yaşında iken, komşularının kızı olan Gemma Donati ile nişanlanmıştır (Ruud, 2008: 5-6). Boccaccio, Dante'nin Beatrice'ye olan aşkını şu şekilde anlatır:

Yaşına göre çok kibar ve davranışlarında çok nazik ve hoştu...; ve bunun yanı sıra, çok narin ve iyi biçimli yüz hatlarına sahipti. Ayrıca o kadar güzellik ve tatlılıkla doluydu ki, birçok kişi tarafından küçük bir melek ilan edildi... Bu şölende Dante'minizin gözüne göründü,- sanırım ilk kez değil, ilk kez onu kendine hayran bırakacak bir güçle. Ve sadece bir çocuk olmasına rağmen, onun tatlı görüntüsünü kalbinde öyle bir sevgiyle aldı ki, o günden sonra yaşadığı sürece oradan ayrılmadı (Boccaccio, Life Of Dante, 1900: 45).

Beatrice'ye olan aşkını yıllarca içinde tutan Dante, *Vita Nuova* (Yeni Hayat) adlı eserini yazarak burada Beatrice'ye olan aşkının boyutlarını göstermek istemektedir. 21 yaşına gelen Beatrice, zengin bir bankacı ile evlenerek Oltrano'da, Floransa'nın Arno nehrinin uzağına, kocasının yanına taşınmıştır. Bu sebeple Dante, Beatrice'yi artık sık sık göremeyecek ve ondan oldukça uzak kalacaktır. Tesadüf eseri karşılaştıkları bir sırada Beatrice'nin Dante'ye selam vermemesi üzerine büyük üzüntü duymuş ve bu üzüntüsünü *Vita Nuova*'da aktarmıştır (Ruud, 2008: 7). Beatrice için önemsiz biri olduğunu düşünen Dante, yine de aşkıdan vazgeçmemekte kararlıdır. Dante *Vita Nuova* adlı eser üzerine çalışırken, eserlerini ve şiirlerini yazmasındaki ilham kaynağı ve aşkı olan Beatrice ölür. Bu durum Dante'yi büyük bir yıkıma uğratmıştır (Emmerson ve Emmerson, 2006: 161). Bu eseri İtalyanca ele alan Dante, Latincenin bu kadar önemli olduğu bir dönemde büyük cesaret göstermiş ve bu durumu kendisinden oldukça etkilendiği Guido Cavalcant'ın olumlu geri dönüş yapması ile gerçekleştirmiştir (Emmerson ve Emmerson, 2006: 161).

Dante, Beatrice'nin ölümünden sonra büyük bir yas tutmuş ve felsefe ile daha da yakından ilgilenmeye başlamıştır. Özellikle Cicero ve Boethius'un eserlerini okumuştur; Boethius'un *Felsefenin Tesellisi* (Philosophiae Consolatio) adlı yapıtı, Dante'yi derinden etkilemiştir. Beatrice'yi kaybettikten sonra Dante, Cicero'nun *Dostluk Üzerine* adlı eserinde ölüm üzerine yazılmış bir bölümü kendisine teselli olarak almıştır. Bu iki filozofun yanı sıra Thomas Aquinas'ın eserlerini okuyarak Hristiyan teolojisini incelemeye koyulmuş ve Aristoteles felsefesini derinlemesine araştırmıştır. Dante *İlahi Komedi* eserini yazarken Ortaçağ'ın bu önemli isimlerinin kendisi üzerindeki etkisini ortaya koymadan edememiştir (Ruud, 2008, s. 8-9).

Guelfo ve *Ghibellino* çatışmalarının tüm Kuzey İtalyan kentlerinde etkisinin sürdüğü karmaşık bir dönemde dünyaya gelen Dante, Papa ve imparatoru Tanrı tarafından gönderilen bağımsız otoriteler olarak görmektedir (Russel, 1972: 253). Dante, büyük zarar görmüş olan Floransa Cumhuriyeti'ni kurtarabilmek adına sanatını ve düşüncelerini kullanarak ilerlemeyi arzulamaktadır. Sesinin duyulabilmesi için politikada yer edinmeye çalışmış ve devlet bütünlüğünün ne kadar önemli olduğunu göstermek için çabalamıştır (Boccaccio ve Aretino, 1901: 26).

Floransa'nın sıcak zamanları olan bu dönemde, Cerchi ve Donati ailelerinin arasındaki çatışmalar gittikçe büyürken, 1293 yılında Floransa hükümeti tarafından soylu ve eski zengin ailelerin haklarını ve güçlerini azaltmaya yönelik çıkan bir yönetmelik kabul edilmiştir. Bu yönetmelik, eski soylu ve zengin ailelerin hareketlerini ve kamu alanında çalışmalarının olanağını azaltmayı hedeflemektedir. Donati ailesi daha çok eski zengin ailelerden sayılırken, Cerchi ailesi ise sonradan zengin olan tüccar bir ailedir. Bu iki ailenin birbiri ile çatışmaları, zamanla sokaklarda insanların bireysel çatışmalarına yol açmıştır (Ruud, 2008: 9). Dante de bu insanlardan biri olarak siyasete bu çatışmalar aracılığı ile adım atmıştır. Fakat Dante'nin siyasette aktif hale gelmesine neden olacak asıl şey; Anjoulu Charles Martel'in² 1294 yılındaki Floransa ziyareti olarak bilinmektedir (Ruud, 2008: 9).

Charles'ın gelişi ile birlikte Floransa kentinde büyük hazırlıklar ve gösteriler düzenlenmiştir. Bu gösteriler arasında Dante'nin yazmış olduğu şiirsel bir eser de yer almaktadır. Bu eserden etkilenen Charles, Dante'nin yakınlığını kazanmıştır. İdealist bir bakışla Dante, Charles ile yapmış olduğu bireysel konuşmaların ardından, İtalya İmparatorluğunu birleştirebilecek bir güç olarak, onu siyasal anlamda gerçek lider olarak görmüştür (Ruud, 2008: 9). Bu durum Dante'nin siyasete umutla bakmasına neden olmuş ve faaliyet göstermesini gerekçelendirmiştir.

Dante, siyasal olarak *Guelfo* partisini kendisine yakın görmektedir. Bunun yanı sıra burjuva sınıftan olan ailesinin de *Guelf* yanlısı olması, Dante'nin parti seçiminde önem taşımaktadır. 1289 yılında *Guelfo* ve *Ghibellino*'ların arasında geçen büyük Compardino savaşında süvari olarak görevlendirilmiştir. Bununla birlikte *Guelfolar* safında yer alarak seferlere katılmıştır (Ağaoğulları ve Köker, 2013: 36).

Dante, bu karmaşık dönemin bitmesini arzulamaktadır. Yapmış olduğu faaliyetler aşırı taraflı gibi görünse de aslında o Floransa'nın ulusal bağımsızlığı ve refahını amaçlamaktadır. O dönemde yönetim içerisinde bulunabilmenin şartlarından biri olarak herhangi bir loncaya

² Charles Martel (686- 741), Franklar Krallığında komutanlık görevi yapmış bir devlet adamıdır.

katılmak zorunluluğunun getirilmesi ile Dante, 1295 yılında Eczacılar Loncası'na katılmıştır. Böylelikle artık yönetimde bulunabilecek ve siyasal politikalar alanında faaliyetler gösterebilecektir (Ağaoğulları ve Köker, 2013: 37). Bu önemli faaliyetler Dante'ye siyasette ne kadar önem verildiğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, 1295 yılının Aralık ayında bir konseyde yer alma görevi ile bilge kişiler tarafından çağırılmıştır. 1206 yılında ise Yüzler Konseyi olarak bilinen devletin önemli mali işlerinin yürütüldüğü idari bir konumda bulunmuştur (Barbi's, 1966: 11).

Dante 1300 yılında Beyaz Guelfolar safında yer alarak, *prioreliĝe*³ yani yönetimde en üst noktaya getirilmiştir. *Guelfolar*'ın *Beyazlar* ve *Siyahlar* olarak ikiye bölündüğü bu dönemde, Demokratik reformları devam ettirmek isteyen *Beyazlara* karşı *Siyahlar* mücadele etmişlerdir. Papa VIII. Bonifacius, otorite hırsından ve arzusundan dolayı bu mücadeleyi iyi yönetememiştir. Özellikle Papa'nın *Siyahlar* ile anlaşmaya varma düşüncesi Dante'yi oldukça rahatsız etmiştir. Çünkü, Papa *Siyahlar* ile işbirliği yaptığı taktirde aradaki çatışma daha da büyümüştür. Bu durum Dante'yi stratejik bir harekete yönlendirmiştir. *Beyaz Guelfo* yanlısı olmasına rağmen tarafsız kalmış ve iki partinin liderlerini de sürgüne göndermiştir (Ağaoğulları ve Köker, 2013: 37).

1301 yılının ekim ayında Valoisli Charles yüzünden karışıklığa ve saldırılara maruz kalan *Beyaz Guelfolar*, *Siyah Guelfolar*'ın bir sonraki adımlarını engelleyebilmek için Papa Boniface'e bir elçi göndermişlerdir. Dante, Papa ile ilişki kurmak isterken gönderilecek olan üç kişi arasında yer almıştır. Dante'nin Papa ile tanışmak istemesi, iyimser bir tavırdan çok politik anlamda ona karşı olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü, *Beyaz Guelfolar*ın bu kadar güçsüz ve yanlış politika izlemerinin sebebi otoriteye sahip olan Papa'dır. Bonifacius, Dante ile birlikte gelmiş olan iki kişiyi Floransa'ya kent yöneticilerini kötü planlara karşı ikna etmek için gönderirken, Dante'yi yanında tutmuştur. Böylece *Siyah* ve *Beyaz Guelfolar*ın Floransa'daki çatışmalarına Dante dahil olmamıştır (Barbi's, 1966: 15).

Seçim ile buraya getirilen Dante burada görev yaparken, *Siyah Guelfolar*ın *Ghibellino*'lar ile *Beyaz Guelfolar*ı yargıtlatmasından sonra görevine ve kentine veda etmek zorunda kalmıştır. *Siyah Guelfolar* tarafından iki yıl boyunca sürgün cezasına ve ömür boyu yönetimde ya da herhangi bir kamu görevinden uzaklaştırılma cezasına çarptırılmıştır. Dante bu cezaları kabul etmemiş ve bunun sonucunda ömür boyu sürgüne mahkum edilmiştir (Ağaoğulları, vd., 2011: 272). Bu sürgün Dante'yi yıkıma uğratan önemli bir olaydır. Dante'nin Floransa Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı için büyük çabalarda bulunmuştur. Fakat bu çabalar, onun sürgün edilmesi ile hayal kırıklığına neden olmuştur. Floransa kentinin Dante

³ Prior, bazı din görevleri için kullanılan üst mertebeyi temsil eden bir ünvandır. Latince kelime anlamı "ilk" ve "üst"tür.

için önemi çok büyüktür. Fakat kentin iç savaşlarla bu kadar yıkıma uğraması ve yöneticilerin hırsları, Floransa'yı artık arzulanan bir kent yerine yerilen ve aşağılanan bir kente dönüştürmüştür (Mancusi-Ungaro, 1987: 24).

Sürgün zamanlarında Floransa'ya geri dönmenin yollarını arayan Dante, sürgündeki diğer insanlarla özellikle Beyaz Guelfler ve Ghibellino'lar ile birlik olmuş, kente geri dönmek için çaba harcamıştır. Bunun üzerine 1303 yılında arabulucu nitelikteki yeni bir Papa olarak görev alan XI. Benedictus'un çabalarının cevap vermemesi ve Dante'nin büyük umut beslediği *Beyaz Guelfolar* ve *Ghibellino* ittifakının Siyahlar tarafından yenilgiye uğraması Dante'yi yeniden hayal kırıklığına uğratmıştır (Ağaoğulları ve Köker, 2013: 38).

1308 yılında VII. Heinrich'in imparator olmasıyla Dante, Floransa kentine geri döneceğini düşünmüştür. Papa V. Clemens ile savaş halinde olan VII. Heinrich'in bu savaşta üstünlük elde etmesini arzulayan Dante, Heinrich'e mektup yazarak Papa'nın ordusunun ve karşı koyan Floransa ordusunun üzerine yürümesini teklif etmiştir. VII. Heinrich, Papa'ya karşı zafer kazandığı halde Floransa'yı kuşatamamıştır (Ağaoğulları ve Köker, 2013: 38-39). VII. Heinrich'in 1313 yılındaki erken ölümü, Dante'yi hayal kırıklığına uğratmıştır. Böylece sürgünde kalmaya devam etmiş, öncelikle *De Monarchia* (Monarşi Üzerine) adlı eseri yazmış, daha sonra *La Divina Commedia* (İlahi Komedya) adlı eserini yazmaya başlamıştır (Ağaoğulları, vd., 2011: 272). Dante, *Monarşi* (De Monarchia) adlı eserinde “dünyevi monarşi” kavramını kendi tecrübelerine dayanarak açıklamaya çalışmıştır (Ağaoğulları ve Köker, 2013: 40). Dante'nin monarşi üzerine ortaya koymuş olduğu fikirler ve siyaset felsefesinin çerçevesi aşağıdaki başlıklar altında ele alınacaktır.

1.2.1 Monarşi (De Monarchia)

Dante'nin siyaset felsefesini işlediği ve yalın bir dille kaleme aldığı en kapsamlı eseri *Monarşi*'dir. Burada *Monarşi* adlı eseri incelememizin ana nedeni, onun siyasete bakış açısını, zihnindeki hükümdar profilini, dönemin şartlarına bağlı kalarak izlemiş olduğu siyaset teorisini incelemek ve Machiavelli üzerindeki etkisini anlamaktır. Dante'nin biyografisinden de anlayacağımız üzere, onun İtalya'ya bakışı oldukça duygusal ve politik bir birleştirici güç arzusuyla doludur. Siyaset felsefesinin yanı sıra dünya görüşü ve insan doğası hakkındaki görüşlerini de bu kitapta dile getirmiş olan Dante, siyaset felsefesinin oluşumunda etkilenmiş olduğu olay, olgu ve tarihsel ya da felsefi kişilikleri *Monarşi* adlı yapıtında açıkça belirtmektedir.

İlahi Komedya'dan önce 1312-1313 yıllarında yazılmış olan bu eser, şiirsel bir dil taşıması, Latin dilinde yazılması ve eleştirel tutumu ile Dante'nin yaşamış olduğu

dönemde oldukça eleştirilmiştir. Dante'nin ortaya koymuş olduğu düşüncelerin dönemin ruhuna aykırı olduğunu düşünenlerin, bu eserin yazılış amacının neye hizmet ettiğinin bilincinde oldukları açıktır (Alighieri, çev. 2017: 9).

Girişmiş olduğu tüm kamu ve politika görevlerinde sergilemiş olduğu faaliyetlerin hepsi tek çatı altında refah içerisinde yaşama fikrinin amaçlanmasıyla mümkün olmuştur. Bu fikirleri *Monarşi* adlı yapıtında toplayan Dante, hem yaşamış olduğu Ortaçağ İtalyası hem de gelecek nesiller için yeni politik teoriler ortaya atmış olacaktır. Çok fazla teori içeren ve bir o kadar da politika pratiğinin tamamıyla teorik yanlarını barındırmayan *Monarşi*'yi, aynı zamanda Dante'nin siyasal deneyimlerinden yola çıkarak, ulaşamadığı arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmış bir eser olarak da adlandırmak mümkündür (Alighieri, çev. 2017: 11). Yaşamının ortalarında özellikle Beatrice'nin ölümünden sonra teoloji ve felsefe ile çok yakından ilgilenen Dante, bu ilginin bir meyvesi olarak *Monarşi* adlı yapıtı ortaya koymuştur.

Üç kitabın bir araya getirilmesi ile oluşan *Monarşi*, birinci kitapta neredeyse tamamen Aristoteles'in düşüncelerinin etkisi ile yazılmıştır. İnsanın asıl ereği nedir? sorusundan hareketle, bu ereğe ilişkin ortaya koymuş olduğu çıkarımları ile imparator- Papa ilişkisinin devlet yönetimi üzerindeki rollerini karşılaştırmış ve çıkarımlarını mantıksal temellendirmelere dayandırarak bir siyaset teorisi sunmuştur. Dante, kendi dönemindeki yanlış yönetimlerin tümüne şahitlik etmiş biri olarak, ne olduğu değil siyasette ne olması gerektiği üzerine yoğunlaşmıştır (Black, 1992: 96). İkinci kitap insan kavramı üzerine bir incelemeyi içerirken, üçüncü kitap ise Roma İmparatorluğu örneği üzerinden Papalığın imparatorluk üzerindeki ve toplum üzerindeki gücünün sorgulanması ve bu gücün hangi şekillerde kullanıldığına ilişkin yorumları barındırmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 12). Kilise ve Papa'nın yanlış stratejilerine ve imparatoru tahakküm altına almaya çalışmalarına karşı çıkmıştır. Bu bağlamda *Monarşi*'yi ayrı olarak ele alarak incelemekte yarar vardır.

1.2.2. Bütünün Yönetimi Olarak Monarşi: Aristoteles Etkisi

Dante Monarşi adlı yapıtında siyaset alanındaki başarı ve başarısızlıkların sebeplerini temelde çözmeye çalışarak, Aristoteles'in etik- politik görüşlerine sıklıkla yer vermiştir. Devletin ve imparatorun nasıl olması gerektiğiyle ilgilenen Dante, bu soruları daha indirgenmiş bir biçimde ve tek tek kavram incelemeleri yaparak cevaplar aramıştır. Floransa hümanizminin ve Cumhuriyet fikrinin Aristotelesçi gelenek ile birlikte pek çok değişime uğraması nedeniyle Dante de politika alanındaki görüşlerini büyük ölçüde Aristoteles'ten almış olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Dante, cumhuriyet fikrinin değişimine katkı sağlamıştır. (Skinner, 2004: 12). Aristoteles'in Dante'yi düşünceye ulaşma yollarını açması

bakımından ve insana ilişkin sorgulamalarının kaynağı olarak düşünebiliriz. Öyle ki Aristoteles etkilerini yalnızca *Monarşi* eserinde değil, aynı zamanda *Şölen* (Convivio) adlı eserde de görmek mümkündür. Hatta *Şölen* eserinin ilk bölümü ve giriş kısmında Aristoteles'ten bir alıntı ile söze başlamaktadır: “İnsan doğal olarak bilgiyi arzular, ancak içsel ve dışsal engellerle nadiren ona ulaşabilir... (Alighieri, çev. 1903: 1)” Bu tanım aynı zamanda Aristoteles'in insanı hayvandan ayıran bir özellik olarak düşünme ve akletme yetilerinin ortaya koyulması ile eşdeğerdir. *Metafizik* adlı eserinin giriş cümlesinde bu ayrıma şu şekilde değinmiştir:

Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler. Duyumların verdiği zevk, bunun bir kanıtıdır. Çünkü onlar, özellikle de diğerlerinden fazla olarak görsel duyumlar, faydaları dışında bizzat kendileri bakımından bize zevk verirler. Gerçekten, sadece eylemle ilgili olarak değil, herhangi bir eylemde bulunmayı düşünmediğimizde de görmeyi, genel olarak, bütün geri kalanlarına tercih ederiz. Bunun nedeni, görmenin, bütün duyumlarımız içinde bize en fazla bilgi kazandırması ve birçok farkı göstermesidir. Hayvanlar, doğaları gereği duyuma sahiptirler. Ancak o, bazılarında hafızayı meydana getirdiği halde diğerlerinde meydana getirmez. Bundan ötürü bu birinciler, hatırlama yeteneğine sahip olmayan sonunculardan daha zeki ve öğrenmeye daha yeteneklidirler. Öğrenme yeteneğine sahip olmaksızın zeki olan varlıklar, arılar ve aynı durumda olan bütün diğer hayvanlar gibi sesleri işitme yetisine sahip olmayan varlıklardır. Buna karşılık öğrenme yeteneği, hafızaya ek olarak, işitme duygusuna da sahip olan varlıklarda bulunur (Aristoteles, çev. 1996: 149).

Aristoteles'in insanı hayvandan ve diğer canlılardan ayırdığını vurgulayan bu görüşleri, Dante'de *insan türü* kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dante, insan türünün Göklerin meydana getirmiş olduğu mükemmel bir tür olduğunu söyler. Gökler ilahi olanı temsil etmektedir. Böylece insan yalnızca göklerin izinden gittiği müddetçe iyiye ulaşacaktır. Göklerin tek bir kaynağı ve tek devinimle meydana geldiği bilgisini verirken, bu teklik durumunu insana indirgeyerek, insanın da tek bir hükümdar tarafından yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durumda hükümdar, ilahi ve devindirici olanı temsil etmekte ve tek kişinin yönetimi olan monarşi onun yönetim biçimi olmak zorundadır (Alighieri, çev. 2017: 76-77).

Dante, tüm etkiler ile birlikte insan tanımının yapıldığı ve evrensel mutluluğun temele aldığı *Monarşi* adlı eseri, Papa'nın gücü ile hareket eden Sezar krallığının yeniden barış ve refaha ulaşmasını amaçlayan ütöpik bir eser, bir manifesto olarak ortaya koymuştur (Barbero, 2022: 16).

Dante, Aristoteles etkisinin oldukça sık görüldüğü birinci kitapta, refah ve mutluluk kavramlarının üzerinde sıklıkla durmuştur. Birinci kitabın alt başlığı olan “Geçici monarşinin

dünyanın refahı için gerekli olup olmadığı üzerine (Alighieri, çev. 2017: 61)” adlı başlıktan da anlaşılacağı üzere, refahı aradığı aşikardır. Bu kitabın ilk bölümünde hakikat arayışı içinde olan Dante, Aristoteles’in mutluluk anlayışına yeniden kapı aralamış, insan doğası ve ilkelerini, insan mutluluğuna, daha sonra da devlet mutluluğuna giden bir yol olarak görmektedir (Alighieri, 2017: 1-62). Öyle ki Aristoteles’in *Nikomakhos’a Etik*’te söylediği gibi: “Tüm sanatların, araştırmaların, eylemlerin ve tercihlerin amacı iyiye ulaşmaktır (Aristoteles, çev. 2014: 21).” İyiye ulaşma fikri, Dante’nin devlet egemenliği ve mutluluğu ile doğrudan bir ilişkisi vardır. Benzer bir durumda Aristoteles, *Politika* adlı eserinde, siyaseti ve devleti açıklarken başlangıç noktasını iyi kavramı üzerinden ele almaktadır:

Kendi gözlemlerimiz, bize, her devletin iyi bir amaçla kurulmuş olduğu bir topluluk olduğunu söyler. İyi diyorum çünkü bütün insanlaar eylemlerinde iyi saydıkları şeyi elde etmeye çalışırlar, gerçekte. Öyleyse, bütün topluluklar şu ya da bu iyi şeyi amaçladıklarına göre, toplulukların en üstünü ve hepsini kapsayanı da en yüksek iyiyi amaç edinecektir. Bu, bizim devlet dediğimiz topluluktur ve o topluluk türüne de siyasal diyoruz (Aristoteles, çev. 1975: 7).

Aristoteles için önemi olduğu gibi Dante için de etik ve politika birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Çünkü iyi koşullar ve iyi bir yönetim içerisinde mutsuz ve kötü bir halk olmayacaktır. Bu bağlamda iyi bir devlet, iyi toplumlar ve iyi insanları beraberinde getirecektir (Stern, 2018: 11-19). Dante’nin amaçladığı ve Aristoteles’in etik-politik anlayışından hareket ile ortaya koymuş olduğu bu düşünce, *Monarşi* adlı yapıtın anlaşılması açısından önemlidir.

Dante monarşi hakkındaki fikirlerini birinci kitabın ilk sorusu altında cevaplar, geçici monarşinin bilgisi hakkında konuşur. Monarşi, Dante için mümkün olan en yararlı yönetim biçimi olarak karşımıza çıkar. Bu bölümde onun asıl amacının söylenmeyi söylemek, bilinmeyi aydınlatmak ve hakikatin peşinden ne olursa olsun gitmek olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki bu şekilde ilk ilkeyi; yani hakikati ortaya sermekle işe başlamıştır (Alighieri, çev. 2017: 61-62). Aristoteles’e göre ilk ilke denilen şey, kavramsal olarak amaç sözcüğüne karşılık gelmektedir. Bu amacın herhangi yeni bir bilgi elde edilmesi sonucunda değişime uğramaması ise o ilkeye sadık kalınması anlamını taşımaktadır. Aristoteles, bir bilgi elde edilmesi sonucu dünyevi hazlar ve acıların o bilgiyi değiştirmemesi durumunda bu bilginin iyi olduğu ve bu bilgiye sahip olan kişinin ise ölçülülüğe sahip olduğunu söylerken, kendisi dışındaki insanların iyiliğini düşünen bir kişinin ise siyaset alanında ve yönetici konumunda olması gerektiğini vurgulamaktadır (Aristoteles, çev. 2014: 133). 12. yy ve 13.yy İtalya’sındaki siyaset ve işlenen politikaları hatırlayacak olursak, Papa’nın ölçsüz

davranışları ve yönetimde kişisel çıkarlarına yönelik yaptırımlarda bulunması, Papa'nın Dante tarafından eleştirilere maruz kalmasına neden olmuştur. Dante'nin bu eleştirilerinden birine *İlahi Komedya* adlı eserinin Cehennem bölümünün birinci koşuğunda yer alan Guelfo yanlısı Papaya ithafen yazmış olduğu paragrafta rastlanmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 7): "...Sonra bir dişi kurda rastladım; o kadar cılızdı ki bütün tutkulu arzularla dolu gibi görünüyordu ve birçok insanı sefalet içinde yaşatmıştı. Gözlerinden yansıyan dehşet beni o kadar uyuşturdu ki zirveye ulaşma umudunu yitirdim (Alighieri, çev. 2017: 7)."

Burada Dante Papalığı siyasi alana/ imparatorun dünyevi alanına müdahale ettiği için eleştirmiştir. Papalığın toplum yararına değil de bireysel yarara yönelik olan bu tutumu, tıpkı Aristoteles'in de dediği gibi ilkeye hazların karışması durumunda kişinin de yönetimin de kötü olacağı sonucunu vermektedir. Dante'nin Papa'yı cılız olarak adlandırmış olması, kötü olanın güçten yoksun olduğu anlamını taşır. Güç, elinde barındırabilenlerin ve ölçülülüğü aşmayanların yönetebildiği bir şey olarak her iki düşünürde de kendisini göstermiştir.

Geçici monarşinin anlamını arayan Dante, bu kavramın yerine imparatorluğu koymuştur. Birinci kitabın ikinci sorusu olan insanın ereğinin ne olduğu sorusuyla ilişkilendirecek olursak, imparatorluk ona göre insanların bütününe etki eden şeyi ifade etmektedir. Dante mantıksal çıkarımlarda bulunarak, başlangıç ilkesi olmayan hiçbir şeyin hakikat ile ilişkisinin olamayacağını savunmaktadır. Aristotelesçi bir ifadeyle, değişmeyen ve bölünemeyen başlangıç ilkesinin bilgisine ulaşmadan, hakikat elde edilemeyeceğini söylerken, insanı merkeze alarak öncelikle hakikatin bilgisi, daha sonra üzerine eklenecek olan ilkenin bilgisini elde etmeyi amaçlayan sorgulamalarda bulunmuştur (Alighieri, çev. 2017: 63). Döneminin çok ötesinde olan bu düşünceleri, onu evrensel bir tanıma ya da evrensel bir düşünceye yakınlaştırmaktadır.

Evrensel düşünceyi Dante'nin anlam arayışı ile birlikte açmakta yarar vardır. Dante, Aristoteles'in politik görüşlerinden hareketle tek tek şeylerin bir anlamı olmadığı, ancak tek tek şeylerin birleşmesiyle birlikte oluşan bütünün anlamı ortaya çıkaracağını savunmaktadır. Bu bağlamda Dante, insanı da tek bir şey olarak ele almış ve tek başına anlam ifade etmeyen insan, toplum biçimini alarak anlamlı hale gelmiştir. Toplum bir ifade ve bir anlam taşırken, bu toplumun yöneticisine de büyük bir görev düşmektedir. Yalnız başına bir şey ifade etmeyen insan, yalnızca hakikat arayışını bireyselle indirgemeyip, toplumsala çıkardığı zaman toplumların iyiye, mutluluğa ve refaha ulaşması mümkündür. Bu açıdan bakıldığında Dante, toplum refahından sorumlu olan imparatorun da özele değil genele hitap etmesi gerektiğinden söz etmektedir. İnsanın ereğinin gerçekleştirilebilmesi için tek tek şeylere değil, bütünün kendisinden hareketle yola çıkılması gerektiğini vurgulamaktadır (Alighieri, çev. 2017: 12-

13). Bu bağlamda monarşi de bütünün ele alındığı siyasal bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır ve Dante'ye göre monarşi, evrensel bir yönetim biçimi olmalıdır. Monarşi, dünya imparatorluğu fikrinin Ortaçağ koşullarına uyarlanmasına neden olmuştur. Dante'nin parça-bütün ilişkisine göre dünyayı bir bütün olarak düşünecek olursak bu bütünün yönetim biçimi ise monarşi olmalıdır (Mancusi-Ungaro, 1987: 26).

Aristoteles, *Poetika* adlı eserinde karakter ve eylem ayrımı yapmaktadır. Karakteri insanın niteliklerini belirleyen şey olarak karşımıza çıkarırken, eylemi ise mutluluk ve mutsuzluk ile ilişkilendirmiştir. Genel olarak baktığımızda eylem daha çok insanın duygusal değişimlerine yöneliktir. Eylem, Aristotelesçi görüşe göre insanın son ereğidir (Aristoteles, çev. 1987: 24). *Nikomakhos'a Etik* Adlı yapıtında ise eylem ve akıl ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Bir şey farklı şekillerde yapılabiliyorsa orada bilim yoktur, yapma ve yaratma farklı olduğundan dolayı da bilim değildir. Akıllı başındalık, iyi ya da kötü şeyler için akılla beraber var olan ve eylemlerde doğru davranmamızı sağlayan bir huydur. Eylem bir konudaki amacımıza yöneliktir, oysa yaratma söz konusu olduğu zaman yaratma dışında başka bir amaç vardır (Aristoteles, çev., 2014: 133).

Dante, birinci kitapta eylem ve teori ayrımına giderken Aristoteles'in bu görüşüne benzer bir görüş ileri sürmüştür. O, teorinin eylemin bir başlatıcısı olduğunu savunur. Aristoteles'in dört neden ilkelerinden biri olan ereksel nedeni, eyleme dayandırmaktadır. Bu dayanak, Dante'de tüm toplumların ortak ereği olduğu görüşünün doğmasına neden olmuştur (Alighieri, çev. 2017: 63-65). Birinci kitapta bu ortak erekten bahsetmektedir:

Konumuz politika olduğundan (ki o adil devletin kaynağı ve başlangıç noktasıdır) ve devlete dair her şey insan kontrolünde olduğundan, şu açıktır ki konumuz teorik bilgi üretmeye değil, eyleme ilişkindir. Yine, mademki eylemler de her şeyin nedeni ve devindiricisi olan bir ereksel neden vardır –zira faili ilk devindiren odur- o halde ereğe ulaşmaya temel oluşturan araçların tamamı ereğin kendisinden türer. Zira ev inşa etmek için ağaç kesmek bir şey, gemi inşa etmek için kesmek ise başka bir şeydir. Öyleyse tüm insan topluluğunun ereğini tesis eden şey, burada kanıtlanacak tüm sonraki ifadelerin yeterli özenle kendisinden hareketle ispatlanacağı başlangıç ilkemiz olacaktır; zira bütün topluluklar için ortak bir erek olduğunu değil de bu topluluk için bir, beriki için bir başka erek olduğunu varsaymak aptalca olurdu (Alighieri, çev. 2017: 64-65).

Yukarıdaki alıntıda, insanın ereğine ulaşmada tek başına başarılı olamayacağı anlatılmaktadır. Parça- bütün ilişkisi kurarak politikada nasıl hareket edilmesi gerektiğini Aristotelesçi ilke ve ereğe bağlamıştır. Dante'ye akıl, insanı büyük ölçüde salt akla sahip fakat bunu kullanma yetisi olmayan canlılardan tamamen ayıran bir özelliktir. Böylelikle teorik

düşüncenin pratiğe dökülmesi insan ile mümkün olmuştur. Teorileri faaliyete geçirebilen insan, aklını kullanma yetisi ile birlikte politika alanında faaliyet göstermiştir. Dante, teorinin pratiğe dökülmesini, Tanrı'nın⁴ insana vermiş olduğu akıl ile mümkün olduğunu ileri sürer. Düşünceyi, Tanrı'nın insana bir lütfu olması gibi yücelterek, akli kullanabilme yetisinin harekete geçirilmesiyle ortaya konulmuş politikayı ise en iyi politika olarak görmektedir (Alighieri, çev. 2017: 66-68).

İnsanın ortak ereğinin amacına ulaşabilmesinin bütüne insanın mutluluğunu özgürlük ile bağdaştıran Aristoteles, en özgür insanın en mutlu insan olduğunu söyler. Bu özgürlüğün kaynağı ise insanın özgür iradesinden doğmaktadır. Aristoteles'e göre hükümdar'ın ya da imparatorun özgürlük üzerindeki etkisi çok büyüktür. Özgürlüğü ve iyiliği dünyada eşit derecede yaşatabilmek için düşünülen bir dünya liderinin varlığının söz konusu olması durumunda, insanlığın en özgür zamanlarının yaşanacağı görüşü Dante'yi evrensel monarşi fikrinin temellerini atmaya yönlendirmiştir. Evrensel monarşinin öncüsü olabilecek tek şey ise imparatorun/monarkın kendisidir (Alighieri, çev. 2017: 15).

Dante, insanın mutluluğa ulaşabilmesinin evrensel mutluluktan geçtiğini savunmaktadır. Böylece evrensel huzura erişilebileceğinin altını çizmektedir. Ona göre “diğer önermelerin başlangıç ilkesi olarak ele alınması gereken şey evrensel huzurdur (Alighieri, çev. 2017: 70).” Bu bakımdan siyasal monarkın her koşulda bu ilkeyi düşünerek hareket etmesi gerekmektedir. Floransa siyasetinin karanlık yönleri yüzünden büyük hayal kırıklığı yaşamış olan Dante, mutluluğu bu bakımdan ilk ilke yerine koymuştur. Tersî durumda toplumda ayrılmalar ve çatışmaların yaşanması, mutluluğu tekrar tekrar hatırlanması gereken bir tanım haline getirmektedir. Bu bağlamda insanın nihai ereğinin evrensel huzuru yakalamak olması gerekmektedir.

Dante, geçici monarşinin toplum ve dünyanın huzuru için gerekli olup olmamasını tartışırken Aristoteles'in argümanlarından yararlanmıştır:

Devlet adamıyla devlet, kralla uyrukları, aile reisyle ev halkı, efendiyle köleleri arasındaki ilişkinin hep aynı olduğunu sanmak yanlıştır. Aralarında yalnızca büyüklük değil, nicelik farkı da vardır. Büyüklük ayrıca değildir; bir adamla birkaç kişi arasında efendi- köle ilişkisi, daha çoğu arasında aile ilişkisi, bundan daha çoğu arasında bir krallık ya da siyasal ilişki olduğunu söyleyemeyiz. – sanki büyük bir aileyle küçük bir krallık arasında hiçbir fark yokmuş gibi. Oysa krallıkla siyasal bir topluluk ya da bir yurttaşlar topluluğu arasında da bir nitelik vardır; bir kimsenin öteki üstünde yönetme gücü varsa bu krallıktır da, ilgili birimin ilkelerine göre, yurttaşlar sırayla hem yönetir hem de yönetilirse, bu siyasal topluluk olur demek doğru değildir (Aristoteles, çev. 1975, s. 7).

⁴ Dante, *Monarşi* eserinin birinci kitabında Tanrı'dan “Asıl İyî” olarak bahsetmektedir. “En iyi Akıl”, tanrı tarafından insana verilen akıldır.

Aristoteles'in bu argümanı tümevarımsal metot ile destekleyerek açıklaması üzerine Dante, bu argümanın çürütülemez bir argüman olduğunu savunmaktadır. Bu bakımdan geçici monarşinin başındaki monarkın ne aile reisi ile ne de bir topluluğun reisi ile aynı anlama gelmediğini, özellikle Aristoteles'in argümanı temelinde belirtir. Mutluluk ereği, insanlarda barındığı sürece evrensel refah sözkonusu olabilir. Ancak eğer tek bir erek dışında kişilerin erekları birbiri ile uyuşmuyorsa, bu durum toplumda ayrılıkların yaşanmasına sebep olacaktır. Fakat daha önce Dante'nin mutluluğun insanlar için ilk erek olarak bulunduğunu iddia ettiğini söylemiştik. Bu bağlamda insanlığın yönlendirilmesi için gereken bir yönlendiricinin varlığı zorunluluk taşımaktadır (Alighieri, çev. 2017: 70-72).

Parça bütün ilişkisi üzerinden yinelemek gerekirse, insanın bir bütünü oluşturduğunu söylerken, aynı zamanda imparatorluğunda kendisinden daha yüksek iyiye ve mutluluğa sahip olan şeyin, yani Tanrı'nın bir parçası olduğunu savunmaktadır. İmparatorluk ise kendisini oluşturan bir bütünün yani Tanrı'nın bir parçasıdır. Tanrı, ilk devindiricidir ve tek tek şeylerden meydana gelmektedir. Burada Hükümdar'a karşı Tanrı benzetmesi yaptığı görülmektedir. Hükümdar da insanlığın toplumsal yöneticisi olması açısından en iyi ve mutluluğa karşılık gelmektedir (Alighieri, çev. 2017: 75). Dante, Devletin ilk devindirici olan Tanrı tarafından ve yalnızca onun tek bir yasasıyla yönetilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Ona göre insan ancak tek bir yönetici (tanrı) ve tek bir yasa ile yönetilirse iyi olmaktadır. Bu bağlamda Tanrı bütününe bağlı bir parça olarak monark, yönetimi tek elinde bulundurmalıdır (Alighieri, çev. 2017: 76).

Dante, monarkın otoritesinin sarsılmaz bir zeminde yer aldığını vurgular. Tanrı'nın yanlışa düşmeyeceğı gibi kendisine güç bahşetmiş olduğu monarkın da yanlışa düşmeyeceğı savını ortaya koymuştur. Fakat bir imparatorun herhangi başka bir imparatorla fikir ayrılığına düşmesi durumu Dante için kabul edilmez bir durumdur. İmparator, öngörülerinde ve yargılarında yanılmaz olandır (Alighieri, çev. 2017: 77-78). Bu sebeptendir ki Dante'ye göre yanılığ ve yanlışa düşen imparatorları da yönetecek tek ve bir dünya imparatoru olmalıdır. Çoğunluğun hakim olduğu bir yönetim, hırslar ve arzularla hareket etmeye dayanmaktadır. Bu da hem yönetici olan imparatorun hem de toplumun çıkar davalarının süregelmesine neden olmaktadır.

Dante, monarşinin tüm bölümlerinde bütün argümanlarını ortaya koyarken, en iyi yönetim biçimi olarak monarşi, yönetici olarak ise monarkın olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda anlaşılan o ki, Dante, bu kitabı yazarken monarşinin zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Monarkın adil olması gerekirken adil olmayan monark ise

hükümdarlıktan ve dolayısıyla Tanrı'dan uzak olmaktadır. Dürüstlük ve adalet kavramlarını hükümdara yükleyen Dante, bu iki özellikten yoksun olan herhangi bir imparatorun mevkisinin adil olmamasını savunmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 78-79). Aristoteles, insanların adaletsizliğini yine insanların kendilerine bağlamaktadır (Aristoteles, çev. 2014: 65):

Yine adaletsiz ya da hazza meraklı yaşamalarının, bir amaçları olmamasının nedeni de kendileridir. Bazı insanlar kötülük için yaşarlar, bazıları tekil olaylarda kötülük yaparlar. Çeşitli eylemlerde ya da işlerde bu söylediklerimizin doğruluğu açık bir şekilde görülebilmektedir. O halde insanların huylarının çeşitli durumlar karşısındaki eylemleri sonucunda ortaya çıktığını bilmemiz gerekir (Aristoteles, çev. 2014: 65).

Böylece, adaletsiz imparatorların haz ve çıkarlarının sonucunda elde etmiş oldukları topraklar ya da kitle oluşturmaları, oluşan kitlenin de adaletsizliğe göz yumarak toplumun adaletsiz bir biçim almasına neden olacaktır. İmparatorluklar bağlamında düşünecek olursak, Dante'ye göre birden fazla imparatorun birbirleriyle çatışmalarının olumlu sonuca bağlanması mümkün değildir. Bu çatışmaları çözmenin tek bir yolu vardır. O da tüm imparatorluk adındaki oluşumların tek bir otoriteye bağlanmasıdır. Yani dünya monarşisinin varlığı tüm sorunların ve adaletsizliklerin önünü kapatabilecek yegane güçtür. Adaletsizliği ortadan kaldıracabilecek olan bu güç, dünya yöneticisi olan monarkın kendisidir (Alighieri, çev. 2017: 15).

Monark'ın karakteri hakkında bize bilgi veren Dante, dünya yöneticisi olan monarkın, yasaların ve yasa koyucuların, kısaca devlet yönetiminde topluma karşı güç kullanan her bir birimin, vatandaşlar yararına var olduklarını söylemektedir. Bunun anlamı, vatandaşları kendi politikalarına alet etmeden ya da adaletsiz biçimlerde yasa koyarak yargılamadan, onların kendi potansiyellerinin farkına varabilmelerinde yardımcı bir araç rolü üstlenmesi gerektiğidir (Alighieri, çev. 2017: 16). Kendisini gerçekleştirebilmiş olan her vatandaş, dünya monarkının adaletinin de farkında olacaktır. Bu, çatışmanın önleyici bir unsurudur. Dante, kendileri için var olmamış insanların kendilerini bir otoriteye bağlayarak hareket etmelerinin sonucu olarak, insanların kötü sayılan yönetim biçimlerinin doğumuna sebep olduklarından bahseder. Bu yönetim biçimleri tiranlık, oligarşi ve çoğunluğun yönetimi olan demokrasidir. Bu üç yönetim biçimi, yalnızca yöneticinin vatandaşlara kendilerini gerçekleştirme fırsatı verilirse mümkün olabilir. Bu erek, gerçekleştirilmediği taktirde hangi yönetim biçimi olursa olsun iyilikten pay almamış ve başarısız olacaktır (Alighieri, çev. 2017: 16).

Aristoteles, mutlak monarşi ya da dünya monarşisi fikrine pek yakın olmamakla birlikte, özellikle *Politika* eserinde farklı yönetim biçimleri ile toplumların, insanların amaçları arasındaki ilişkileri argümanlar yoluyla ortaya koymaya çalışmıştır. Aristoteles, toplumların ve yöneticilerin birlikte ve iyi yaşamasının sağlanabilmesini erek olarak ortaya koymaktadır (Skinner, 2004: 32). Fakat Dante, Aristoteles'in argümanlarından yararlanarak, dünya monarkı ya da evrensel mutlak monarşi fikrini ortaya atmaktadır.

Prue Shaw'a göre Dante, Aristoteles'i "Hristiyanlığın penceresinden görüyordu (Alighieri, çev. 2017: 18)." Geç Ortaçağ ve Rönesans'ın erken dönemlerinde felsefe ve siyaset alanında eserler ortaya koyan düşünürler, teori- pratik ve ideal- gerçeklik ikilikleri gibi bazı ikilikler konusunda farklı görüşlere sahiplerdir. Aynı şekilde siyaset alanındaki belirli kurumların da ne işle meşgul olup olmadıkları sorunu ile ilgilenmektedirler. Dolayısıyla burada da fikir ayrılıklarına düşmüşlerdir. Siyaset felsefesi alanında Hristiyan Platonculuğunun Aristoteles'e karşı bir ekol oluşturduğu bilinmektedir. Siyaset felsefesini yalnızca etik açıdan ele almaya kalkarak mükemmel olan devletin ne olduğu sorusu ile ilgilenmişlerdir (Black, 1992: 4-5). Fakat Hristiyan felsefenin oldukça baskın olduğu bu dönemde Aristoteles'in gerçek ile ilgili sorgulamaları ve devletlerin değişimi durumunda ideal olan yönetim biçimi ya da ihtiyaç duyulan şeyin ne olduğu üzerinde durması, Platoncu düşünceyi oldukça rahatsız etmiştir. Ayrıca siyaset bilimciler de Aristoteles'in mevcut devletlerin bazıları ya da çoğu için en iyi yasanın ne olduğu üzerine sorgulamalarını anlamsız bulmuşlardır. Ahlakçı bir ekol olan Platoncu ekol, genellikle siyasette bireyselliğin ön planda olduğu kurtuluş fikri ve günlük yaşamda nasıl davranılması gerektiği ile ilgilenmişlerdir. Örneğin, Ockhamlı William'ın siyasete ilişkin düşünceleri, ahlaki teolojinin doğru yolu bulmada bir araç olarak görülmesidir. Bu bağlamda Hristiyanlık doktrini Kutsal yazıların gerçekliğine ve Kilisenin siyaset ilişkisine ve anayasaya geldiğimizde ise tarihselliğe dayanmaktadır (Black, 1992: 4-5). Bu bağlamda Aristoteles, metafizik alanındaki çıkarımları ve etik- politik alanda ortaya koymuş olduğu argümanlarla Dante'yi etkilemiştir. Bu etkilenme sonucu Dante, Aristoteles'in argümanlarını taslak haline getirerek izleyeceği yolu öğrenerek kendi fikirlerini Hristiyanlık bağlamında ortaya koymuştur (Black, 1992: 4). Dante, siyasi düşüncelerinin gelişiminde ve *Monarşi* adlı eserini ortaya koyuşunda Aristotelesçi geleneği ve Hristiyan düşünceyi ortak paydada buluşturmuştur.

Dante, birinci kitabın son kısmında *Monarşi* adlı eserinin bir diğer önemli kısmını oluşturan düşüncesi üzerine yoğunlaşmıştır. O da İsa'nın doğumunun çok doğru bir zamanda gerçekleşmiş olmasıdır. Bu düşünceyi daha da açmak gerekirse, Dante, birinci kitabın

sonlarına doğru tarihsel olaylara bakarak argümanlar ileri sürmüştür. Tarihe geri dönüp baktığında en iyi ve en muhteşem dönemin Augustus dönemi olduğunu vurgular. İsa'nın doğumunun da bu dönemde olmasının bir tesadüf olmadığını vurgulayan Dante, Augustus döneminde monarşinin mükemmel işlediği ve insanların evrensel huzuru yaşamış olduklarını dile getirmiştir (Alighieri, çev. 2017: 97). Dante'ye göre mükemmel olan ve en iyiyi içinde barındıran yer göklerdir. Fakat yeryüzünün de bu mükemmelliğe ihtiyacı olduğunu ve hatta mükemmel olması gerektiğini düşündüğü için Augustus döneminde İsa'nın gelmesiyle birlikte Dante, monarşinin en doğru yönetim biçimi olduğunu söylemektedir. Ona göre Augustus, dünya monarşisi fikrinin en büyük örneği ve elindeki en temel savlardan bir tanesidir. Bu bağlamda yeryüzünün yönetim şeklinin monarşi olması mutlak anlamda gereklidir (Alighieri, çev. 1904: 59). Bu görüş Dante'nin de bildiği ve belirttiği üzere Orosius'un temellendirdiği ve Roma İmparatorluğu fikriyle Hristiyanlığı kaynaştırmayı hedefleyen görüştür.

Birinci kitapta Dante kavramsal açıklamalarla imparator-tanrı ilişkisini ve hatta Aristotelesçi bakışla tikelden tümele ve tümelden tikele parça ve bütün ilişkisini inceleyerek sistemli bir ilerleyişle siyasetin ve hükümdarın kaynağını nereden aldığını anlatmıştır. Otoritenin tanrısal destek alarak ve tek bir yasayla yönetmesi gerektiğini savunan Dante, İkinci kitapta da Romalılar'ın yönetimde tanrısal destek aldıklarını kanıtlamaya çalışmaktadır.

Roma İmparatorluğu Dante için örnek alınacak bir imparatorluktur. Dante, Roma İmparatorluğu'nun insanlık açısından büyük önem taşıdığı kanaatindedir. Yetkilerini Tanrı'dan aldıklarını ileri süren Dante, başarılı ve iyi bir yönetim olması açısından Roma İmparatorluğu'nu meşru bir yönetim olarak tanımlar (Alighieri, çev. 2017: 19). Dante ikinci kitabın ilk bölümüne, Romalıların monarşiyi hakkıyla uygulayıp uygulamadıkları sorusu ile başlamıştır. Romalıların gücünün önce askeri güçten kaynaklandığını sanmış olan Dante, daha sonra Roma'nın yasalar yolu ile güçlü ve iyi bir yönetim sürdürmüş olduklarının farkına varmaktadır. Romalıların Tanrı'dan almış oldukları yönetme gücü ile iyi bir yönetim sergilemelerini, kamu işlerini gasp eden krallar ve prensler için örnek teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Dante, bu tutuma sahip kral ve prenslerin gözlerindeki sis perdesini dağıtmayı amaçlamış, boş düzen kuran kral ve prenslere karşı yazmış olduğu bu bölümde, başarıya giden yolda Tanrı'nın etkisini ispatlamaya çalışmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 99-101).

İkinci başlığında Tanrı'nın iradesi ile faaliyet göstermenin ya da Tanrı iradesi ile düşünülen her şeyin adil olduğunu savunan Dante, Tanrı'nın iradesi ile hareket eden dünyevi

şeylerin mükemmelliğinden şüphe etmezken, Tanrı iradesi dışında gerçekleşmiş olan şeylerin ise kusur ya da hata barındırabileceğini vurgulamaktadır (Alighieri, çev. 2017: 101):

Hak, bir iyi olarak önce Tanrının zihninde vardır; ve Tanrının zihninde olan her şey Tanrının kendisi olduğundan ve Tanrı esasen kendini istediğinden, hakkın onda olan bir şey olarak Tanrı tarafından istendiği açıktır. Ve Tanrı için irade ve istenen, bir ve aynı şey olduğundan ilahi iradenin hakkın kendisi olduğu sonucu çıkar. Bundan da yaratılan dünyada hakkın basitçe ilahi iradenin bir tecellisi olduğu sonucu çıkar; ve böylece ilahi iradeyle uyum içinde olmayan her ne varsa adil olamayacağı, ilahi iradeyle uyum içinde olan şeylerinse bu sebepten adil olduğu ortaya çıkar (Alighieri, çev. 2017: 102).

Dante adaletli olmanın, Tanrı'nın iradesiyle hareket etmekten geçtiğini söyler. Bu durumda ortaya koymuş olduğu ilke, Tanrı'nın insanlar için hakiki ve saf hak olarak istemesi ilkesidir. Bu ilkeye bağlı kalınarak Roma İmparatorluğu'nun Tanrı iradesi ile hareket ettiğini kanıtlamaya çalışmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 103). Dante, Roma yönetiminin ilahi takdir ile sürdürüldüğü fikrini Virgilius'tan alıntılarla anlatır. Virgilius bir şiirinde Tanrı'nın ağzı ile konuşmaktadır: “Onlara (Romalıları) sonsuz bir imparatorluk verdim (Alighieri, 1903: 244).” Dante'ye göre Roma İmparatorluğu'nun başlangıcı güç değil akıldır. Bunu da iki nedene dayandırmaktadır. Birincisi Roma'nın bir imparatorluk olması, ikincisi ise Tanrı'dan özel bir irade ile yönetilmesidir (Alighieri, 1903: 244-245).

Dante, Tanrı iradesi dışında yönetici vasfını asillikle bağdaştırmaktadır. Romalıların imparatorluğa başkalarının haklarını gasp ederek değil, hak ederek geldiklerini savunan Dante, asil olanların diğerlerine hükmetmesinin mümkün olduğunu savunmaktadır. O halde Romalıların asil olduklarının kabul edilmesi durumunda hükmetmelerinin de mümkün olacağı açıktır. Dante, bu durumda iki argüman öne sürer. Bunlardan ilki akla dayalı olan argümandır. Bu argümanda yetki mertebelerinin hepsinin insan için birer onur olduğu ve onurların da erdem sahibi insanlar olduklarını dile getirmiştir. Erdem aracılığıyla asil hale gelen insan, yetki mertebelerinin hükmü konusunda da asil olarak adlandırılmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 104).

Dante, asilliği İncil'den alıntı ile detaylandırmıştır: “Çünkü nasıl yargıyorsanız öyle yargılanacaksınız (Alighieri, çev. 2017: 104; Luka: 6,38).” Böylelikle Dante, en asil olanın en üst mertebede bulunmasının mümkün olduğu sonucuna varmıştır. Dante, küçük öncülü ise tarihsellik bağlamında ele almıştır. Roma'nın büyüklüğüne şahitlik etmiş olan Vergilius'tan alıntılarla Roma'nın asilliğini kanıtlamaktadır. Vergilius, *Aeneis* adlı eserini yazarken Roma'nın baba sıfatını hak eden ve en görkemli kralının Aeneas olduğunu belirtir. Bu da tarihsel anlamda bize kralın asaleti ve gücü hakkında bilgiler vermektedir. Dante bu durumu Vergilius'tan yaptığı alıntılarla örneklemiştir. Bu alıntılardan biri şu şekilde verilmiştir

(Alighieri, çev. 2017: 105): “Aeneas kralımızdı, kimse ondan daha adil ya da daha doğru, savaşta ve silahlarda daha büyük değildi (Alighieri, çev. 2017: 105).” Küçük öncül eski olanın şahitliği tarafından desteklenmektedir. Roma, kendi halkı için baba rolündedir ve Roma’nın asaleti; kişisel, atalardan aktarılan ve evlilik yolu ile aktarılan olmak üzere üç değişken ile açıklanabilmektedir (Alighieri, çev. 2017: 105-106).

Dante’nin ikinci kitaptaki üçüncü argümanı mucize argümanıdır. Bu argümanda da diğer argümanlarda olduğu gibi mucizenin gerçekleşmesi durumunda bunun Tanrı’nın isteği doğrultusunda olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla bu istek hak edilmiş bir istektir. Mucize denildiğinde, Roma tarihindeki önemli liderlerin doğal ilerleyişlerindeki ilahi müdahale anlaşılmalıdır. Dante, bu argümanı, yine Vergilius’un tarihe şahitlik etmesi gibi, tarihe şahitlik etmiş diğer isimlerden yararlanarak açıklamaktadır. Eserde geçen örneklerden biri, Livius’un eserinin ilk bölümünde, Romalıların ikinci kralı olan Numa Porpilius’un bir pagan ayininde Tanrılar için kurban verirken, göklerden bir kalkanın indiğini söylemektedir. Bu mucize, Lukanus’un *Pharsalia* adlı eserinde anlatılmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 110):

Şüphesiz ki seçilmiş gençlerin
Asilzadelerin boynuna indirdiği kalkanlar
Kurbanlar adarken Numa’nın önüne düştü;
Şimdi bizim olan kalkanları taşıyanları çalmıştı
Güney ya da Kuzey rüzgarları (Alighieri, çev. 2017: 110).

Tarihsel kaynaklara baktığımızda buna benzer bir çok mucizeyi görmek mümkündür. Dante, bu mucizelerin Tanrı’nın istemesi yoluyla gerçekleştiğini söylemektedir. Dante, mucizelerin Tanrı’nın Roma İmparatorluğu’nu üstün kılmak istemesinde etkin rol oynadığını vurgulamaktadır. Üstünlük elde edilmesi, bunun Tanrı tarafından istenmesi anlamına gelmektedir. Dante, bu argümanlar ve örneklerle amaçladığı şeyin sonuna, yani Romalıların Tanrı iradesi ile yönetilmesi fikrinin kanıtlanması sonucuna gelmiştir. Dante’nin önceki akıl yürütme ve argümanlarına dayanarak, burada Romalıların meşru ve doğal olarak hak elde etmeleri ile sonuçlanmıştır. Dante’ye göre hak, doğanın ya da Tanrı’nın buyruklarını korumaktır. Öyle ki doğa bütün şeyleri, yapıp edebilme gücüne göre düzene sokmaktadır. Bu durum hakkın temelini oluşturmaktadır (Alighieri, çev. 2017: 23-24).

Birinci kitaptan beri Dante, insanın ereğinin ne olduğu üzerine argümanlar geliştirirken, ikinci kitapta doğanın ereğine yönelmiştir. Doğanın ereğini halkların ve milletlerin çokluğu olarak ele alan Dante, bu halk ve milletlerin yönetilmesini zorunlu bir koşul haline getirmiştir. Fakat bazı milletler yönetmeye, bazıları ise yönetilmeye daha

meyillidir. Romalılar doğa tarafından yönetilmeye uygun hale getirilmişlerdir (Alighieri, çev. 2017: 24).

Doğanın ilahi araçları görmezden gelmesi durumunda başarısızlığa uğraması düşüncesi, doğanın mükemmellik olduğu düşüncesi ile çelişik olduğundan, Dante, doğanın başarısızlığa uğraması ihtimalinin az olduğunu söylemektedir. Çünkü doğa, ilahi aklın bir eseridir. Böylelikle Tanrı, kendisini gerçekleştireceği bütün ereklere istemektedir. Doğanın evrensel ereğe erişebilmesi için gereken araç, insanın kendi ereğine erişebilmesidir. Dolayısıyla doğa zorunlu olarak bunu istemektedir (Alighieri, çev. 2017: 122). Dante, Aristoteles'in *Fizik* eserindeki doğa anlayışından hareketle, doğanın sürekli olarak bir ereğe göre hareket ettiği düşüncesini olumlayarak, tek bir insan ile ereğine gerçekleştiremeyeceğini vurgulamaktadır. Doğanın, sürekli devinen ve bir çok işlerle ilgilenen yapısı, onun her işe uygun biçimde pek çok insanı var etmesi gerekmektedir. Dante düşüncesi açısından bazı milletler yönetmek ve bazıları da yönetilmek için vardır. Bu bağlamda, Doğanın evrensel bir yasa oluşturabilmesi ve bunu uygulayabilmesi için ihtiyacı olan şey bir yer ve bir millet olarak karşımıza çıkmaktadır. Dante bu yerin Roma ve milletin de Roma halkı olduğunu söylemektedir. Vergilius'un *Aeneis* eserinde Anchises'in Romalıların babası olan Aeneas'a bu kehanette bulunduğundan şu şekilde bahsetmektedir (Alighieri, çev. 2017: 122):

Pekala inanabilirim ki, başkaları
Nefes alan bronzu daha incelikle işleyecek
Ve mermerden canlı özellikler çıkaracaklar
Nedenleri daha iyi savunacaklar,
Göklerin hareketlerini ve yıldızların
Yükselişini işaret edicilerle takip edecekler.
Unutma Romalı, diğer milletlere hükmetmeyi
Senin sanatın, huzurun yollarını bulmak,
İnsanları korumak ve dik bakışlıları hizaya getirmek olacak (Alighieri, çev. 2017: 123).

Roma imparatorluğunun evrensel bir imparatorluk, ereğinin de evrensel huzur olduğu bu alıntıdan da anlaşılmaktadır. Öyle ki dizelerin her birinde sanki Roma İmparatorluğu'nun hükmetmek için olduğu ve bunun önceden belirlenmiş bir görev olduğu fikrini uyandırır niteliktedir. Yine Roma İmparatorluğu'nun doğa tarafından hükmetmek için seçildiklerine dair ve yukarıdaki alıntının konumuna ilişkin bir örnek olarak, Virgilius'un, *Aeneis* eserinde Iuppiter'in Aeneas ile Mercurius hakkındaki konuşmasında şu şekilde aktarmıştır (Alighieri, çev. 2017: 123):

Böyle bir oğul annesine söz vermedi
 Ne de onu iki kez Grek ordusundan kurtardı için.
 Ama imparatorluğa hamile, savaş için feryat eden
 İtalya'ya hükmedebilir diye (Alighieri, çev. 2017: 123).

Bu kehanette, Dante'nin de sürekli vurguladığı gibi Roma İmparatorluğu'nun elde edeceği hükmedebileceği topraklar ve bu imparatorluğun gücü vurgulanmaktadır. Artık Dante ikinci kitabın son bölümlerinde Tanrı'nın iradesinin anlaşılmasında nasıl bir yol izleneceği üzerinde duracaktır. Kutsal metinler Tanrı iradesini ortaya çıkarabilmek açısından başvurulabilecek ilk kaynaklar olarak görülmektedir. Kutsal metinlerdeki kanıtlar, kimi zaman açık kimi zaman ise insanlara kapalıdır. Dante'nin amacı, kutsal metinlerdeki kanıtların insanlara açık edildiği başka yollar aramaktır. İlahi hükmün açığa çıkarılabilmesi inanç ve akıl ile mümkündür. Fakat bazı Tanrı hükümlerine insanın kendi başına erişebileceğini vurgulayan Dante, bu duruma bir insanın ülkesini kurtarmak için kendisini feda etmesi örneğini vermektedir. Bu örnek, Aristoteles'in parça bütün ilişkisi üzerinden bütünü iyiliği uğruna küçük bir parça olan insanın kendisini feda etmesidir (Alighieri, çev. 2017: 123-124).

Tanrı hükmünün en hararetli ve rekabet dolu çaba içeren yarış ve teke tek çarpışma, Dante'nin amacına hizmet etmektedir. Ayrıca Dante, *duello* ile elde edilmiş olanın hak edilmiş olduğunu savunmaktadır. İnsanın göreve uygun olmadığı müddetçe adaletin yok olma ihtimalini göz önünde bulundurarak ve adaletin terk edilmemiş olduğundan emin olabilmek için Tanrı hükmüne başvurmak gerekmektedir. Böylece insan, adalet için gerçek bir tutku ile hareket ederek, Tanrı hükmünü ruh ve beden çarpışması sonucu bilmek istemektedir. Bu güçlerin çarpışması, *duello* (duellum) olarak adlandırılmıştır. İkinci kitapta *duello*, bir savaş esnasında iki karşı tarafın anlaşmaya varamaması sonucu başvurulacak olan son çare olarak ve adaletin dayatmasıymış gibi görüldüğü için karşımıza çıkmaktadır. *Duello* ile yargılamanın iki özelliğinden bahseden Dante, ilk nedenin adaletin bir gereksinimi gibi olmasından dolayı oluşan duellodur. Dante, Cicero'nun *Yükümlülükler Üzerine* adlı eserinde imparatorluk savaşlarının az şiddetli geçmesi gerektiğine ilişkin fikirlerini alıntılararak bu düşüncesini desteklemektedir (Alighieri, çev. 2017: 133): “Devlet adına mücadeleye girişip savaş yoluyla zafer elde etmek istediğimizde, az yukarıda bahsettiğim nedenler tıpkı savaş nedenleri gibi tümüyle geçerli olmalıdır. Ancak salt devletin zafer kazanması için açılan savaşlar daha az şiddetli geçer (Cicero, 2017: 38).” Bu düşüncüyü *duello* için bir koşul olarak alan Dante, bu

koşulların gerçekleşmesi durumunda adalet için yapılmış olan bu düelloların Tanrı aşkına olduğunu vurgular. Bunu da Matta 18:70'e atıf yaparak desteklemektedir. Tanrı'nın duellonun ortasında olduğunu belirten Dante, adil bir duello için Tanrı'nın varlığıyla ilişkili olarak adaletin de her zaman işleyeceğini savunmaktadır. Duelloda adaletten yoksun olunmasının imkansızlığına vurgu yaparken, düelloda elde edilenin ise hakkıyla elde edilmiş olduğunu dile getirmektedir. Romalıların tahtlarını duello aracılığıyla kazanması, Roma İmparatorluğu'nun hakkıyla kurulmuş bir imparatorluk olduğunu göstermektedir (Alighieri, çev. 2017: 133).

Dante, Roma İmparatorluğu'nun meşruluğunu kanıtlamak için hem tarihsel argümanlar ortaya koymuş, hem de İsa'nın bu dönemde doğmasını referans alarak, eğer Roma İmparatorluğu meşru olmasaydı, İsa bu imparatorluğa karşı çıkıp adaletsiz olanın vurgusunu yapmaya çalışacağını vurgulamıştır. Dante, bu argümanlarla artık Roma İmparatorluğu'nun meşruluğunu ve yetkisini Tanrı'dan alarak adaletli bir işleyiş sergilemiş olduğunu kanıtlamıştır (Alighieri, çev. 2017: 27)

Dante, birinci ve ikinci kitapta tarihsel anlatılarla ve argümanlarla dolu bölümlerde gerekli verileri toplayarak, izleyeceği yolu belirlemiş ve kendi çağına dek tarihsel olan olay ve olguları olabildiğince örnekler göstererek aktarmıştır. Üçüncü kitap ise artık Dante'nin dönemine ilişkin Papa ve imparatorluk arasındaki mücadeleden doğan sıkıntıların kaynaklarını bulmaya yönelmektedir. Gücünü Kilise'den alan Papa'nın siyaset üzerinde etki yaratması durumunu eleştirerek, bu durumu çürütmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken hükümdarın yönetim yetkisinin doğrudan Tanrı'dan gelip gelmediği meselesini sorgulamaktadır.

Dante, bu bölümde Papalığın hükümdarlıkta önem teşkil etmesi ve imparatorluğun Papaya bağlı oluşu hakkındaki argümanları çürütmeyi hedefleyerek, bu argümanların tam aksini kanıtlamaya çalışmaktadır. Yani din temelli bir oluşumun seküler güç ile arasındaki ilişki ve Papa ve imparatorun taraflı özerklikleriyle ilgilenmiştir.

Dante üçüncü kitapta akıl yürütmesinin bir ilkesini ortaya koyarak giriş yapmaktadır. Başlangıç ilkesi olarak belirlediği ilke, doğanın kendisine ya da niyetlerine karşı olan kişilerin aslında Tanrıya karşı oldukları ilkesidir. Bu ilkeyi mantıksal çıkarımlar sonucu eleştirilemeyecek noktaya getirene kadar açıklamaktadır. Yani argümanın karşı argümanı doğruysa, ortaya saçma sonuçlar çıkacaktır ve bu şekilde Dante argümanını kanıtlamıştır. Dante'nin bu argüman ile anlatmak istediği ve kendisine görev edindiği şey imparatorun Papalığın yetkisi altına girmesi durumunda doğanın niyetinden uzaklaşacağı ve Tanrı'nın iradesi ile ters düşeceğidir. Dante, üç tür insanın bu hakikate karşı çıkacağını söyler. Bunlardan birincisi, Kilise'ye oldukça ilgi duydukları gerekçesi ile doğru yoldan ayrılmış

olsalar bile dürüst davranan Papa ve psikoposlardır. İkincisi, açgözlülükle ve kilisenin oğlu olduklarını ileri süren, buna rağmen hakikatin bir parçası olan başlangıç ilkelerini reddeden kişilerdir. Üçüncüsü ise Papalık hukukuna yön veren ve onu biçimlendiren Papalık hükümleri uzmanlarıdır (Alighieri, çev. 2017: 29).

Bu kişilerin hakikate sırt çevirmeleri ve Dante'nin cahil olarak tanımladığı kişiler olması, onların tümüyle yanılgıya düşmüş oldukları sonucunu vermektedir. Öyle ki imparatorluk Kilise'den önce varolmuştur. Bu yüzden de Kilise'den yetki aldığı ya da bunun siyasal anlamda kullanılabilmesi kabul edilemez bir gerçektir (Alighieri, çev. 2017: 29). Dante, bu argümanı yine Kilise yönetiminin kendi argümanlarını kullanarak çürütmeye girişmiştir. Kilise, Eski Ahit'in *Yaratılış*⁵ kitabındaki bir ayete dayanarak, Tanrı'nın iki büyük ışık yarattığını vurgulamıştır.

Bu ışıklardan biri büyük, diğeri ise küçüktür. Yani biri ruhani, diğeri ise geçici olanı temsil etmektedir. Kilise'nin ikinci argümanı ise güneş ve ay metaforlarının kullanıldığı argümandır. Bu argümanda küçük ışık ile aynı anlama gelen ay (geçici güçler), güneş dışında hiçbir yerden ışık almamaktadır. Bu dünyevi olan geçici güç ile aynıdır. Geçici güç de gücünü ruhani olandan almaktadır. Dante bu argümanları çürütmek için yeniden Aristoteles'e dönüş yapar (Alighieri, çev. 2017: 153-154).

Dante iki büyük ışık argümanını çürütürken, Aristoteles'in töz ve ilinek arasında yapmış olduğu ayrımı kullanmaktadır. Dante'nin amacı, argümanı kronolojik olarak çürütmeye dayanır. Çünkü Ay ve güneş dördüncü günde yaratılmışken, insan altıncı günde yaratılmıştır. Bu bağlamda yaratılışın kronolojik bilgisi bize, çürütülmeye yakın bir dinsel hiyerarşi yorumunu sunar (Alighieri, çev. 2017: 30). Bu yorumdan hareketle, Tanrı'nın ilinekleri tözden önce yaratmış olması gerekirdi. İki büyük ışık argümanı daha ılımlı bir biçimde çürütülecek olursa; Güneş, Ay'ı var eden bir güç olmamakla birlikte, Ay'ın ışık kaynağı da değildir. Fakat Ay'ın daha aydınlık görmesini sağlar. Bu durumda Papa'nın güneş olarak adlandırılması kabul edildiği taktirde, Papa'nın da aynı şekilde İmparatorluğu var eden ya da imparatorun gücünün kaynağı olduğu söylenemez. Fakat imparatorun işleyişinin daha etkili bir hal almasına yarayabilmektedir (Alighieri, çev. 2017: 35).

Dante, Kilise'nin imparatorlukla olan ilişkisini, rahipliğin babası olan Levi ve geçici güce sahip olan Yahuda arasındaki ilişkiye benzetmektedir. Kutsal Kitap'ta da yazıldığı gibi Levi, Yahuda'dan önce gelmektedir. Bu bağlamda Kilise, imparatorluğu incelemektedir. Fakat Dante, bu argümanda mantıksal bir hatanın olduğunu ileri sürerek, 'yetke' ve 'doğum'

⁵ Eski Ahit'te Yaratılış 1: 27; "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı"

kelimelerinin birbirinden başka şeyler olduklarını çürütmesinin başlangıcı olarak ele almaktadır (Alighieri, çev. 2017: 158).

Dante'nin oluşturduğu diğer argüman ise Kitab-ı Mukaddes'te Saul'un Tanrı'nın vekili Samuel'e kutsal yağ sürerek onu görevinden almasını anlatmaktadır. Dante, bu konudaki çürütmesinde Saul ile Samuel arasındaki rolleri ele almaktadır. Saul Tanrı'nın elçisi ve Samuel de Tanrı'nın vekilidir. Fakat Kral Saul, Tanrı'nın vekili gibi davrananın Samuel tarafından tahttan indirilmiştir. Dante bu noktada Tanrı'nın vekilinin belirli görevler ya da geçici güçleri verme yetkisinin olduğu gibi, Tanrı'nın Dante dönemindeki vekili evrensel kilisenin başındaki kişinin de, geçici gücü verip geli alma hakkına sahip olduğunu iddia ettiklerini söylemektedir. Bununla birlikte Dante, imparatorluk yetkesinin bağımlı bir yetke olduğu sonucuna varmaktadır. Bu argümana da Samuel'in Tanrı'nın vekili olmadığını söyleyerek karşı çıkmıştır (Alighieri, çev. 2017: 159-160).

Dante'nin, üçüncü kitaptaki bütün argümanlarında ruhani olan ile insani olan ayrımına rastlanmaktadır. Hükümdar ve Papa ayrımını temellendirmeye çalışırken, bu iki kavramı tarihsel örnekler kullanarak temellendirmeye ve karşı argümanları çürütmeye çalışmıştır. Bu bağlamda ortaya koymuş olduğu en büyük argümanlardan biri ise İsa'nın doğumunda müneccimlerin sunduklarını anlattığı bölümdür. Matta kaynaklı anlatıda, günnük ağacı ve altının beşeri hayattaki ruhani ve geçici şeyleri simgelediği bilinmektedir. Bunların ikisi de İsa'ya sunulmuş ve dolayısıyla İsa'nın vekili her ikisinin de efendisi olmuştur. Fakat Dante, burada biçimsel bir hata yakalamıştır. İsa ve İsa'nın vekili birbirinin yerine geçebilen terimler olmadığına göre ve kıyas üç terim olmalı iken dört terim olduğuna göre burada kıyasın ve argümanın doğruluğundan söz edilemez (Alighieri, çev. 2017: 32).

Kitab-ı Mukaddes'in Papa'nın yetkilerinin üstünlüğünü savunmak için çıkarmış olduğu argümanlar, Matta 16:19 ve Luka 22:38'e dayanmaktadır. Burada İsa ile Petrus arasındaki konuşma, üçüncü kitabın temelini oluşturmaktadır. İsa, Petrus'a anahtarı verirken, "Yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde de bağlanmış olacak; yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde de çözülmüş olacak..." Bunun üzerine Petrus'un İsa'ya "İşte burada iki kılıç var" sözlerini sarf etmiştir. Buradaki "iki kılıç" Papalık destekçilerinin Petrus'a vermiş olduğu iki gücü simgelemektedir. Dante bu argüman iki sebepten ötürü çürütülebilmektedir. Birincisi, İsa, her müridinin birer tane kılıcı olması gerektiğini söylemesidir. Fakat Dante'nin bu argümanı çürütmesi karşı bir argüman ile son bulmaktadır. Kılıç, mecazi olarak düşünülecek olsaydı, kötülüğü simgeleyen ve Matta'da İsa'nın "Barış değil kılıç getirmeye geldim.." sözündeki kılıca uygun olarak yorumlanması gerekirdi (Alighieri, Monarşi, 2017: 31-33). Dante'nin yinelemesini tekrardan hatırlatmakta yarar vardır, İsa'nın ve Petrus'un

Matta'daki konuşmaları mecaz olarak anlaşılırsaydı şu anlama gelirdi: “Yeryüzüne barış getirdiğimi sanmayın! Barış değil kılıç getirmeye geldim. Çünkü ben babayla oğlun, anneye kızın, gelinle kaynananın arasına ayrılık sokmaya geldim.” Bu söz ile birlikte İsa'nın müritlerine elde etmelerini emrettiği kılıçtır. Aynı zamanda Petrus da “iki kılıç” derken anlamının bu olduğu anlaşılmalıdır. Dolayısıyla söz ve kılıç başaracakları şeyin ön bilgisini vermektedir (Alighieri, 2017: 168-169).

Üçüncü kitabın son bölümleri dinsel temellendirme yerine tarihsel temellendirme ve argümanlara dayanmaktadır. Tarihsel argümanlarından bir diğeri ise sahte *Konstantin Bağıışı* üzerine yazılmıştır. İmparator Konstantin'in Hristiyan olması, Papa I. Sylvester'a (ö. 335) Hristiyan inancına dönüşü olarak yapılmış olan hediyein kaydının tutulduğu belge sahtedir. Bu hediye, Roma şehrini de kapsayan ve imparatorluğun verdiği pek çok imtiyazı içeren bir hediyedir. Dante'nin bu konudaki argümanı iddianın geçerli olup olmamasıyla ilişkilidir. Dante'ye göre Konstantin, imparatorluğa ait bölgeleri bir başkasına hediye edebilecek konumda değildir. Ayrıca papanın da bu hediye alması için uygun bir konumda olmadığını söyler. Dante'ye göre bu eylem evrensel imparatorluğun doğasına uygun değildir (Alighieri, çev. 2017: 34).

İmparatorluğun temeline insan hakkını koyan Dante, imparatorun insan hakkıyla uyuşmazlık içine girmemesi gerektiğinden söz eder. Çünkü bu durum evrensel imparatorluk fikrini yıkıma uğratarak, bölünmelere neden olacaktır. Bu bağlamda Konstantin, imparatorun yetkesini sorgulatmaya sevk etmiş ve imparatorun doğası hakkında yeniden sorgulamalara girişilmesine neden olmuştur (Alighieri, çev. 2017: 35).

Dante'nin son ve en güçlü argümanı, Kilise'nin geçici işlerde gücünün olmasının kendi doğasıyla uyuşmayacağıdır. İmparatorluğun parçalanması, doğanın niyetine ters düşecek bir durumdur. Dante'nin son bölümünde imparatorun yetkesinin bir aracı yolu ile değil doğrudan Tanrı'dan geldiğine dair kanıtlar içermektedir. Dante'nin sürekli tekrarlarla bulunup bastırarak belirttiği şeyler, birinci ve ikinci kitapta da anlatıldığı gibi insanın doğasına ilişkin, ruh beden birliğine ilişkin ve insan türü ayırımına varmayı hedeflemektedir. Dante düşüncesinde insan türü iki doğaya sahip olduğuna göre, insanın mutluluğa ulaşmada iki zorunlu ereği vardır. Bunlardan ilki dünyevi iyilik diğeri ise mutluluktur. Bu eserin ana konusu, insanlığın ereğinin, kendisinden daha büyük olan Doğa ereğinin bir parçası olarak görülmesinin hem insanın hem de doğal düzenin yaratıcısı olan Tanrı fikrine dayanmaktadır. Dante'nin ütöpik evrensel imparatorluğunun kaynağı, her şeyden büyük güce sahip olan Tanrı'ya dayanmaktadır. Papa'ya da dayanan evrensel yetki, yalnızca kendi işlerini sürdürmeleri bakımından siyasal alana karışmamalıdır. Dante, tüm bu argümanlarla birlikte

öncelikle evrensel imparatorluk fikrinin temelinde yatan gerekçeleri ve buna ulaşmanın yollarının nelerden geçtiğini, daha sonra Roma'nın İmparatorluğu kendi gücü ile alarak meşru bir imparatorluk sürdürdüğünü ve hatta tarihsel tanıklıkların birer örneği olan kehanetlerle birlikte Roma imparatorluğunun Tanrı'nın insanlık için öngördüğü bir imparatorluk olduğunu iddia etmiştir (Alighieri, çev. 2017: 37-39).

Dante, bu eserinde yalnızca etik-politik görüşler ve argümanlar ortaya koymamıştır. İnceleme niteliğindeki *Monarşi*, aynı zamanda felsefe, tarih, doğa bilimleri ve teoloji gibi alanları kapsayan, detaylı ve bir o kadar da sistemli ilerleyen bir eserdir. Öyle ki Dante, geleceğe yönelik hayalini kurmuş olduğu imparatorluğu betimleyebilmek adına geçmişin izlerinden yararlanmak zorunda kalmış, insanın, evrenin ve tanrının doğasını felsefe ile temellendirerek açıklamaya ve anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu bakımdan geleceğe yönelik bir düşünür olduğu aşıkardır.

İKİNCİ BÖLÜM

NICCOLÒ DI BERNARDO DEI MACHIAVELLI'NİN SİYASET FELSEFESİ

2.1. Floransa'nın Politik ve Toplumsal Durumu

Ortaçağ'ın sonunda, Rönesans'ın başlangıcında dünyaya gelmiş olan Machiavelli, Floransa'nın siyasal, politik ve toplumsal olaylarının içinde yetişmiş bir filozof olarak bilinmektedir. Bu durum, Machiavelli'nin siyaset felsefesinin gelişimini sağlamıştır. İtalya'nın ulusal bağımsızlıktan uzak durumu, İtalyan şehir devletlerinin sürekli değişen yöneticileri, Papa-siyaset ilişkisinin politik alana yansımaları Machiavelli'nin sürgünde yazacak olduğu *Prens ve Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine Söylevler* adlı eserlerinde bu yansımalar özellikle görülmektedir (Senemoğlu, 2016: 85). Onun yaşamı ve siyasette rol oynaması, Floransa'nın politik ve toplumsal durumunun gelişimiyle doğrudan ilişki içermektedir.

Floransa kenti, özellikle Ortaçağ'ın son dönemleri ve Rönesans başlangıcında oldukça refaha sahip bir kent olarak bilinmektedir. 12. yy'dan itibaren Floransa'da devamlı olarak siyasal iktidar ve Kilise iktidarının çatışması görülmektedir. Ortaçağ'ın son dönemlerine kadar aristokratlar tarafından yönetilen Floransa, Ortaçağ'ın son dönemlerinde tüccar aileler tarafından yönetilmeye başlamıştır. Toplumsal açıdan bakılacak olursa, Floransa'da oluşan dinsel otoritenin siyasal otoriteye hükmetmesini eleştirmişler, Refahın yüksek olduğu Floransa Kenti'nde Papa ve Kilise karşıtı gruplar oluşarak İsa'nın marangozluk yaptığı gerekçesiyle bütün din adamlarının da fakir bir yaşam sürmeleri ve din adamlarının siyasetten uzak olmaları gerektiğini savunmuşlardır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 33).

Floransa'da kamusal yaşam 14. yüzyıldan itibaren ekonominin yükselmesini fırsat bilen büyük ailelerin gücü ile şekillenmektedir. Özellikle Floransa'nın büyük aileleri (Medici, Strozzi ve Guerdi aileleri), Avrupa ve Uzak Doğu arasında baharat ve pamuk ticareti ile uğraşmışlardır. Daha sonra Uzak Doğu ile ticaret yapmayı bırakarak artık yün ve deri ticaretleri yapmak için yönlerini Sevilla, Bruges ve Londra'ya çevirmişlerdir. Böylelikle bu büyük aileler, Floransa'lı tüccarların da güçlenmesine katkı sağlamışlardır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 33).

Medici ailesi 15. yüzyılda diğer ailelerden daha fazla ekonomik güç elde etmeyi başarmışlardır. Ekonomik gücü tamamen elde eden Mediciler, bu gücü kullanarak siyasi bir hakla değil, ekonomik güç aracılığıyla Floransa hükümetinin başına geçmişlerdir. Mediciler, Floransa'yı düzenbazlıklarla yönetmişlerdir. Medici ailesine kadar olan süreçte Cumhuriyet ile yönetilen Floransa hükümeti aristokratların elinde ve tüccarlar burjuva tüccarların

yönetimindeydi. *Popolo* adı verilen bu sınıf, daha sonra kendi içinde bölünmüştür. 1293 yılında asillerin yönetimini sonlandıran bu sınıf, küçük çaplı tüccar sınıfını da yönetimden uzaklaştırmayı başarmış ve üstünlük kurma çabaları başarı ile sonuçlanmıştır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 33).

Medici ailesinin ekonomik ve siyasal anlamdaki bu yükselişlerini sonlandırmak isteyen diğer seçkin aileler bir araya gelerek, Medicileri sürgüne gitmeye zorlamışlardır. Sürgünde bir yıl kadar kalan Medici ailesi, sürgünde kaldıkları bu süre boyunca siyasal anlamda eskisinden daha fazla güç toplamışlardır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 33). 1434 yılında Floransa'ya dönen Medici ailesi, siyasi gücü yeniden elde etmişlerdir. Medici ailesi Strozzi ailesini iflas ettirerek, Floransa kentinde neredeyse tek güç haline gelmiştir (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 33-34).

Mediciler'in yokluğunda Floransa eski ve oligarşik ailelerin eline geçmiştir. Bu aileler yönetimdeyen, mali işlerin yürürlüğünde Medici parası güven kaybına uğramıştır. Fakat Floransa'daki Medici destekçileri, sürekli komplolar kurarak sonunda on yıl boyunca kentten sürgün edilmişlerdir. Sürgündeyken Medici ailesinin reisi olan Cosimo, Padua'dan ayrılarak, Venedik'teki kardeşi Lorenzo'ya katılmak için izin aldı ve Floransa'daki olayları yakından takip etme fırsatı bulmuştur. Venedik yöneticileri, Cosimo'nun ailesinin Papa IV. Eugenius'un eskiden keşiş olduğu Büyük Kanal'ın girişindeki küçük bir adada bulunan San Giorgio Maggiore Manastırı'nda yaşamasına izin vermiştir (Strathern, 2009: 56-58).

Cosimo'dan sonra Medici ailesi Piero'nun ve daha sonra Muhteşem Lorenzo'nun hakimiyeti altına girmişlerdir. Yine de Medici ailesi Lorenzo hükümdarlık koltuğunda olduğu halde gücünü sürdürmeye devam etmiştir. Lorenzo kardeşi Guiliano'ya karşı yapılan suikastleri durdurmaya çalışmış ve 1492 yılında ölmüştür. Lorenzo'nun yerine geçebilecek olan Pietro, yönetme kabiliyetinden yoksun olması nedeniyle Floransa kentini terk etmiştir. Dominiken mezhebinden olan Girolamo Savonarola, Pietro'nun Floransa yönetimine geçmesine izin vermemiş ve 1494-1498 yılları arasında dört sene boyunca hükümdarlık koltuğunda kalmıştır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 34). Savonarola'nın hükümdarlığa geçmesiyle birlikte yeni bir cumhuriyet kurulmuştur (Marsh, 2014: 159). Süikast girişimlerinin Floransa'da oldukça yaygın olduğu bu dönemde Savonarola'nın gücü ülkedeki bu karışıklığın sona ermesine yetmemiştir. Sonunda da yakılarak öldürülmüştür.

Girolamo Savonarola'nın ölümünden sonra Floransa, Cumhuriyet rejimi ile yönetilmeye devam etmiştir. Fakat bu rejim başarılı bir yönetim sağlanmasına neden olmamıştır. Bu sebeple Mediciler, tekrar Floransa'ya dönerek yönetimin başına geçmişlerdir. Otorite eksikliğini fırsat bilen Medici ailesi yalnızca kent yönetimine geçmekle kalmamış,

aynı zamanda aile üyelerinden insanları Papa makamına oturmaları için görevlendirerek, Roma Kilisesinde de hakimiyet kurmuşlardır. 1537 yılında Medici ailesinin reisi olan Cosimo, Floransa dükü ünvanını alarak otoritesini herkese kabul ettirmiştir. Böylece Medici ailesi, çok daha güçlü ve sarsılmaz bir konuma gelmiş, uzun süre boyunca Floransa'da hüküm sürmüştür (Akt. Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 34-35).

Floransa tarihi açısından büyük bir yeri ve önemi olan Medici ailesi, Ortaçağ'ın aristokratik ailelerine karşı hem ekonomik hem de siyasal olarak oldukça güç kazanmışlardır. Eski aristokratik yönetimin düşünce yapısını yıkmaya çalışarak, yeni değerler ortaya koyabilmek açısından yürüttükleri faaliyetlerin çoğunda toplumu yanlarında tutabilmek adına adımlar atmışlardır. İtalya'yı görünüşte bir sanat ve düşünürler ülkesi haline getirmeyi amaçlamışlar fakat bu amaç İtalya kentinin yükselişi için değil, Medici ailesinin daha uzun ömürlü hüküm sürebilmesi içindir (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 35).

Medici ailesi 1429 yılından itibaren Floransa'nın en zengin üçüncü ailesi haline gelmişlerdir. Ticaret alanında gelişmeler yaşamalarıyla birlikte artık Floransa'nın en zengin ailesi olarak tanımlanmışlardır. Medici ailesi, tarım ve tekstil alanlarında en iyi fabrika ve atölyelere sahiptir. Bu nedenle kendi üretimleri ile hem ekonomik hem de siyasi olarak yükselişleri kaçınılmaz olmuştur. Daha fazla kitleye erişebilmek amacıyla kendilerini halka olduklarından farklı göstermeyi başarmışlardır. Özellikle kendilerini zenginlik ve ihtişamdaki uzak gibi gösterme çabaları, toplum tarafından sempati kazanmaları için bir neden olmuştur. Burjuva kökenli bu ailenin amacı, ekonomik ve siyasi gücü ellerinde bulundurmaktır olduğundan, bu amaçlarına yönelik belirli faaliyetler ve propagandalar gerçekleştirmişlerdir (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 35).

Bu dönemde Muhteşem Lorenzo (1469–1492), monarşik bir düzen kurmayı başararak, yönetimde istediklerini yapmıştır. Devlet idaresinin tüm görevlendirmelerini tek başına yapan Lorenzo, sarayını İtalya'nın tüm kültürlü ve entelektüel birikime sahip insanlarına, sanatçılara açmıştır. Lorenzo'nun bu yaklaşımı İtalya'yı sanat açısından oldukça yükseltecek olan bir girişimdir. Lorenzo'nun sanat ve sanatçıları devlet içerisinde açık ve seçik bir biçimde barındırması ve sanat faaliyetlerini desteklemesinin nedeni, sağlam bir kültür siyaseti ya da kültür devleti oluşturabilmektir. Öyle ki Floransa kentine mensup insanların çoğunun desteğini ve saygınlığını kazanmıştır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 36).

Lorenzo Medici, babası ve büyükbabasının yolunu izlemeyi amaçlayarak, onlardan bir konuda ayrılmıştır. Babası ve büyükbabası, ailenin çıkarları ve ticari gücü odaklı yönetim icra ederlerken, Lorenzo, devletin siyasi ve kültürel işlerinden dolayı Medici ailesinin çıkarları ile ilgilenmeyi azaltmış, öyle ki kaynaklarda Lorenzo'nun ailenin çıkarlarına yönelik faaliyet

sürdürmeyi unuttuğu yazmaktadır. Bu sebeple ailenin ticari gücü zayıflamaya başlayarak, büyük bir ekonomik düşüş yaşanmıştır. Lorenzo, devletin giderlerini zaman zaman Medici ailesinin kasasından karşılayarak, devleti kurtarmaya yönelik adımlar atmış olsa da ekonomiyi düzeltememiştir. Lorenzo, kendisinden önceki aile bireyleri gibi devleti ikinci plana atmayarak yalnızca devletin çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermiş olsa da bir türlü başaramamıştır (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 36). “Lorenzo, ataları gibi şirket yönetmek için değil, devlet yönetmek için yaratılmış birisiydi. O, şirket patronundan çok bir *prenci* andırıyordu (Çıvgın ve Yardımcı, 2011: 36).” Lorenzo’nun bu tutumu, Machiavelli’ye İtalya’nın kurtuluşu ve bağımsızlığını elde edebileceği bir prensin doğuşu düşüncesi ile umut olmuştur ve *Hükümdar* adlı yapıtını Lorenzo Medici’ye yollamak için bu yapıtın ilk sayfalarına “Muhteşem Lorenzo de’ Medici’ye” başlıklı bir sunu yazmıştır.

2.1.1. Niccolò di Bernardo dei Machiavelli’nin Yaşamı

Niccolo Machiavelli, 3 Mayıs 1469 yılında, noter Bernardo Machiavelli ve eşi Bartolomea de’ Nelli’nin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir (Constantine, 2007: Biography). Floransa’da yaşayan ailenin asilliği henüz kanıtlanmamış olmakla birlikte, iyi bir orta sınıf ailesi oldukları bilinmektedir (Ridolfi, 2010: 1). Machiavelli, humanist eğitim ile birlikte İtalya’da Yunan ve Latin kültürleri hakkında eğitim almıştır (Şenel, 2017: 330).

Machiavelli’nin ailesinin Floransa’nın 33 kilometre güneybatısında bulunan kırsal bir yerleşim yerindeki Montespertoli’nin yönetici lordları arasında bir bağlarının olma olasılığı vardır. Avukat olan babası, Bernardo, ailesinin Montespertoli’deki soyunun 1120’ye, hatta kesin olarak 1040’a dayandığına inanmaktadır. 14. yüzyılın tartışmalı bir vasiyetinde Machiavelli’nin soyunun 1393’te Castellani’dan d’Agnolo’nun ölümünden sonra kendilerine verilen isimle Castellani’nin önemsiz lordlarıninkiyle karışmış olduğu düşünülür. Fakat ailenin soyunun 1040 yılında, Montespertoli’de yaşamış olan bir Malchiavello’ya kadar dayandığı bilinmektedir (Oppenheimer, 2011: 3).

Niccolo’nun annesi Barolommea Machiavelli, oldukça dindar bir kadın olarak bilinmektedir. Anneleri, her akşam Machiavelli ile birlikte onun üç kardeşini bir araya getirip onlarla birlikte Kutsal Meryem Ana’ya ilahi şarkılar besteletmiştir. Fakat Machiavelli, annesinin dindarlığına pek fazla ilgi göstermemiştir. Bunun yanı sıra, büyükannesinin anlattığı hikayelerden büyülenmiş ve onu istekle dinlemiştir. Büyükannesi annesinden daha az dindar değildir; fakat onun asıl amacı, küçük bir çocuk olan Machiavelli’yi dindar bir kişi olarak yetiştirmek değil, onu dizginlemek ve korumaktır. Bu sebeple büyükannenin hikayelerinin sonu hep bir uyarı ile bitmektedir (Markulin, 2013: 8-9).

Machiavelli, Floransa'nın Sante Spirinto kasabasında büyümüş, eğitimi hakkında pek fazla bilgi olmayan Machiavelli'nin Latince okuduğu ve ailesinin de pek çok kitap arşivine sahip olduğu kaynaklar arasında yer almaktadır (Constantine, 2007: Biography).

Machiavelli'nin dünyaya geldiği yıllar, Muhteşem Lorenzo'nun çağının başlangıcıdır. Orta sınıf bir ailenin çocuğu olan Machiavelli, genç yaşlarında şehrin sunmuş olduğu çoğu imkandan yararlanamamıştır. Aynı zamanda şehrin hem 1469 ve sonraki yıllarında, hem de kendi döneminde siyasi çekişmelere şahitlik etmesi nedeniyle talihsiz bir gençlik yaşamıştır. Fakat, Floransa tarihinde ve siyasetinde büyük rol oynamıştır. Machiavelli'nin orta sınıf bir aileye sahip olmasına rağmen en az Muhteşem Lorenzo kadar iyi bir eğitim hayatı olduğu bilinmektedir. Machiavelli'nin yaşamında almış olduğu eğitimin önemi büyüktür. Fakat aslında Machiavelli yalnızca gramer öğrenmemiş, aynı zamanda sosyal ve siyasal bilimleri de öğrenmiştir. Babasının yönlendirmesi sonucu altı ya da yedi yaşlarında siyaset, tarih, dilbilgisi, üslup eğitimleri alarak Latin Edebiyatının temellerine inmiştir (Oppenheimer, 2011: 11). Bu vesileyle Machiavelli, Dante, Petrarca ve İtalya'nın diğer önemli yazarları ve eserleriyle de tanışma fırsatı bulmuştur (Gilbert, 1988: 13-15). Niccolo Machiavelli'nin Ricordi'de almış olduğu eğitim ile ilgili bir kaç kaynak bulunmaktadır. Henüz yedi yaşındayken, bir günlüğüne Arno'nun Güney kısmında yer alan Ponte Santa Trinata'nın eteklerinde yaşayan öğretmeni Maestro Matteo'ya emanet edildiği bilinmektedir. Machiavelli'nin Matteo'dan eğitim alması için ona beş para verildiği bilinmektedir. Bu sırada Latincenin detaylı unsurlarını, Donatello'dan (1386-1466) öğrenmiştir. Eğitim almak için pek çok kasabayı gününbirlik ya da belirli zamanlarda dolaşan Machiavelli, gitmiş olduğu her kasabada henüz yaşı daha gençken bile Floransa'nın siyasetine ilişkin olaylara tanıklık ederek, Floransa hakkında pek çok izlenim elde etmiştir. Fakat zamanla Matteo, Niccolo'nun kirli aile bağları olduğunu görünce Niccolo'nun babası, Latince derslerini Battista Filippo da Poppi'ye verdirmiştir (Gilbert, 1988, s. 15).

Machiavelli, aristokrasinin ılımlı işleyiş gösterdiği bir dönemde doğmuştur. Özellikle mali işler ve hukuk alanlarında eskisinden daha az şiddetli aristokrasi bulunmaktadır. Machiavelli'nin yakın geçmişteki atalarından biri olan Girolamo Savonarola d'Angnolo Machiavelli (1415-1460) ile olan bağlantısı, Lorenzo ailesi ile ilişkili olduğu için Machiavelli bu konuda endişe duymaktadır. Çünkü Girolamo hem iyi bir üne hem de akademik anlamda kötü üne sahip bir profesördür. Girolamo'nun 1435-1440 yılları arasında Floransa Üniversitesi'nde tıpkı Machiavelli'nin babasının yapmış olduğu gibi hukuk öğrenmiştir. 1450'li yılların sonlarında ise Girolamo, Floransa'nın otoritelerine karşı çıkmanın ya da karşı argüman üretmenin tehlikeli olduğu bir zamanda Medici ailesine karşı kötü duygular

beslemeye başlamıştır. Girolamo bu sebeple Medici karşıtı bir grubun üyesi olarak Floransa kentinin politik alanında etkin olmuştur. Girolamo'nun akademik başarısı ve konumundan dolayı onun politik alanda olması, Floransa kenti için tehlike oluşturmaktadır. Böylelikle 3 Ağustos 1458 yılında tutuklanmış ve Medicileri yozlaşmış olmakla kınamış, ifade özgürlüğü talep etmiş ve sonunda da sürgün edilmiştir (Oppenheimer, 2011: 4).

Girolamo, Medici'yi hedef alan bir suç planı kurmakla suçlanmış, pek çok kez sürgün edildiği ve rehin alındığı yerlerden kaçmaya çalışmıştır. Nihayetinde Medici tarafından Stinche'ye gönderilen Girolamo'nun burada öldüğü bilinmektedir. Fakat Girolamo, ardında büyük bir kütüphane bırakmıştır. Hükümet tarafından kütüphanesine ve mallarına el konulmuş, karısı ve çocukları miraslar ve çoğu haklardan mahrum bırakılmıştır. Fakat buradaki en önemli detay, Girolamo'nun Niccolo Machiavelli ile olan ilişkisinden hareketle, Machiavelli'nin ondan oldukça etkilenmesidir (Oppenheimer, 2011: 4-5). Machiavelli'nin babası Bernardo, Medici karşıtı olarak bilinen Benizzi ailesinin kızı ile evlenmiştir. Girolamo'nun erkek kardeşi Piero da yine Machiavelli'nin babası gibi, Medici karşıtı biri ile evlenmiştir ve Niccolo Machiavelli'nin doğumundan on iki yıl kadar önce sürgüne gönderilmişlerdir (Oppenheimer, 2011: 5). Burada Girolamo'ya yer verilmesinin sebebi de aynıdır. Machiavelli, Girolamo'nun Cumhuriyetin yeniden inşa edilmesi fikrinin etkisiyle daha sonra politik alan içerisine girerek siyasette önemli roller üstlenecektir.

Floransa yönetiminde Medici ailesinin sürülmesiyle birlikte yerine Savoranola adlı Dominiken bir rahibin gelmesi ile birlikte Floransa, teokratik cumhuriyet rejimi ile yönetilmeye başlanmıştır. Bu yönetim 1489 yılında yıkılarak, Floransa'nın yönetimi "Onlar Kurulu"nun eline geçmiştir. Machiavelli bu dönem Onlar Kurulu cumhuriyetinin yazmanlığını yaparak, Mediciler'in 1512'de yönetime geri dönmeleri ile birlikte bu görevi sonlandırmak durumunda kalmıştır. Mediciler'in gelişi ile birlikte görevden ayrılmadan önce Machiavelli, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'na, Fransa ve Papalığa elçi olarak gönderilmiştir. Machiavelli, hem yaşamış olduğu kentin siyasal olay ve olgularını gözlemek, hem de elçilik görevleri dolayısıyla başka kent ve yönetimleri yakından gözlemleme fırsatı bularak, İtalya'nın ulusal bağımsızlığa ulaşmasının yollarını aramaya çalışmıştır. Elçilik görevleri sırasında Cesare Borgia ile tanışmış olan Machiavelli, Cesare Borgia'nın devlet yönetiminde, gerektiği yerde değerlerin çığnenebileceği görüşünden etkilenerek, *Hükümdar* adlı eserini, Borgia'nın fikirlerine atıfta bulunarak ortaya koymuştur (Şenel, 2017: 330).

2.2. Siyaset Felsefesi

2.2.1. Modern Siyaset Bilimi Kurucusu Olarak Machiavelli: Değer Yargısından Uzak Siyasal Bilim Anlayışı

Niccolo Machiavelli, Rönesans'ın bilimsel bakış temelinde ilerleyiş gösterdiği bir dönemde, tamamen bireyden hareketle yorum ve anlam üretmeye dayalı görüşleri olan bir Rönesans filozofudur. Siyaset alanında yaptığı yorumların yöntemli ve sistemli oluşu, Machiavelli'nin literatürde modern olarak anılmasının başlıca sebeplerinden biridir. Öyle ki politik düşüncelerini tarihsel yöntem aracılığıyla aktarmış ve kendisi için kaşif ve yeni bir bilimin yaratıcısı sıfatlarını kullanmıştır (Cevizci, 2017: 421). Niccolo Machiavelli, Mutlak Monarşinin en önemli savunucuları arasında yer alır. Machiavelli, bilimsel siyaset kuramcısı olarak, değer yargısından uzak bir siyaset anlayışı ortaya atmıştır. Dönemin siyasal düşünce yapısına aykırı bu görüşü onun "modern" sıfatı ile tanınmasını sağlamıştır. Her ne kadar modern bir filozof sayılsa da Machiavelli, kendi döneminde cumhuriyetçiliğin yanı sıra, monarşiyi ön plana çıkaran bir filozof olarak değerlendirilir. Modernlik kavramını açıklamadan önce Monarşi kavramına göz atacak olursak, Monarşi, tek kişinin mutlak egemenliğini ön plana çıkaran bir yönetim biçimidir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü anlamı ile bakıldığında "siyasal erkin ölüm anına dek yönetimi elinde tutması ve halkın tüm haklarını da tekelinde barındırması" anlamına gelir. Modern siyaset, değer yargısından uzak toplumbilimci bakış açısını benimserken, yönetimi elde tutan Hükümdarın ya da Monarkın, tüm değerleri bir kenara bırakması yerine, değeri inançtan ayıran pozitivist bakış açısı ile inceleme alanını ve yeni bilimsel yaklaşımları ifade etmesi demektir. Bu yüzden, Machiavelli için devletin uzun ömürlü olması açısından Monarşi önemli bir yer tutar. Bu bakımdan onun *Hükümdar* adlı eserinde devletin uzun ömürlü olmasının bir monark ile yani bir hükümdar ile gerçekleşebileceği görüşü yer almaktadır. Bu görüşlerini, dağılmış ve bozulmaya uğramış İtalya'nın, ulusal bağımsızlığını kazanması amacıyla yazmış olduğu *Hükümdar* adlı yapıtında temellendirmiştir. Modern siyaset biliminin temellerinin sergilendiği bu kitap hakkında Gramsci'nin yorumu şu şekildedir:

Machiavelli'nin Prensi... Ne soğuk bir ütopya olarak ortaya çıkan bir siyasal ideoloji ne de teorik akıl yürütme olarak değil de, dağılmış ve öğeleri birbiriyle ilintisini kaybetmiş bir halkın harekete getirilmesi ve kollektif iradenin örgütlenmesini etkileyen somut bir fantezinin yaratılması olarak ele alınabilir. Prensin oluşan durum bakımından tarihsel gerçeklik içinde varolmadığına ve İtalyan halkının karşısına nesnel dolaysızlık nitelikleriyle çıkmadığına, ama saf öğretisel soyutlama, ideal başkan, önder simgesi olmasına ilişkindir (Gramsci, 1984: 2-3).

Modern kavramının Machiavelli'ye verilmiş nedenini daha ayrıntılı incelemesi için İtalya'nın siyasi durumuna, genel hatlarıyla bakılması gerekir. Papalık tarafından yönetilen İtalya'da (Floransa), Papalık, dini inançlar ve kültür birliği açısından yalnızca insanlardaki değer yargılarını zayıflatmış, dini politik çıkarlara alet etmiş ve din aracılığı ile zevki, şatafatı meşrulaştırmıştır. Din tamamen amacı dışına çıkarılarak kişiselleştirilmiştir. "Papa'nın hiç alışılmadık dinsel göndermeleriyle, Hristiyanlığı enkaz haline getirmeyi ve İtalya'yı yakıp yıkmayı kafasına koyması (Machiavelli, çev. 2019: 29)" bütünlüğün bozulmasında ve bir bakıma Machiavelli'nin siyasal düşünceleri etkileyecek fikirler ortaya atmasında etken olmuştur.

Din, insanların inanç ve kültür birliği sağlaması açısından çok önemli rol oynamaktadır. Papalar ise dinin temsilcileri olarak, halk tarafından örnek alınan liderlerdir. Bu liderlerin vasıfları, öğretileri ya da eylemleri, inanan insanlar tarafından önemsenerek ve taklit edilecektir. Çünkü, inanan insan, inanç ve bilgi ayırımına geldiği zaman, bilgiyi sorgulamayı tercih edecek ve inanç yalnızca gerektiği zaman 'değişebilir' olmasına rağmen kabul görecektir.

İtalya'nın siyasi birliğinin bozulması Papalığın tüm insanların ortak birliği altında toplanan dini, kişisel çıkarları için bir araç olarak görerek eylemesinden doğar. "Machiavelli'nin dine karşı değil, Papalığa karşı çıktığı görülür. Machiavelli'ye göre Papalar, lüks içindeki yaşayışları ve ahlaka uygun olmayan politika oyunları ile, dine olan güveni de sarsmışlardır (Şenel, 2017: 333)." Dine olan güvenin sarsılması, toplumda bölünmelere ve ortak fikir birliğinin parçalanmasına neden olacaktır. Bu durum, Machiavelli'nin politik görüşlerinin Papalığa karşı gelişmesinde rol oynamıştır. Machiavelli'nin yaşadığı dönem (1469-1527) ve öncesi için uygulanan hükümdarlıkta aynı zamanda dinin yer edinmesi fikrini kırmasıyla siyasal otoriteye ve siyasal düşünceye yeni bir soluk getirmiştir:

Siyasal erkin Tanrı'dan değil, güçten doğduğunu gözlemleyip, bunu kabul etmiş. Böylece siyasal düşüncüyü dinsel düşünceden arındırarak "laikleştirme" yoluna gitmiştir. Dinsel olan ve olmayan her türlü önyargıyı bir yana bırakmaya çalışarak, siyasal düşünceyi aynı zamanda "bilimselleştirme" girişiminde bulunmuştur (Şenel, 2017: 334).

"Laikleştirme" ve "bilimselleştirme" girişimlerinin dinden tamamen bağımsız gelişmesi olanaksızdır. Belirli düzen ve dogmalara sahip otoritenin yerini, kusursuzca işlenmiş ve laik bir otoritenin alması büyük süreç ve adaptasyon isteyeceği gibi hükümdar için özveri ve sabır da isteyecektir. Bu yüzden eski düzenin yerini yeni düzenin alması

beklenirken, din bir kenara atılmayıp, Machiavelli'nin bakış açısıyla devlet bütünlüğüne ulaşmadaki bir araç olarak görülecektir.

“Machiavelli'ye göre tüm hükümdarlar şu göreve sahipti; Dinin lehine olan, her şeyi kabul etmek ve övmek; hatta uydurma olduklarını düşünseler bile her zaman bu şekilde davranmak (Skinner, 2017: 104).” Bu görüşle birlikte Machiavelli, dinin birleştirici özelliğinden yararlanma yolunda ortaya attığı fikirleri ile siyasi laiklik alanında faydacı bir tutum sergilemiştir.

Laiklik düşüncesi, özgürlük kavramını da beraberinde getirir. Bu tutum ile modern siyaset bilimi anlayışı ile uyumlu bir nitelik taşımaktadır. Çünkü Papalık dönemi İtalyası'nda, yalnızca Papalığın özgürlüğü esas alınarak yönetim sağlanmıştır. Machiavelli'ye göre, devletin bağımsızlığı açısından özgürlüğün önemi büyüktür.

‘Özgürlük’ kavramı ise sonlu insanın, sonsuz düşünüş ve eylem arzusu içinde yalnızca kendi iradesi ile faaliyet gösterme istencidir. ‘Özgürlük’ kavramı toplumsal yaşama geçen insanda kontrol altına alınmadığı sürece birçok karmaşaya yol açar. Çünkü her birey, kendi bireysel özgürlüğü için mücadele edecek ve hiçbir zorlayıcı ya da karşı güce boyun eğmek istemeyecektir. Bu mücadele içinde toplum, zamanla aşırı hedonist (hazcı) bireylerin barındığı bir toplum haline gelecektir. Sınırlayıcı bir etken olmadığı sürece, toplumda parçalanmaya hazır ve güç edimi arzusu ile şiddete meyilli, hem bireysel boyutta halka indirgenmiş hem de devlet yapısına etki edecek –hatta devlet yöneticisini yerinden edecek– insanlar çoğalacaktır. Toplumun parçalanmaya yüz tutması, devlet yöneticisi için güç kullanma zorunluluğu demektir ve yönetici için yasallaştırılmış güç, yöneticinin halkın gözünde tiranlaşacağı anlamına gelir. Özgürlük, yalnızca toplum içinde dizginlenebildiği takdirde hem hükümdar açısından hem de toplum açısından yararlı hale gelebilir.

Machiavelli, özgürlüğü insanın doğasında var olan bir edim olarak görür. Ona göre insan, doğuştan kıskanç, sahip olma arzusu içinde olan bir varlıktır. Bu tanım, insana özgürlük anlamında sınır konulması gereğinin başlıca sebeplerindendir. “İnsanlara bir ihtirastan diğerine tırmanma imkanı verilirse, yaşadıkları kentin de hızla parçalanacağını ve nihayet ihtişama ulaşma şansını kaybedeceğinin (Skinner, 2017: 94-96)” de ısrarla altını çizer. “Bağımsızlığın muhafaza edilmesi ihtişama ulaşmak için zaruri bir koşulken, çürüme ve yozlaşmanın artması bağımsızlığa her daim ölümcül darbeler vuracaktır (Skinner, 2017: 96).” Burada Skinner'ın bağımsızlık ile kastettiği, devletin bağımsızlığıdır. Machiavelli düşüncesinde Devlet, dışarıya ne kadar az bağımlı olursa, o kadar özgür ve ilerlemeci olacaktır. Devletin kendi kendisini idare etmesi, yalnızca güçlü bir hükümdarın sağlayabileceği bir durumdur. Machiavelli, ihtişama ve başarıya giden yolun önünü açacak

şeyin bağımsızlık olduğunu vurgular. İhtişam, Machiavelli'ye göre hükümdarın sahip olması gereken en önemli özelliklerden biridir. İhtişamlı ve bağımsız bir hükümdar, diğer devletler tarafından ezilmeye ve yok edilmeye hazır konumdadır. Bu ihtişam, Papalığın göstermiş olduğu ihtişamdı farklı bir anlam taşımaktadır. Yenilmeyecek görünümünde olanın ihtişamı, Machiavelli için, görünüşün özden önemli olduğu savunusunu da ortaya atmasını sağlamıştır. İhtişamlı görünmek, ihtişamlı olmaktan daha önemlidir. Bu bakımdan Machiavelli için hükümdarın sert görünüme sahip olması, devletin uzun ömürlü olması açısından büyük rol ve öneme sahiptir.

Machiavelli, bu tutumları ile birlikte siyasette oldukça pragmatik ve pozitivist çıkarımlarda bulunmuştur. Alışılmışın dışında olan görüşlerinden dolayı, ahlaki açıdan çok fazla eleştiri almış ve devleti insan doğasından farklı görmemiştir. Öyle ki tarihsel süreçte geçmişten günümüze bakıldığında her dönem ideolojik farklılıklar gözlemlenmiş ve Machiavelli'nin savunusuna denk sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların sebebi insan doğasının devlet yapısı ile farklılık göstermeyişiinden kaynaklanır. İnsan doğasında nasıl duygu durumları, yükseliş ve düşüşler varsa, devletin karakterinde de bu özellikler vardır. Bir hükümdarın yönetimde uzun vadeli ve başarılı olabilmesi için öncelikle kendi doğasını ve diğer insanların doğasını gözlemlemesi gerekir. “Nasıl ki bir manzarayı betimlerken düzlüğe çıkıp dağları ve yüksek yerleri, yüksek yerlere çıkıp düzlükleri gözlemleriz; halkın karakterini tanımak için hükümdar, hükümdarların doğasını bilmek için de halk olmak gerekir (Machiavelli, çev. 2019: 1).” Bu başarının ardında yalnızca insan doğasını bilmek saklı değil, “erdem” sahibi olabilmek ve “talih”i iyi kullanabilmekte yatar.

Özgürlük meselesi, devlet yönetimi için en az diğer kavramlar kadar önemlidir. Halkta özerklik istenci kıvılcımlarının başlamış olması demek, hükümdarın otorite zayıflığı anlamına gelir. Otorite zayıflığı, halkı ne kadar sevindirirse de aslında halk için de kötü sonuçlar doğuracaktır. Otoritenin sarsılması, savunmasızlığı beraberinde getireceği için diğer devletlerin işgaline zemin hazırlanmış olacaktır. Yalnızca halk açısından değil, hükümdar için de özgürlüğün sınırlandırılması, itibar anlamında sağlıklı sonuçlar verir. Hükümdar özgürlüğü sınırsız bir güç anlamında kullandığı durumda rasyonaliteden uzaklaşarak tamamen pragmatik eyleme geçer ve bu durum, halk için ayaklanma zorunluluğu oluşturur. Kısacası özgürlüğün, yöneten ve yönetilen açısından göz ardı edilemez ölçüde büyük önemi vardır. Sınırlanmamış özgürlük, mahkum halklar ve mahkum hükümdarlar demektir. Machiavelli'nin laiklik, bilimsellik ve özgürlük hakkındaki bu düşünceleri, onun siyasal anlamda modernleşmenin kurucusu olmasını sağlamıştır.

Machiavelli'nin değer yargısından uzak siyasal bilim anlayışı, kendisinden önceki kabullerin dışında ortaya atılmış bir anlayıştır. Bu anlayış “değer yargısından uzak” olduğu için “Makyavelizm” adı altında anılmaktadır. Bu kavram Machiavelli'nin olumsuz nitelikler taşıdığı savunusunu ortaya atar. “Makyavelizm, Machiavelli'nin siyaset ve ahlâk anlayışı arasındaki ilişkiye kendi zamanına genel olarak hâkim olan geleneğin dışında yeni bir bakış açısı getirmiş olmasıyla ilgili olarak ortaya çıkmış siyasî bir yorum ve eylem tarzının genel adıdır (Kesgin , 2015: 106).”

Alıntıda geçen, “kendi zamanına genel olarak hâkim olan gelenek” cümlesini açmakta fayda vardır: Machiavelli'nin yaşadığı dönem İtalyası, yukarıdaki bölümde de bahsedildiği üzere, Papalığın değer ve geleneklerine uygun biçimde yönetilen bir devlettir. Bu durum, din ve devlet işlerinin bir arada ve paralel olarak ilerlemesini beraberinde getirir ve İtalya'nın birliğinin bozulmasına zemin hazırlar. Pratik anlamda ortaya attığı tüm kuramlar ve düşünceleri İtalya'nın birliğinin sağlanmasını amaçlayarak temellendiren Machiavelli'ye göre siyasette din, yalnızca ortak değerler vasıtasıyla, birliği korumak adına varolabilir.

Kilisenin o dönem izlediği yanlış siyasal-dini politikaları yüzünden halka kötü örnek olması sebebiyle bozulan birlik, İtalyan halkını dinsizliğe sürüklemiş, dine karşı kin ve nefret dolu bir halk olmalarını sağlamıştır. Machiavelli bu durum için; “Dinin olduğu yerde her şeyin iyi olduğunu kesinmiş gibi varsayıyoruz. Öyleyse ondan yoksun olduğu zaman tersini varsayarız. Biz İtalyanlar, şu halde dinsiz ve kötü olmamızı ilk olarak kilise ve Papaya borçluyuz. İkinci nedeni, kilisenin bu bölünmüş halini hala koruyor olmasıdır (Machiavelli, 2017: 75).” Kilisenin bölünmüşlüğü'nün sebebi, devlet yönetiminde birden çok elin olmasıdır.

Machiavelli'ye göre devlette birlik ve mutluluğun olabilmesi için hükümdarlık ya da cumhuriyet yönetiminin olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Papalığın yönetimi çok güçlü, etkili fakat İtalya birliğini sağlamak amaçlı politikalar izlemeyen ve birçok yöneteni bulunan tutarsız bir devlettir.

Machiavelli, bütünlüğün sağlanması yolunda yapılacak ya da işlenecek her şeyin mübah olduğunu söyler. Onu değer yargısından uzak bir siyaset kuramcısı yapan da bu düşüncesidir. Aynı zamanda devlet bütünlüğünü sağlamanın ve diğer devletlere karşı güç kazanmanın yolu da bu düşünceden geçmektedir. Bir yöneticinin ya da prensin, güçlü, erkeksi ve savaş yanlısı olması, onu diğer devletlere karşı koruyacak en büyük etkenlerdendir. Büyük yeteneğe (*virtu*) sahip bu prensler, diğer devletler tarafından tehdit olarak algılanarak, varlığını uzun süre devam ettirmiş olacaktır. Onun düşüncesinde *erdem* (*virtu*) sahibi ve güçlü bir hükümdar, yalnızca devlet bütünlüğü uğruna kötü olan tüm davranışları sergileyebilir.

Machiavelli bu duruma örnek olarak Romulus'u gösterir. Romulus, ilk kardeş katlini ve iktidar ortağının ölümünü gerçekleştiren, Roma'nın kurucusu ve kralıdır. Romulus'un sergilemiş olduğu saldırgan davranışlar, Machiavelli'ye göre kötü algılanmamalı ve ona düşmanca yaklaşılmamalıdır. Çünkü Machiavelli, "yıkamak için onun (hükümdarın) şiddet kullanması kınanmalıdır ama eski halini yeniden kazandırmak için şiddet kullanması kınanmamalıdır (Machiavelli, 2017, s. 61)" görüşünü savunur. Bu görüş, ortak amaçlar güden bir insanın arzusundan başka bir şey değildir. Ortak amaçlar, ortak iyileri beraberinde getirir. Bu durumda Romulus'un davranışları, devlet bütünlüğü açısından bakıldığında erdemli sayılabilecek davranışlardır. Çünkü yıkmak üzere eyleme geçmek yerine yeniden yaratmayı amaçlayarak yıkması söz konusudur. Bu yıkımın ardından birleştirici bir gücün geleceğinin bilinmesi, hükümdarın ortak iyiye varmayı amaçlaması anlamına gelir.

Hükümdar, Machiavelli'ye göre sorumlu olduğu halkın güvenliğini, refahını sağlayabilmelidir. Bunları sağlayabilmesinin yolu da insan doğasında gerçekleşen tüm değişimlerin farkında olmasında yatar. Değişimler, devletin karakterini ve kimliğini belirleyen başlıca faktörlerdir.

Machiavelli'nin savunduğu devlet bütünlüğü ve sürekliliğine giden yol, amaca ulaşmak için tüm araçların mübah kılınmasıdır. Bireysel açıdan bakıldığı zaman Machiavellizm akımı, Machiavelli'yi ahlak anlamında bir çok eleştiriye maruz bırakmıştır. Fakat bu eleştiriler insan doğasına aykırıdır. Çünkü gerçekten de insan, Machiavelli'nin de söylediği gibi doğuştan kıskanç ve benlik kavramına yenik düşen bir varlıktır. İyiyi barındırdığı gibi her zaman içinde kötüyü de barındıran varlıktır. Şu halde Romulus'un eylemleri, değer yargısından uzak bakış açısıyla ortaya çıkan eylemlerdir. Aynı zamanda insan doğasıyla birebir uyuşan eylemlerdir. Tarihsel açıdan bakıldığında gerçekten de Machiavelli'nin devletin uzun ömürlü olması için kural haline getirdiği değer yargılarının kırılması görüşü ile Romulus'un Roma devletini uzun süre ayakta tutması sonucu arasında doğrusal bir ilişki vardır.

2.2.2. İdeolojik Oluşumlar Hakkındaki Fikirleri

Machiavelli ideolojik oluşumlar hakkındaki fikirlerini, hükümdarlıkları sınıflandırdığı *Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine Söylevler* (Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio) ve *Hükümdar* (Il Principe) adlı iki yapıtında oldukça detaylı olarak ele almıştır. Bu yapıtlarında Machiavelli, hükümdarlığın ve hükümdarın nasıl olması gerektiğinden bahseder. Machiavelli, *Hükümdar* Kitabından önce yazdığı *Söylevler* adlı yapıtında Cumhuriyet savunucusu olarak görülmektedir. Cumhuriyeti "özgür" bir rejim olarak ele alırken, kaç çeşit

cumhuriyet olduğunu da detaylıca incelemiştir. Cumhuriyet türlerini incelerken, birçok kişinin iyi ya da kötü diye nitelendirdiği yönetim biçimlerini ele almaktadır. Örneğin, aristokrasi, prenslik ve halk yönetimi gibi üç ayrı yönetim biçimini iyi olan yönetim biçimleri olarak görür ve daha sonra kötü yönetim biçimlerine dönüşebileceğinden bahseder:

Kötü olan diğer üçüye, bu iyi olan üç taneden türerler ve bunların her biri kolayca dönüşebilecekleri en yakındaki yönetim biçimine giden yolu izlerler. Bir başka deyişle, prensliğin tiranlığa, aristokrasinin azınlık yönetimine ve halk yönetiminin de kolayca özgürlükleri istismar eden bir yönetim biçimine dönüşmesinin yolları açık olur (Machiavelli, 2017, s. 30).

Machiavelli'nin bu düşüncesi, Antik Yunan filozofu olan Platon'un *Devlet* adlı yapıtında sergilemiş olduğu düşüncelerle benzerlik göstermektedir. Platon, devleti bir insana benzeterek, oluşan yönetim biçimlerini de insan karakterleri ile birlikte ele alır. Platon, dört yönetim şeklini de şu şekilde ele alır:

İlki, genellikle pek takdir edilen Girit ve Sparta'dır. Onun arkasından oligarşi gelir ki bu tür, mevkice ve değerce birbirine denk değildir ve bir çok hastalıkla doludur. Üçüncü tür; yani oligarşinin ardından gelen demokrasi, çok farklıdır. Ve dördüncüsü, bunların hepsini bastıran, en kötü yönetim biçimi tiranlıktır (Platon, çev. 2014: 294).

Platon, bu görüşünü ölçülü olmaya bağlamaktadır. İki uç olan aşırılığın hangi kısmına yaklaşılsa, değişim kaçınılmaz olacağından aşırılığın her türüsünden kaçınmak, devlet yöneticisinin görevidir. Bu tutum da Machiavelli ile benzerlik göstermektedir. Machiavelli, yönetimde ölçülü davranışın olması gerektiğinden ve bu ölçünün aşılması durumunda yönetimde bozulmalar meydana geleceğini savunmaktadır. Buna göre, Platon ile birçok açıdan benzer fikirleri olan Machiavelli, *Söylevler* adlı yapıtında Cumhuriyet yanlısı gibi görülmekte ve özgürlüğün yalnızca halk için değil, devlet için de esas olması gereğinden bahsetmektedir.

Hükümdar adlı eserinde ise Machiavelli daha çok monarşiye yakın bir tutum sergilemektedir ve yönetim biçimlerini iki türde ayırdığı görülmektedir. Biri soydan gelme hükümdarlık, diğeri ise karma hükümdarlıktır. "Hükümdarlıklar, ya iktidarın babadan oğula geçtiği soydan gelme olanlardır -aynı soydan gelenler uzun süre o ülkede egemenliklerini sürdürmüşlerdir- ya da yeni hükümdarlıklardır (Machiavelli, çev. 2019: 3)."

Soydan gelme hükümdarlıklar, geçmişte kendi soyundan olan hükümdarların hükümlerini ve geleneklerini çoğunlukla devam ettireceğinden, hükümdarlığın elde tutulması daha kolaydır. Yeni olan hükümdarlıklara karma hükümdarlıklar adını veren Machiavelli, bu

hükümdarlığın elde tutulmasının zor olduğundan bahseder. Karma hükümdarlıkların iç çatışmalara ve fikir ayrılıklarına yol açabileceği görülmektedir. Çünkü yeni ve karma olan hükümdarlıklarda birtakım zorluklar vardır. Bu zorlukların nedeni ise yeni gelecek olan hükümdarın ne şekilde yöneteceğinin bilinmemesidir. Bu durum halka güvensizlik getirecektir. Aynı zamanda yeni gelecek olan hükümdarın iyi olma umudunu besleyen halk, yeterli görmediği taktirde hükümdarı yerinden etmek için faaliyet göstermek isteyecektir. “Buna göre yeni hükümdar, üzerinde egemenlik kurduğu toprakların insanlarını ya silah zoruyla ya da kendi kazanılan topraklarda başvurulması gereken baskı araçlarıyla boyunduruğu altına alır (Machiavelli, çev. 2019: 5). Bu tutum, ulusal birliğin korunması açısından büyük önem ve tehlike taşımaktadır. Çünkü, Machiavelli’nin asıl amacı, hangi yönetim biçimi ile olursa olsun, ulusal birliğin muhafaza edilmesidir.

2.2.3. Siyasetçilerin Başarı ve Başarısızlıklarının Kaynakları: Erdem (Virtu) ve Talih’in (Fortuna) Siyaset Başarısındaki Rolü

Siyaset başarı ve başarısızlığı tamamen yönetenin niteliklerine bağlı olarak sonuçlanmaktadır. Öyle ki Machiavelli, hükümdarın nasıl olması gerektiği konusunda ortaya atmış olduğu fikirlerinden ötürü, etik açıdan çok fazla eleştiriye maruz kalmıştır. Fakat bu eleştirilerin, eleştirenleri yanılgıya götürmüş olduğu açıkça görülebilir. Machiavelli’nin tüm fikirlerinin nedensellik bağlamında olduğu onun “Makyavelizm” akımına dahil edilmesinden de anlaşılmaktadır. Çünkü Machiavelli, bir devlet yöneticisinin/hükümdarının ulusal birlik ve beraberliği elde edip, uzun ömürlü olmasını hedeflediğinden, “amaca giden yolda her yol mubahtır” mottosu ile anılmaktadır. Ona göre, devlet bütünlüğünü bozacak her şeyin ortadan kaldırılması esastır. Bu durumda konu bir kimse ile savaşmaksa savaşmak, o kimseyi ortadan kaldırmaksa, kaldırmak gereklidir. Bu düşünce, Machiavelli’nin İtalya’da görüp yaşadıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İlk bölümlerde de açıklandığı gibi birçok hükümdar görme şansı elde eden Machiavelli, hükümdarların karakterlerinin de devlet yapısına nasıl yansıdığını gözlemlemiştir. Bu gözlemlere bağlı olarak, siyasette başarı ve başarısızlık elde etmiş hükümdarların bir sentezini oluşturarak, başarılı bir hükümdarın nasıl olması gerektiği konusunda daha pragmatik fikirler ortaya atmıştır.

Machiavelli’ye göre Prens iki şekilde devleti kurup devam ettirmelidir. Bunlardan ilki güç, ikincisi ise yasalar yoluyla. Güçlü bir hükümdar, yalnızca kendi halkına değil diğer devletlere karşı da temkinli ve planlı yaklaşacaktır. Ulusal birliğin sağlanmasının en önemli yollarından biri Machiavelli için güçtür. Diğer devletlere bağlı kalmak, güçten yoksunluk anlamına geleceğinden Machiavelli, bir hükümdarın kendi kendine yetebilmesi gerektiğini

savunmuştur. Yasalar da bu güce bağlı olarak ortaya atılmaktadır. Machiavelli'nin *Hükümdar* adlı yapıtında özgür ve kendi yasalarını oluşturmuş bir toplumu ele geçirip, onu elde tutmanın üç yolu vardır: “İlki onları ortadan kaldırmak; ikincisi gidip oraya yerleşip oturmak; üçüncüsü vergiye bağlamak ve içeride sana göre insanın dostluğunu sağlayacak az sayıda kişiden oluşmuş bir hükümet kurarak kendi yasalarıyla yaşamlarına izin vermektir (Machiavelli, çev. 2019: 18).” Bu durumda hükümdarın yeni yasalar oluşturması, bu hükümdarlığı elde etmesi kadar kolay olacaktır. Çünkü “Özgür yaşamaya alışkın bir kenti başka yollara başvurmak yerine kendi halkıyla yöneterek elde tutmak daha kolaydır (Machiavelli, çev. 2019: 18).” Fakat, halkın ayaklanmasını önlemek için “özgürce yaşamaya alışkın bir kenti ele geçiren biri eğer o kenti yakıp yıkmazsa, kendisi o kent tarafından yakılıp yıkılmayı bekliyor demektir (Machiavelli, çev. 2019: 19).” Çünkü ayaklanmada öne sürecekleri gerekçeler özgürlük ve kendi yaşam kuralları olacaktır.

Machiavelli, güçlü bir hükümdarın aynı zamanda insani ve hayvani tüm yönleri hâkim olması gerektiğini söyleyerek, gücü kullanmada faydacı ve sistematik bir tutum sergilemiş olur. *Hükümdar* adlı yapıtında “hükümdar korkulan mı, yoksa sevilen bir kişi mi olmalı?” sorusuna; “Hükümdar uyruğunu bir arada tutmak ve iktidara bağlılığını sağlamak için adının zalime çıkmasından asla gocunmamalıdır... (Machiavelli, çev. 2019: 63)” cevabını vererek, gücün korku üzerinde de büyük etkisi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Korkunun nefreti doğurduğu yerde Hükümdarın başarısız olacağını vurgulayan Machiavelli'ye göre; “Hükümdar korku salmayı öyle ölçüler içinde yapmalı ki sevgi kazanamıyorsa da nefret de kazanmamalı; çünkü korkulacak biri olmakla nefret edilmeyecek biri olmak bir arada olabilir (Machiavelli, çev. 2019: 64).” Bu durumda halka hakim olmanın yolu da halkı tanımaktan geçecektir. Halkı tanımak, manipüle etmenin daha kolay olacağı anlamına gelecektir. Fakat burada manipüle sözcüğünün yanlış anlaşılması gerekir. Ulusal birliğin ve halkın da güvenliği için, manipüle edilmeleri hem Hükümdarın hem de kalkın yararına olacaktır.

Güç, insana birçok şeyi yaptırabileceği gibi birçok şeyden mahrum da bırakabilmektedir. Gücü nasıl kullanacağını bilmek ise Machiavelli'ye göre, doğuştan gelen bir yetenek olarak adlandırılır. Öyle ki, güç yok edebilir bir etkiye sahip olduğu gibi aynı zamanda yeniden yapılandırabilir bir etkiye de sahiptir. Güçsüz olup devlet işgallerine zemin hazırlamak veya iç ayaklanmaların başlamasına neden olmaksızın, halkın gözünde zalim görünmek bir hükümdar ve devletin güvenliği açısından çok daha faydalı olacaktır. Öyleyse, hükümdar için başarıya giden yol merhametten değil, zalim olmaktan geçmektedir.

Hükümdar'ın şöhret ve ihtişam sahibi olması gerektiğinin ısrarla altını çizen Machiavelli'ye göre erdem ve talihin birlikteliği ile şöhret ve ihtişama ulaşmak mümkündür.

Bu erdem, Sokrates'in "kendini bil, ruhuna özen göster" öğretisine karşılık gelen bir erdem değildir. Erdem, hükümdarın doğuştan yönetme içgüdüğü barındırmasıdır. "Ona göre *virtu*, tam olarak, bir hükümdarın ahlaki anlamda mutlaka olması gereken esnekliği anlamına gelir (Skinner, 2017: 68)." Bu bağlamda "hükümdar, talih rüzgarı yön değiştirdiğinde ve şartlar onu zorladığında hareketlerini de değiştirmeye hazır olmalıdır (Akt. Skinner, 2017: 68)."

Hükümdarın çok yönlülüğünün olması, yönetimde kolaylıklarla karşılaşması anlamına gelecektir. Çünkü halkın karakteri ve dış devletlerin karakterleri birbirlerinden oldukça farklı olacaktır. Bu durumda hükümdar, nerede ve nasıl davranacağını, nasıl karar vermesi gerektiğini bilmelidir. Belirli problemlerle karşılaşan hükümdar, bu problemleri pratik ve en faydacı şekilde bitirmeye çalışmalıdır. "Virtu sahibi olmak, kentsel bir ihtişam ve yücelik elde etmek adına şart olan ne varsa onu yapabilme iradesi olarak kendini gösterir ve yapılması gerekenlerin özlerinde iyi ya da kötü olmaları hiçbir şey değiştirmez (Machiavelli, çev. 2019: 90)." Bu durumda Machiavelli, ikiyüzlülüğün savunucusu durumuna düşmektedir.

Virtu kavramına karşılık gelen erdem kavramı ile çeliştiği düşünülse de aslında bu kavram ile içten içe tutarlıdır. Machiavelli'nin evrensel ahlak, metafiziksel inançlar, evrensel yasalar gibi kuralların ve dayatmaların karşısında durduğu açıktır. Bu durum da Papalığa ve çıkarıcı Papalık öğretilerine karşı olmasından anlaşılmaktadır. Siyasal alanda daha çok rasyonel bir tavır sergileyen Machiavelli, aynı zamanda pragmatist yanı ile hareket ederek talih ve *virtu*'yu kullanma becerisi sağlayan hükümdarların her zaman bağımsızlıklarını elde edeceğini savunmuştur. Dolayısıyla hükümdarın nasıl olduğu değil, nasıl görüldüğü önemlidir. O halde halkın onayını almak adına kötü olup iyi görünmek, *virtu* sahibi bir hükümdarın yapması gerekenlerden biridir. Machiavelli, Floransa'nın bağımsızlığını elde edememesinin ve çöküş yaşamasının nedenini *virtu* sahibi bir liderin olmaması olarak belirtmiştir; "Virtu sahibi bir lider ihtiyatlı ve basiretli olmalıdır, oysa, Floransa'yı yönetenler ihanet karşısında o kadar naiftirler ki cumhuriyetin itibarını ayaklar altına almışlardır (Akt; Skinner, 2017: 100)" Merhamet ve naifliğin her zaman yarar sağlamadığı açıkça ortadadır. Özellikle siyaset alanında merhamet, zayıflık göstergesidir. Bu durum önce halkın, daha sonra rakip devletlerin ilgisini çekerek, bir çok zorluğun çıkmasına neden olur. Machiavelli, hükümdarın zayıf görünmesine karşı çıktığı için aslan ve tilki tasvirlerini ortaya atmıştır. Machiavelli'ye göre bir hükümdar, düzenbazlardan ve hilekarlardan kurtulmak için tilki kadar kurnaz, rakip devletleri alt edebilmek için de aslan gibi güçlü olmalıdır.

Talih'in ise siyaset başarısındaki rolü erdem (*virtu*) kadar büyüktür. Machiavelli, talihi dişi bir Tanrıça olarak adlandırarak, erdemsizliği de onu kızdıracak bir şey olarak görür. "Talih bir kadındır", dolayısıyla erkeksi niteliklerden etkilenmeye yatkındır (Akt. Skinner,

2017: 50).” Bu durumda erdem (*virtu*), talihin besleneceği bir şeydir. Talih ve erdem bir arada bulunduğu sürece bir hükümdar başarı sağlayabilir. Fakat yalnızca talihin arkasına sığınan hükümdarlar kısa sürede kaybetmeye mahkum olacaklardır. Çünkü talih, bir zaman yararlı olanı sunarken, erdemsiz ve bilinçsiz davranışlar onun kızmasına ve uzaklaşmasına neden olacaktır. Machiavelli, “Tanrı bizi özgürlüğümüzden ve ihtişamımızdan mahrum bırakmamak adına her şeyin sorumlusu olmak istemez (Akt. Skinner, 2017: 51)” görüşünü savunan “hümanist yaklaşıma sıkı sıkıya bağlı olduğundan, eylemlerimizin en az yarısının Talihin değil de bizim irademizde olması gerektiği sonucuna varır (Skinner, 2017: 51).” Ancak yazgıya daha az güvenen hükümdar daha çok iktidarda kalır (Machiavelli, çev. 2019: 21).” Yalnızca talihin iradesiyle eylemde bulunan hükümdarların sonunun Floransa gibi olacağı açıktır. Bu bakımdan Machiavelli’nin ulusal bağımsızlık için kurgulamış olduğu prens için *virtu*, talihten daha güvenilir bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır (Mollaer, 2020: 1-5).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

3.1. Niccolò di Bernardo dei Machiavelli'nin Siyaset Felsefesi'nin Oluşumunda Dante'nin Yeri

Çalışmanın bu son bölümünde, Ortaçağ düşünürü olan Dante'nin, Geç Ortaçağ ve Erken Rönesans döneminde yaşamış olan Machiavelli üzerindeki etkileri serimlenecektir. Bu iki düşünürün birleştiği ilk ortak nokta, Floransa kentinde yaşamış olmalarıdır. Çalışmanın ilk ve ikinci bölümlerinde sırasıyla 12. ve 16. yüzyıllarda Floransa'nın durumuna değinilmişti. Dante'nin döneminde Floransa'nın 60 yıl boyunca imparatorsuz kalması sebebiyle ortaya çıkan iç çatışmalar ve bu çatışmalar sonucunda toplumun bölünmesinin Dante üzerinde yaratmış olduğu etki çok büyüktür. Özellikle bu dönemde din ve siyaset ilişkilerini bir arada yürütmek isteyen otoriter güç Papa, Dante'nin zamanla düşüncelerinin değişmesine ve aslında başka bir insanı önceleyen felsefi ve tarihsel bir altyapı oluşturmaya sebep olmuştur. Öyle ki *Monarşi* adlı eseri incelenirken, bir çok teolojik kaynaktan etkilendiği gibi bir çok filozoftan ve felsefe kaynaklarından etkilendiği de açıktır. Bu etki, kendisinden yaklaşık 110 yıl sonra yaşamış olan bir ismi çok yakından ilgilendirecektir. Niccolo Machiavelli, yine Floransa'da Dante'nin yaşadığı döneme benzer karışıklıklara sahip bir zamanda doğmuş ve politikayla küçük yaşta tanışmıştır. XV. Yüzyılın başlarında doğan Machiavelli, yine Dante'de olduğu gibi Papalık ve imparatorluk çatışmalarından doğan kanlı bir döneme denk gelmiştir. Machiavelli, Dante'nin eserlerini okumuş ve siyaset felsefesinin alt yapısını oluştururken ondan etkilenmiştir. Araştırma konusu olan çalışmanın ilk ve ikinci bölümdeki bilgiler, Dante'nin Machiavelli'ye olan etkisinin ortaya koyulabilmesi için karşılaştırmalı olarak ilerleyecektir.

Dante, eserlerinin büyüklüğünü hem çağdaşlarına hem de kendisinden sonra gelen her kesime hissettirmiş büyük ve politik bir şair olarak anılmaktadır. Şair sıfatının politik sıfatına kesinlikle engel olmayacağı açıktır. *Divina Commedia (İlahi Komedya)* adlı şiirsel eseri, *De Monarchia* adlı sistemli ve politik eserini gölgesinde bırakmış olsa da ikisinin de politik, teolojik, felsefi ve tarihsel arkaplanları bulunmaktadır. Machiavelli de çağının oyun yazarlarının en politiği olarak bilinmektedir. Öyle ki günümüze değin gelen eserleri arasında en bilinen eserleri *Hükümdar*, *Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine Söylevler* ve *Savaş Sanatı*'dır. Fakat yine de bazı eleştirmenlerin onun oyunlarında bile politik bir tutum olduğunu savunarak, kanıtlamaya çalıştıkları bilinmektedir (Davis, 1988: 43).

Dante, Machiavelli'nin pek yakınlık duymadığı Ortaçağ Hristiyan Aristotelesçiliğinin sınırlarında kalmış politik bir şair olmasına rağmen Machiavelli'nin Rönesans'ın büyük modern siyaset kuramcısı haline gelmesinde etkili olmuştur. Fakat bu durumda Machiavelli'nin tüm külliyyatının altında yatan şeyin Dante olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Çünkü her konuda benzer fikirler ortaya koydukları düşüncesi yanlış olacaktır. Öyle ki bazı kaynaklarda Machiavelli'nin Dante'yi Floransa'ya karşı ağır söylemlerde bulunması nedeniyle kınadığı yazılmaktadır (Peterman, 1982: 630). Bu sözleri söylerken aynı zamanda Dante'yi “dahi ve bilgili” biri olarak gördüğü bilinmektedir.

Her düşünür, kendi çağından önceki düşünürlerin entelektüel ya da kişisel bilgi ve argümanlarından yararlanabilmektedir. Bu durum hiçbir zaman kişinin çağ öncesi kişiye karşı sempati duymasını ya da eserlerini ileri taşımaya yönelik amaç gütmesini gerektirmemektir. Ancak bir düşünürün başka bir düşünürden etkilenmesi açık ve karşılaştırılabilir derecede gözler önüne serilmişse, bu durumda her iki düşünürün yaşamları, fikirleri ve düşünceleri incelenmelidir. Öyle ki bu çalışmanın amacı da çağlarına damga vurmuş iki büyük düşünürün fikirlerinin incelenmesi ve benzerlik taşıyan herhangi bir döküman araştırılarak kendisinde çağ öncesi düşünürden izler taşıyıp taşımadığını tespit etmektir.

Hem Dante, hem de Machiavelli'nin Floransa'yı küçümseyen ve işgal eden Roma⁶'ya hayranlıklarıyla bilinmektedirler. Öyle ki Dante, *Monarşi* adlı eserinin birinci ve ikinci kitabında Roma İmparatorluğu'nun meşruluğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Roma'nın İsa tarafından kutsandığını belirten şu cümlelerini hatırlatmakta yarar vardır:

O halde, kendilerini kilisenin çocukları olarak inandırmay çalışanlar Roma İmparatorluğu'na saldırmaktan vazgeçsinler ve İsa'nın dünyadaki seferinin başında ve sonunda, onu bu şekilde kutsadığını görsünler. Ve şimdi, Roma halkının dünya imparatorluğunu hakkıyla elde ettiğinin yeterince açık bir şekilde kanıtlandığını düşünüyorum (Alighieri, çev.2017: 7).

Machiavelli de Floransa kentindeki otoriteleri ya da olayları yapıtlarında sık sık Romalılar ile karşılaştırmıştır. Machiavelli, özellikle Romalıların savaş tecrübelerine ve bağımsızlık fikrini temellendirebilmiş olmalarını eserlerinde başka hükümdarlara örnek olması açısından belirtmiştir. *Savaş Sanatı* adlı yapıtında Roma süvarilerinin silahlarını anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır: “Sonraları zaman geçtikçe, piyade gibi silahlandılar, gerçi kalkanları daha kısalsa ve kare şeklini alsalar da mızrakları daha güçlü oldu, öyle ki eğer

⁶ Bk. 1.2.1.

mızrağın bir ucu kırılırsa, diğer ucunu kullanırlardı. Bu silahlarla benim Romalılarım tüm dünyayı ele geçirdiler (Machiavelli, 2018: 57).”

Machiavelli’nin bu alıntıda “benim Romalılarım” ifadesinden de anlaşılacağı gibi iki düşünür de Roma’ya hem hayran hem de Roma’yı karşılarına bir örnek olarak koyarak, siyasal ve politik argümanlar ileri sürmüşlerdir. Bu yüzden Roma, genel anlamda hem bu tezin kapsamını hem de iki düşünürün siyaset felsefelerinin incelenmesi alanında araştırma konusunu oluşturmuştur.

Machiavelli ve Dante’nin kişisel bazı kişisel ve kavramsal düşünceleri kendi içlerinde zıtlık içermektedir. Bazı araştırmalara göre fikirlerinde taban tabana zıt oldukları düşünülse de iki düşünürün de eserleri ve politika teorileri ya da pratikleri incelendiğinde, Machiavelli’nin, Dante’den etkilenmiş olduğu görülmektedir. Hristiyan bir reformcu olarak bilinen Dante, Hristiyanlık inancına mensup olmayan hatta pagan olduğu söylenen Machiavelli ile karşılaştırıldığında, ikisinin de imparatorluğun doğasını sorgulama yoluna girdikleri görülmektedir. Bu sorgulamalar sırasında izledikleri yol ve düşünsel arka planlarının uyuşuyor olması Dante’nin Machiavelli’ye yöntem ya da teori bakımından etki etmiş olduğunu göstermektedir. Dante, Hristiyanlık inancı temelinde Hristiyanlığın kendisini değil, Papalığı eleştirmiştir. Machiavelli ise Hristiyanlığa mesafeli yaklaştığından kendi açısından bir ahlakçı olarak bilinmektedir (Davis, 1988: 43). Bu bağlamda, Hristiyan düşünce geleneğini temele alarak değil, bu gelenekten sıyrılarak siyaset felsefesi üretmiştir. Althusser, Machiavelli’nin değer ve geleneklerden ayrı üretilmiş olan politika pratiğine şu şekilde yaklaşır:

Cicero'nun, Stoacıların, Epikürosçuların, Aristoteles'in, Eflatun'un önemli politik metinlerini, yalnızca bir kere alıntılardığı Aristoteles dışında, bir kez olsun anmadığı dikkatimizi çekmiş olmalı; Antikçağ'a bu kadar hayran olan, düşüncesini Atina, Sparta ve Roma tarihinden aldığı örneklerle besleyen Machiavelli, bu konuda bir tek susarak açıklamada bulunmuştur: ne var ki herkesin politikayı Aristoteles'in, Cicero'nun ve Hristiyanlığın diliyle konuştuğu bir zamanda bu suskunluk, bir şeylerden koptuğunu ilan etmek demektir (Althusser, 2020: 19).

Monarşi adlı yapıtını yazdıktan sonra tepki aldığı bilinen Dante, Aristotelesçi akıl yürütmeler ile imparatorun gücünü nereden aldığını sorgularken, insanın ereğinin ne olduğu sorusu ile ilgilenmiştir. Dante, politika alanında Machiavelli gibi dinden kopuşu temsil etmese de Hristiyanlık inancının kilise ya da Papa’nın tekelinde olmasından rahatsızlık duyarak, bu inancı yalnızca Evrensel bir temsilcinin yani monarkın taşıyabileceğini, böylelikle devlette birlik, bağımsızlık ve özgürlüğün mümkün olabileceği görüşünü savunmuştur: “Yargısı tüm

tartışmaları doğrudan ya da dolaylı olarak cozen bir yargıca denk geleceğiz; ve bu argümanın gücünü gördüğü için şöyle demiştir; Var olanlar kötü bir biçimde yönetilmeyi arzu etmezler. Coğul hakimiyet iyi değildir, tek hakim olmalıdır (Alighieri, çev. 2017: 78).”

İki düşünürün de yaşamış oldukları dönemin tarihsel yapısı incelendiğinde, siyasal düşüncelerini şekillendiren şeyin bu tarihsellik olduğu anlaşılmaktadır. Dante ve Machiavelli’nin yaşamış olduğu dönemler göz önünde bulundurulduğunda Kilise ve Papa’nın baskıları ve dini kişisel ya da Papalık çıkarlarına alet etmelerinin örnekleri görülmektedir. Bu bakımdan her iki düşünürün de ortak paydada birleştiği bir durum da özgürlük ve gerçekliğe saygı duymalarıdır. Özgürlük ve gerçeklik kilise tarafından yok edilmeye çalışıldığı için Dante ve Machiavelli, Kilise karşıtı görüşler ileri sürerek, ortak paydada birleşmişlerdir. Kilise yönetiminden hoşnut olmayan Dante, evrensel bir imparatorluk fikrini ortaya atarken, aynı durumda Machiavelli de ulusal bağımsızlığı sağlayacak bir monark ya da hükümdar ihtiyacından söz etmektedir (Peterman, 1982: 631). Quentin Skinner’a göre: “Makyavel, her şeyden önce iyi bir talihe her zaman ihtiyaç olacağını belirtir. Bir kent eğer görkemli bir utkuya ulaşmak gibi bir beklenti içindeyse, “hiçkimseye bağımlı olmaksızın özgür bir başlangıça sahip olması esastır (Akt; Skinner, 2017: 88).”

Aynı zamanda özgürlük, laikliği de beraberinde getiren bir şey olarak Machiavelli düşüncesinin temelinde yatmaktadır.

İki düşünürün de iyimserlikle fikir ortaya koydukları açıktır. Dante’nin iyimserliği, dünya imparatorluğu fikri ile buluşmuştur. Hristiyanlık inancı ve Aristoteles’in görüşlerinden yararlanan Dante, her ne kadar seküler olarak görülmese de dünyevi olanın iyiliğine ilişkin görüşlerine göre seküler denebilecek bir iyimserliğe sahiptir. Aynı şekilde Machiavelli’de ise Dante’ye göre daha seküler bir iyimserlik algısı bulunmaktadır. Hükümdar’ın hayali olmaktan çok doğru şeyler üzerine yoğunlaşması ve gerçeğe yönelmesi, siyasi sorunların iyileşmesinde yarar sağlayacağı görüşü yer almaktadır. Machiavelli’nin iyimseliği, onun rasyonel tutumunu, ortaya attığı fikirlerin modernliğini ve devletin ya da kurumların hala güvenilebilecek yerler olduğuna dair görüşleri ve insan arzularının bütün bunları başarabileceği argümanını içermektedir. Her iki düşünür için de benzerlik olarak ortaya koyulabilecek bir başka şey, umut ve kesinliği ortak paydada buluşturuyor olmalarıdır (Peterman, 1982: 631).

Umut silahtır, prenlere özgü güvenin ve kesinliğin birincil kaynağıdır. İnsanları eyleme teşvik etmesi özelliği, umudu prenslerin başarıya giden yolda başvuracakları ilk şey olarak görmektedir. İnsanları eyleme teşvik eden umut, aynı zamanda kötü talih’e karşı bir argüman haline gelmektedir. Böylelikle Machiavelli düşüncesinde Prens’in umudunu kaybetmesi durumunda kesinliğin bozulacağı ve siyasal düzenin eskisi gibi olmayacağı

anlamını çıkarmak mümkündür. Dante’de ise umut, kurtuluş öğretisine ve kurtuluş vaadine bağlı düşünülmektedir. Hristiyan Aristotelesçiliği görüşünün savunucusu ve bu görüşü, argüman kullanmada temele alan isim olarak Dante, umudu dünyevi olmayan bir şeye bağlayarak hem politik ve teolojik açıdan tutarlılık göstermektedir (Peterman, 1982: 632-633).

Yukarıda belirtildiği gibi Dante ve Machiavelli’nin pek çok konuda zıt düşüncelere sahip olduğu aşikardır. Dante, zalim ve ahlaksız yöneticiler için bir cehennem tasarımı yaparken, Machiavelli, zalimliğin bazı durumlarda politik olarak gerekli olduğunu düşünmektedir. Machiavelli için hükümdarın hayatta kalması, halkın da hayatta kalması anlamına geldiğinden, bu düşüncesi, refaha ulaşabilmek için ortaya koymuş olduğu argümanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dante ise tamamen iyimser ve barış yanlısı bir tutumla, barışı hükümdarın asıl amacı olarak görmektedir (Davis, 1988: 45). Bu iki düşünürün de yer yer benzer ve ayrdı düşünceleri olmasına rağmen, argüman ortaya koyma bakımından da büyük açıdan benzerlik taşımaktadırlar. Çalışmanın amacı, Dante ve Machiavelli arasındaki benzerlikleri serimlemek olmadığı gibi, zıtlıkları da belirtmek değildir. Bu çalışmada amaç, Machiavelli’nin siyaset felsefesinde ortaya koymuş olduğu argümanları nasıl ve hangi etkilerle temellendirdiğidir. Öyle ki *Monarşi* kitabı ile Machiavelli’nin *Hükümdar* ve *Söylevler* adlı eserlerine bakıldığında, bir görüş ortaya atmadan argümanlarla o görüşü kanıtlama yoluna gidildiği açıktır.

Dante, tarihsellik temelinde geçmişin bilgisi üzerinden geleceği şekillendirme düşüncesi ile argüman üretmiştir. Bu tarihsellik bağlamında Dante, geçmiş zamanında ya da yaşadığı zamanı çevreleyen süreçte Floransa’nın imparatorun otoritesini kabullenmemesini kınayarak, halkın imparatora yeterince boyun eğmediğini düşünmektedir. Dante, özgürlük hakkındaki düşüncelerini dile getirirken de yalnızca bu otoriteye boyun eğen halkın özgürlüğüne kavuşabileceğini vurgulamaktadır. Çünkü ilk bölümde anlatıldığı gibi Dante, imparatorluğu Tanrı iradesinden pay alan ve yönetme gücünü de tanrıdan alan en yüksek iyiye yakın olarak görmektedir. Bu sebeple ona boyun eğmek, tanrısal olana boyun eğmek anlamına geleceğinden, özgürlük de mümkün olacaktır (Davis, 1988: 44).

Machiavelli ve Dante, insan doğasına yüzeysel bakmayıp, insan doğasının devletin yapısını da şekillendireceği görüşü ile yeniden ortak bir paydada buluşmuşlardır. İnsanın doğası ve ilkelerini devletin ve halkların mutluluğuna giden bir yol olarak gören Dante, insanın doğası hakkındaki görüşlerini Aritoteles temelinde ele almıştır (Alighieri, çev. 2017: 61-62). Machiavelli de Dante’nin bu görüşüne benzer bir görüşle, insan doğasını devletin doğasıyla bir ve aynı görmektedir. İnsan doğasının hırslı, inişli ve çıkışlı bir yapıda olması,

devletin doğasının da öyle olduğu anlamına gelmektedir. Machiavelli'ye göre devletin de inişleri çıkışları vardır. Machiavelli'nin insan doğası hakkındaki görüşünün bir örneği olarak *Söylevler* adlı eserinden bir alıntı almakta yarar vardır: “İnsanın kıskanç doğası nedeniyle, yeni yollar ve yöntemler bulmak her zaman bilinmeyen sulara ve topraklarda yol almaktan daha az tehlikeli olmamıştır. Çünkü insanlar başkalarının yaptıklarını övmekten çok yermeye eğilimlidirler (Machiavelli, 2017: 21).”

Bununla birlikte insanın kötü olduğuna dair bir başka alıntı şu şekildedir:

İyi düzenlenmiş bir devletteki yaşamı tartışan herkes tarafından gösterildiği gibi –ve tarih örnekleriyle doludur- bir devlet planlayan ve onun için yasalar düzenleyen kişinin, insanların kötü olduklarını ve özgür hareket alanı buldukları zaman ruhlarındaki kötülüğe göre davranacaklarını önceden varsayması gereklidir. Herhangi bir kötülük saklı kaldığı zaman, nedeni, karşıt deneyimin eksik oluşu yüzünden fark edilmeyen birtakım gizli nedenler olarak görülür. Ancak onun açığa çıkması zamanla olur. Derler ki her hakikatin babası zamandır (Machiavelli, 2017: 36).

Böylelikle insan, bir yönetici olarak devlet ile ilişki içerisindeyken, devletin ve halkların da yapısını belirleyecek olan etkindir.

Siyasal alanda ya da politika faaliyetlerinin yürütülmesinde adalet her zaman önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanı parça halinde düşünen Dante, kişilerin zamanla toplumu ve bu toplumun da zamanla devlet haline gelerek yönetilmek üzere bekleyen bir hal aldıklarını vurgularken, bu topluluğu yönetecek olan kişinin ise adil bir kişi olması gerektiğinden söz etmektedir. Kilise yönetiminin ve Papalığın adaletsiz ve çıkarıcı tavırlarından dolayı Dante'nin siyaset düşüncelerinde adalet kavramı önemli bir yerdedir. Onun düşüncesinde adaletin kaynağı Tanrı olmakla birlikte, adaleti sağlayacak olan kişi de imparatorudur. İnsanlığın en yüksek iyiye ulaşma çabalarının yalnızca adil imparator, adil devlet ve adil insanlar olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu da yalnızca evrensel imparatorluk sayesinde mümkün olacaktır (Alighieri, çev. 2017: 78-79).

Machiavelli'de adalet kavramı, etik ve erdem anlayışının içinden çıkarak siyaset ve hukuk alanlarının bir kavramı haline gelmiştir (Urhan, 2016: 105). Machiavelli, devlet yönetimindeki kanunları adaletten üstte görmektedir. “Adalet ile kanun çatırırsa kanun ağır basar” sözü ile bu görüşünü desteklemektedir (Ekinci, 1996: 18-19). Yönetimde ahlak, kanunun gerektirdiğine göre ilerlemektedir. Bu sebeple iyi bir kanun, iyi bir ahlak anlamını taşımaktadır.

Erdem ve talih kavramları, bu iki düşünür tarafından siyasette büyük yere sahiptir. Dante'nin talihi kendi içinde bir varlıktır. Talih, Tanrı tarafından verilmiş ve aklın eylem alanından farklı ve kendi eylem alanına sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Talihe

ilk defa Dante Tanrısal bir özellik yüklemiştir. Talih, bu anlamda Dante'nin felsefesinin içine yerleşmiştir (Cioffari, 1947: 1). Machiavelli'nin talihi de Dante'nin talihe verdiği özellikleri koruyan bir nitelik taşımaktadır. Machiavelli, talihi her arzusunun yerine getirilmesi gereken bir kadın olarak kişiselleştirmektedir. Fakat bu kadını kaprisli olarak adlandırmıştır. Machiavelli düşüncesinde talih, her zorluğa hazırlıklı yaklaşma özelliğini göstermektedir. Ona göre talih, uygun zamanlarda itici bir güçtür ya da Tanrı'nın etkisinin bir sonucudur. Bu bağlamda talih, yalnızca Tanrıça'yı değil, aynı zamanda içinde bireyi barındırdığı için iyi talih ya da kötü talih olarak adlandırılır (Cioffari, 1947: 4-5). Bu bakımdan Dante'nin talihi, kişiselleştirilmiş biçimde Machiavelli'de ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Niccolò di Bernardo dei Machiavelli 1469 yılında Floransa'da doğmuş, dönemin İtalyası'ndaki önemli siyasal olay ve liderlere birebir tanıklık etmiş bir figür olmakla birlikte modern siyaset biliminin de kurucusu kabul edilmektedir. Çağdaşları ve modern dönem düşünürleri tarafından çok fazla tartışma konusu haline gelen Machiavelli, geçmişten günümüze pek çok farklı ideolojik bakış açısıyla anılmaktadır. Dolayısıyla günümüzde de pek çok araştırmacının ilgilendiği bir filozof olmaya devam etmektedir.

Machiavelli'nin düşünsel alt yapısının oluşumunda etkili olan Dante, 1265 yılında Floransa'da doğmuştur. İtalya'nın, özellikle de doğduğu Floransa'nın siyasal sorunlarının yoğun olduğu bir dönemde dünyaya gelmiş olan Dante'nin siyaset felsefesini şekillendiren olguların başında kendisinin de aktif olarak Floransa siyasetinde yer almış olması, görüşleri nedeniyle sürgüne gönderilecek denli yönetim mekanizmasında işler konumunda bulunması gelmektedir. Söz konusu sürgündeyken kaleme aldığı, monarşi yanlısı düşünceleri nedeniyle Papalığın sansürüne uğradığı, yerel dil olan Ortaçağ İtalyancası'nı her fırsatta teşvik etse de daha geniş kitlelere—olasılıkla Papalığa dek— ulaşmak amacıyla Latince yazdığı *De Monarchia* (Monarşi) eseri siyaset felsefesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Machiavelli ise Dante'nin başta *De Monarchia* olmak üzere siyaset alanında görüş bildirdiği eserlerinden etkilenmiş ve kendi siyasi kuramını oluştururken bu görüşlerden yararlanmıştır.

Machiavelli ve Dante Alighieri'nin siyaset felsefeleri ve ortaya koymuş oldukları siyaset teorileri bir çok açıdan benzerlik taşısa da tamamen aynı yapıda düşünce ürettiklerini söylemek yanlış olacaktır. Yaşamış oldukları süreçlerin de oldukça benzer olduğu bilinen bu iki düşünür, yine benzer bir şekilde devlette görevli olarak çalışmış ve ikisi de bir şekilde sürgün edilerek doğmuş oldukları Floransa'dan uzaklaştırılmışlardır. Modern siyasetin kurucusu sayılan Machiavelli'nin, Ortaçağ'ın karmaşık döneminde yaşamış olan Dante'den oldukça etkilenmiş ve siyaset felsefesi alanındaki görüşlerinin bir kısmını Dante'den almış olduğu görülmektedir. Bu iki düşünür arasında belirli zıtlıkların da olması, onları tamamen aynı paydada birleştirilmeyeceklerinin bir göstergesidir. Dante, Hristiyanlığı ve Aristotelesçi düşünceyi felsefesinin temelinde birleştirerek siyasette kullanırken, Machiavelli ise Hristiyanlık inancından tamamen uzak, daha bilimsel ve sistemli bir felsefe ortaya koymuştur. Fakat çalışmanın amacı, Dante ve Machiavelli'nin yalnızca ortak noktada birleştiklerini göstermek değil, Dante'nin siyaset felsefesinde seküler tutumun yolunu açarak,

Machiavelli'nin günümüzde hala modern olarak anılmasının altında yatan etkenleri aktarmaktır. Machiavelli'nin görüşlerinin tamamen seküler ve değer yargısından uzak gelişmesine yolan açan kişinin Dante olduğunu vurgulamaktır.

Öncelikle genel hatlarıyla incelendiğinde iki düşünürün de fikirlerinin kesiştiği ve amaçlarını “bağımsızlık” fikri temelinde ele almış oldukları anlaşılabilir. Dante'nin bağımsızlık fikrinin “evensel monarşi”, Machiavelli'nin ise “ulusal monarşi” olduğu anlaşılmıştır. Dante'nin tek kişinin yönetimini arzulaması, Aristotelesçi insan ve mutluluk kavramlarının etkisinde ve bir yandan da Yeni Ahit'e bağlı kalması olarak karşımıza çıkması, onun felsefe, teoloji ve siyaset alanlarında hem belirli ayrımlar hem de bir arada bulunabilirliğin örneğini göstermiştir. Onun imparatoru, yönetim hakkını ve gücünü Tanrı'dan alır fakat kilise ve Papa'ya bağlı kalmamaktadır. Machiavelli'nin daha çok Ortaçağ'a hakim olan Platoncu bakıştan etkilendiği görülmektedir. Dante'nin insan üzerine Aristotelesçi yorumu, Machiavelli'nin de insan doğası hakkında yorumunu bu doğrultuda geliştirmesini sağlamıştır. İnsan doğası hakkında daha çok Platoncu bir bakışa sahip olan Machiavelli, devletin insan doğasından ayrı düşünülmemesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Devleti insana benzeten Platon, aynı zamanda yönetim biçimlerini de insan doğasına göre ayırmaktadır. Machiavelli de bu görüş etkisinde insan doğası üzerine görüşler ortaya atmış ve insanın özgürlüğü peşinde koşarak kıskanç duygularla hareket edeceğini savunmaktadır.

İki düşünürün de Roma'ya olan hayranlıkları göz önünde bulundurulduğu zaman Roma'yı düşlerine yerleştirdikleri görülmektedir. Siyaset felsefelerini de Roma'yı örnek alarak ortaya koymuşlardır. Dante'nin Roma'ya bakışı daha teolojik olsa da Machiavelli, Roma'ya dinden bağımsız, yalnızca insan doğasına uygun işleyişi bakımından bakmaktadır. Bu bağlamda Roma'nın ilk kralı olan Romulus'un yönetimini överek örnek alınması gereken bir yönetim biçimi olarak değerlendirmişlerdir. Bu bakımdan Dante'nin Machiavelli'ye yöntem oluşturması açısından zemin hazırlamış olduğu düşünülmektedir.

İnsanın anlama ve anlamlandırması konusunda Dante ve Machiavelli'nin benzer görüşlere sahip olması, Machiavelli'nin bu bağlamda da Dante'den etkilenmiş olduğunun bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dante'ye göre anlamlandırmak, tutsak olmamak ve insanın aklını kullanmasıyla hakikate ermek olarak görülmektedir. Machiavelli açısından ise anlamlandıramama durumu tehlike arz etmektedir. Özellikle devlet yönetimi bakımından düşünüldüğünde hükümdarın anlamdan yoksun ve aklını kullanamamış olması, ulusal bağımsızlığa zarar verecek olan, dış devletler tarafından güçsüz olarak adlandırılacak ve diplomasi açısından da eksik olan bir devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Machiavelli'nin

Dante'den insan, akıl ve devlet yönetim biçimlerinin özelliklerine dair bilgiler edindiği açıktır. Bu bilgiler doğrultusunda Machiavelli'nin siyaset felsefesi, Dante'nin düşüncelerinin daha bilimsel ve seküler şekli olarak karşımıza çıkmıştır. Machiavelli'nin *Hükümdar* adlı yapıtının önsözünde de Dante'ye yaptığı atıf, onun Dante hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, Machiavelli'yi etkilemiş olduğu sonucuna varmak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A., & Köker, L. (2013). *Tanrı Devletinden Kral-Devlete*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ağaoğulları, M. A., Türk, D., Yalçınkaya, A., Yılmaz, Z., & Zabcı , F. (2011). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*. (M. A. Ağaoğulları, Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alighieri, D. (1903). *The Convivio* . (P. Henry, Çev.) Londra: J. M. Dent and Co.
- Alighieri, D. (1904). *The De Monarchia*. (A. Henry, Çev.) Boston and New York: Houghton, Mifflin and Company.
- Alighieri, D. (2017). *İlahi Komedya*. İstanbul: Oda Yayınları.
- Alighieri, D. (2017). *Monarşi*. (B. Yiğit, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Althusser, L. (2020). *İki Filozof Machiavelli- Feuerbach*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Aristoteles. (1975). *Politika*. (M. Tuncay, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles. (1987). *Poetika*. (İ. Tunalı, Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles. (1996). *Metafizik*. (A. Arslan, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Aristoteles. (2014). *Nikomakhos'a Etik*. (F. Akderin, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Barbero, A. (2022). *Dante A Life*. New York: Pegasus Books.
- Barbi's, M. (1966). *Life of Dante*. (T. b. Edited, & P. G. Ruggiers, Dü) Berkeley and Los Angeles, London, England: University Of California Press.
- Black, A. (1992). *Political Thought in Europe 1250- 1450*. New York: Cambridge University Press.
- Boccaccio , G., & Aretino, B. L. (1901). *The Earliest Lives Of Dante*. (A. S. Cook, Dü., & J. R. Smith, Çev.) New York: Henry Holt and Company .
- Boccaccio, G. (1900). *Life Of Dante*. (G. R. Carpenter, Dü.) New York: The Grolier Group.
- Browning, O. (1893). *Guelphs & Ghibellines*. London: Methuen & Co.
- Cevizci, A. (2017). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cicero. (2017). *Yükümlülükler Üzerine*. (C. C. Çevik, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cioffari, V. (1947). The Function of Fortune in Dante, Boccaccio and Machiavelli. *American Association of Teachers of Italian*, 24(1), 1-13.
- Constantine, P. (Dü.). (2007). *The Essential Writers Of Machiavelli*. (P. Constantine, Çev.) New York: The Modern Library.

- Çelik, A., & Aykanat, Ş. (2007). Komünlerin (Belediyelerin) Ortaya Çıkışı ve İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 101-115.
- Çiftçi, S. E. (2019). Geç Ortaçağ'da İtalya'nın Siyasi Durumu . *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Çıvgın, İ., & Yardımcı, R. (2011). *Çağdaş Dünya Tarihi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Davies, N. (2011). *Avrupa Tarihi*. (B. Çıgman, E. Topçugil, K. Emiroğlu, & S. Kaya, Çev.) İstanbul: İmge Kitabevi.
- Davis, C. T. (1988). Dante, Machiavelli and Rome. *Dante Studies*(106), 43-60.
- Durgun Fatih. (2018). Dini ve Siyasi Yönleriyle Ortaçağ Batı Kilisesi'nde Büyük Bölünme (1378-1417). (E. A. Arayancan, Dü.) *Ortaçağ'da Din ve Devlet Doğu ve Batı Ekseninde*.
- Durgun, F. (2021). *Ortaçağ Avrupa Tarihi Üzerine*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Ekinci, E. B. (1996). Machiavelli ve Hukuk Tarihindeki Yeri. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 10(1-3), 213-252.
- Emmerson, R. K., & -Emmerson, S. C. (Dü). (2006). *Key Figures İn Medieval Europe An Encyclopedia*. New York: Taylor and Francis Group.
- Gilbert, A. (Dü.). (1988). *The Letters Of Machiavelli*. (A. Gilbert, Çev.) Chicago: The University Of Chicago Press.
- Gramsci, A. (1984). *Modern Prens*. (P. Esin, Çev.) Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Kesgin , A. (2015). Machiavelli ve Makyevelizm. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 5(1), 1-35.
- Korkmaz, Ö. (2001). Dante Alighieri Yaşamı ve Eserleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 46-93.
- Korkmaz, Ö. (2001). Dante Alighieri Yaşamı ve Eserleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 46-93.
- Lansing, E. B. (Dü.). (2010). *The Dante Encyclopedia*. New York, London: Routledge.
- Luka. (tarih yok).
- Machiavelli, N. (1988, Mart). Floransa Tarihinden. (Ç. B. Karasu, Dü.) *Gergedan Aylık Yeryüzü Kültür Dergisi*(13).
- Machiavelli, N. (2017). *Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine Söylevler*. (A. Tolga, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Machiavelli, N. (2018). *Savaş Sanatı*. (A. Tolga , Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

- Machiavelli, N. (2019). *Hükümdar*. (N. Adabağ, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mancusi-Ungaro, D. (1987). *Dante and the Empire*. New York: Peter Lang.
- Markulin, J. (2013). *Machiavelli A Renaissance Life*. New York: Prometheus Books.
- Marsh, D. (2014). *The Experince Of Exile Described By Italian Writers, From Cicero through Dante*. New York: The Edwin Mellen Press.
- Matta . (tarih yok).
- Mollaer, F. (2020, Eylül 22). *Modern Siyasetin Gözü: Niccolò Machiavelli'nin Tuhaf Perspektifi*. Ocak 4, 2022 tarihinde E-skop Sanat Tarihi Eleştiri: https://www.e-skop.com/skopbulten/modern-siyasetin-gozu-niccol%c3%b2-machiavellinin-tuhaf-perspektifi/5881#_edn107 adresinden alındı
- Najemy, J. M. (2007). *Tha Cambridge Companion To Dante*. (R. Jacoff, Dü.) New York: Cambridge University Press.
- Oppenheimer, P. (2011). *Machiavelli A Life Beyond Ideology*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Öncel , S. (1986). *İtalyan Edebiyat Tarihi I. Kitap*. Ankara: İtalyan Kültür Heyeti.
- Öztürk , Ö. (2018, Mayıs 29). *İtalya Ortaçağ Tarihi: Karanlık Çağlar*. Şubat 17, 2022 tarihinde Özhan Öztürk Makaleleri: <https://ozhanozturk.com/2018/05/29/italya-ortacag-tarihi-karanlik-caglar/> adresinden alındı
- Peterman, L. (1982). Dante and the Setting for Machiavellianism. *The American Political Science Association*, 76(3), 630-644.
- Platon. (2014). *Devlet*. (N. Akbıyık, Çev.) İstanbul: Antik Kitap Yayınevi.
- Ridolfi, R. (2010). *The Life Of Niccolo Machiavelli*. (C. Greyson, Çev.) New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Russel, B. (1972). *Batı Felsefesi Tarihi*. (M. Sencer, Çev.) Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ruud, J. (2008). *Critical Companion To Dante; A Literary Reference To His Life and Work*. New York: Facts on File.
- Senemoğlu, O. (2016). Machiavelli'den Hobbes'a Rönesans Dönemi Siyasaet Teorisinde İnsan Doğası ve Toplum Anlayışı. *İnsan& İnsan Dergisi*, 3(8), 77-100.
- Skinner, Q. (2004). *Visions of Politics Volume 2: Renaissance Virtues*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Skinner, Q. (2017). *Machiavelli*. Ankara: Dost Yayınevi.
- Stern, P. (2018). *Dante's Philosophical Life* . Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- Strathern, P. (2009). *The Medici Godfathers Of The Renaissance*. London: Vintage Books.
- Şenel, A. (2017). *Siyasal Düşünceler Tarihi, Tarihöncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Siyasal Düşünüş*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Toynbee, P. (2005). *Dante Alighieri His Life and Works*. New York: Dover Publications.
- Urhan , V. (2016). Siyaset Felsefesinde Adalet, Eşitlik, Özgürlük. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 103-119.
- Villani, G. (1991). *Nuova Cronica*. Parma.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı:	
Uyruğu:	
Doğum yeri/tarihi:	
Medeni hali:	
Telefon:	
E posta:	

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise		
Üniversite		
Yüksek Lisans		

Yabancı Dil

--	--

